

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích
Teologická fakulta
Katedra biblických věd

Diplomová práce

České biblické překlady od počátku 20. století do současnosti

Vedoucí práce: Adam Mackerle, Th.D.

Autor práce: Bc. Miroslav Škoda

Studijní obor: Teologie služby

Ročník: třetí

Prohlašuji, že svoji diplomovou práci jsem vypracoval samostatně pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury. Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění souhlasím se zveřejněním své diplomové práce, a to v nezkrácené podobě elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky školitele a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledku obhajoby kvalifikační práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé kvalifikační práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.

Dne

Podpis studenta

Děkuji vedoucímu diplomové práce Adamu Mackerle, Th.D. za čas a úsilí, které věnoval metodickému vedení práce. Zároveň děkuji pracovním knihovny Teologické fakulty Jihočeské univerzity paní Ing. Evě Křížkové, Pavle Jungmannové a doc. PhDr. Heleně Zbudilové, Ph.D. za jejich obětavost a vstřícnost, díky které se mi podařilo získat všechny potřebné podklady pro svou práci.

Obsah

ÚVOD	8
1. PŘEKLAD NOVÉHO ZÁKONA OD JANA LADISLAVA SÝKORY	11
1.1 AUTOR PŘEKLADU: JAN LADISLAV SÝKORA	11
1.2 GENEZE VZNIKU PŘEKLADU J. L. SÝKORY	11
1.3 KONTEXT A DOBOVÉ PROSTŘEDÍ VZNIKU PŘEKLADU J. L. SÝKORY	12
1.4 OHLASY NA PŘEKLAD J. L. SÝKORY A KRITIKA V TISKU	13
1.5 PŘEDMLUVY PŘEKLADATELE A DISKUSE K VYDÁNÍ NOVÉHO ZÁKONA	14
1.6 CHARAKTERISTIKA SÝKOROVY PŘEKLADATELSKÉ PRÁCE A JEJÍ VÝZNAM	14
1.7 JEDNOTLIVÁ VYDÁNÍ PŘEKLADU J.L. SÝKORY	15
1.8 POZNÁMKOVÝ APARÁT VE VYDÁNÍCH SÝKOROVA PŘEKLADU	16
2. PŘEKLAD STARÉHO ZÁKONA JANA HEJČLA	17
2.1 AUTOR PŘEKLADU DR. JAN HEJČL (1868-1935)	17
2.2 GENEZE VZNIKU PŘEKLADU STARÉHO ZÁKONA J. HEJČLA	18
2.3 OHLASY NA PŘEKLAD STARÉHO ZÁKONA JANA HEJČLA A KRITIKA V TISKU	19
2.4 JEDNOTLIVÁ VYDÁNÍ PŘEKLADU STARÉHO ZÁKONA JANA HEJČLA	22
3. PŘEKLAD NOVÉHO ZÁKONA J. L. SÝKORA – JAN HEJČL	24
3.1 AUTORSTVÍ A GENEZE PŘEKLADU SÝKORA-HEJČL	24
3.2 KONTEXT, ROZŠÍŘENÍ A VLIV PŘEKLADU NOVÉHO ZÁKONA SÝKORA – HEJČL	24
3.3 OHLASY NA PŘEKLAD SÝKORA- HEJČL A KRITIKA V TISKU	25
3.4 VÝZNAM HEJČLOVY REVIZE	25
3.5 JEDNOTLIVÁ VYDÁNÍ NOVÉHO ZÁKONA SÝKORA-HEJČL	26
4. PŘEKLAD NOVÉHO ZÁKONA FRANTIŠKA ŽILKY	27
4.1 AUTOR A SPOLUPRACOVNÍCI NA PŘEKLADU FRANTIŠKA ŽILKY	27
4.2 GENEZE PŘEKLADU FRANTIŠKA ŽILKY	27
4.3 KONTEXT, DOBOVÉ PROSTŘEDÍ A JEHO VLIV NA PŘEKLAD FRANTIŠKA ŽILKY	28
4.4 OHLASY NA PŘEKLAD FRANTIŠKA ŽILKY A KRITIKA V TISKU	29
4.5 JEDNOTLIVÁ VYDÁNÍ NOVÉHO ZÁKONA FRANTIŠKA ŽILKY	31
5. PŘEKLAD NOVÉHO ZÁKONA RUDOLFA COLA	32
5.1 AUTOR A SPOLUPRACOVNÍCI NA PŘEKLADU RUDOLFA COLA	32
5.2 GENEZE VZNIKU PŘEKLADU RUDOLFA COLA	33
5.3 KONTEXT, DOBOVÉ PROSTŘEDÍ A JEHO VLIV NA PŘEKLAD RUDOLFA COLA	34
5.4 OHLASY NA PŘEKLAD RUDOLFA COLA A KRITIKA V TISKU	35
5.5 VÝZNAM COLOVA PŘEKLADU A VZTAH K DALŠÍM PŘEKLADŮM	36
5.6 JEDNOTLIVÁ VYDÁNÍ COLOVA PŘEKLADU	38

6. PŘEKLAD STARÉHO ZÁKONA VLADIMÍRA ŠRÁMKA.....	39
6.1 AUTOR PŘEKLADU A SPOLUPRACOVNÍK VLADIMÍR KAJDOŠ	39
6.2 CHARAKTERISTIKA ŠRÁMKOVA PŘEKLADU STARÉHO ZÁKONA	39
6.3 VYDÁNÍ ŠRÁMKOVA PŘEKLADU STARÉHO ZÁKONA.....	40
7. PŘEKLAD NOVÉHO ZÁKONA PAVLA VLADIMÍRA ŠKRABALA	41
7.1 AUTOR PŘEKLADU A SPOLUPRACOVNÍK ONDŘEJ M. PETRŮ	41
7.2 DOBOVÝ KONTEXT A ROZŠÍŘENÍ ŠKRABALOVA PŘEKLADU NOVÉHO ZÁKONA	42
7.3 GENEZE PŘEKLADU NOVÉHO ZÁKONA PAVLA V. ŠKRABALA	43
7.4 OHLASY NA PŘEKLAD NOVÉHO ZÁKONA PAVLA ŠKRABALA A KRITIKA V TISKU	44
7.5 VYDÁNÍ ŠKRABALOVA NOVÉHO ZÁKONA, JEHO CHARAKTERISTIKA A VÝZNAM	45
8. PŘEKLAD NOVÉHO ZÁKONA P. V. ŠKRABALA - O. M. PETRŮ	46
8.1 AUTOŘI PŘEKLADU O DOBOVÝ KONTEXT	46
8.2 GENEZE VZNIKU PŘEKLADU NOVÉHO ZÁKONA P. V. ŠKRABALA – O. M. PETRŮ	47
8.3 OHLASY A KRITIKA V TISKU NA PŘEKLAD NOVÉHO ZÁKONA P. V. ŠKRABAL – O. M. PETRŮ.....	48
8.4 VYDÁNÍ NOVÉHO ZÁKONA P. V. ŠKRABALA – O. M. PETRŮ.....	50
9. PŘEKLAD STARÉHO ZÁKONA JOSEFA HEGERA.....	51
9.1 AUTOR PŘEKLADU A SPOLUPRACOVNÍCI	51
9.2 GENEZE VZNIKU PŘEKLADU STARÉHO ZÁKONA J. HEGERA.....	52
9.3 KONTEXT A DOBOVÉ PROSTŘEDÍ VZNIKU PŘEKLADU J. HEGERA	52
9.4 VÝZNAM PŘEKLADU J. HEGERA MEZI OSTATNÍMI PŘEKLADY STARÉHO ZÁKONA	53
9.5 JEDNOTLIVÁ VYDÁNÍ PŘEKLADU J. HEGERA.	54
10. PŘEKLAD NOVÉHO ZÁKONA O. M. PETRŮ	55
10.1 AUTOR PŘEKLADU, SPOLUPRACOVNÍCI A GENEZE JEHO VZNIKU V DOBOVÉM KONTEXTU	55
10.2 OHLASY NA PŘEKLAD NOVÉHO ZÁKONA O. M. PETRŮ V TISKU	56
10.3 JEDNOTLIVÁ VYDÁNÍ PŘEKLADU NOVÉHO ZÁKONA O. M. PETRŮ.....	58
11. ČESKÝ EKUMENICKÝ PŘEKLAD	59
11.1 AUTOŘI PŘEKLADU A SPOLUPRACOVNÍCI	59
11.2 GENEZE VZNIKU ČEPU.....	59
11.3 VYDÁNÍ ČEPU	61
11.4 NĚKTERÉ OHLASY NA ČEP.....	62
12. PŘEKLAD BIBLE NÁBOŽENSKÉ SPOLEČNOSTI SVĚDKŮ JEHOVOVÝCH	65
12.1 GENEZE, AUTORSTVÍ A STRUČNÁ CHARAKTERISTIKA PŘEKLADU BIBLE NÁBOŽENSKÉ SPOLEČNOSTI SVĚDKŮ JEHOVOVÝCH	65
12.2 JEDNOTLIVÁ VYDÁNÍ BIBLE SPOLEČNOSTI SVĚDKŮ JEHOVOVÝCH.....	65

13. PŘEKLAD NOVÉHO ZÁKONA VÁCLAVA BOGNERA	
(ČESKÝ LITURGICKÝ PŘEKLAD)	67
13.1 AUTOR PŘEKLADU A DOBOVÝ KONTEXT	67
13.2 CHARAKTERISTIKA PŘEKLADU NOVÉHO ZÁKONA	
V. BOGNERA, JEHO VÝZNAM A KRITIKA V TISKU	68
13.3 VYDÁNÍ BOGNEROVA NOVÉHO ZÁKONA	69
14. EXTRÉMNĚ DOSLOVNÉ PŘEKLADY NOVÉHO ZÁKONA	
M. PAVLÍKA A J. PODMOLIKA	70
14.1 PŘEKLAD NOVÉHO ZÁKONA MILOŠE PAVLÍKA	70
14.2 PŘEKLAD NOVÉHO ZÁKONA JOHNA PODMOLIKA	71
15. VOLNÝ PŘEKLAD NOVÉHO ZÁKONA SLOVO NA CESTU	
A PŘEKLAD BIBLÉ PRŮVODCE ŽIVOTEM	74
16. ČESKÝ STUDIJNÍ PŘEKLAD (ČSP) STARÉHO ZÁKONA	76
16.1 AUTOŘI PŘEKLADU A SPOLUPRACOVNÍCI	76
16.2 GENEZE VZNIKU PŘEKLADU STARÉHO ZÁKONA V ČSP	76
16.3 KONTEXT A DOBOVÉ PROSTŘEDÍ VYDÁNÍ ČSP	78
16.4 OHLASY NA ČSP	79
17. ČESKÝ PŘEKLAD JERUZALÉMSKÉ BIBLÉ	81
17.1 JERUZALÉMSKÁ BIBLICKÁ ŠKOLA A JEJÍ VÝZNAM	81
17.2 FRANCOUZSKÝ ORIGINÁL JERUZALÉMSKÉ BIBLÉ	82
17.3 GENEZE VZNIKU ČESKÉHO PŘEKLADU JERUZALÉMSKÉ BIBLÉ	83
17.4 KONTEXT A DOBOVÉ PROSTŘEDÍ VZNIKU ČESKÉ VERZE JERUZALÉMSKÉ BIBLÉ	86
17.5 AUTOŘI PŘEKLADU JERUZALÉMSKÉ BIBLÉ A JEJICH SPOLUPRACOVNÍCI.....	87
18. BIBLÉ PRO 21. STOLETÍ	89
18.1 AUTOŘI PŘEKLADU BIBLÉ 21	89
18.2 GENEZE VZNIKU A CHARAKTERISTIKA PŘEKLADU BIBLÉ 21	90
18.3 OHLASY A KRITIKA PŘEKLADU BIBLÉ 21	91
18.4 JEDNOTLIVÁ VYDÁNÍ PŘEKLADU BIBLÉ 21	92
ZÁVĚR	93
SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ	95
PRAMENY:	95
LITERATURA:	97
PŘÍLOHA I.	102

Úvod

V současnosti existuje poměrně dost článků a studií, které se zabývají jednotlivými českými překlady Bible, zvláště těmi z posledních let. Některé dokonce srovnávají několik překladů a velmi zevrubně se zabývají jejich jazykovou stránkou. Přesto chybí ucelenější pohled na fenomén moderních biblických překladů do češtiny. Jazykovou kvalitou překladů se totiž tento jev nevyčerpává. V této práci nejde v první řadě o jejich lingvistické posouzení, ale o uchopení celé problematiky v širších historických, kulturních a politických souvislostech. Jen tak můžeme plně docenit snahu překladatelů, vydavatelství a dalších osob zainteresovaných na vzniku moderních českých Biblí.

Bible je souborem knih, který byl v historii přeložen do více jazyků než jakékoliv jiné literární dílo. To je všeobecně známý fakt. Méně známou skutečností ovšem zůstává, že počet překladů začal prudce růst přibližně od devatenáctého století až do současnosti. Do roku 600 n. l. byla čtyři evangelia přeložena pouze do devíti jazyků (latina, góština, syrština, koptština, arménština, gruzínština, etiopština, sogdijština a núbijština). V době vynálezu knihtisku v polovině 15. století byla Bible (či alespoň její část) k dispozici pouze v třiatřiceti jazycích. Nárůst v posledních dvou stech letech je enormní. Jen během 19. století vznikly překlady Písma (či jeho částí) ve více než 400 jazycích a do začátku roku 2000 byla celá Bible přeložena do 371 jazyků a její části do dalších 1862 jazyků.¹

Na našem území sahají počátky překladů Bible až do druhé poloviny 9. století, kdy byla přeložena do staroslověnštiny sv. Cyrilem a sv. Metodějem. Roku 868 dosáhli oba bratři ze Soluně povolení bohoslužby v tomto jazyce papežem Hadriánem II. Tím vzrostl význam staroslověnštiny, která měla přínos pro další vývoj slovanských jazyků a písma. Čeština byla staroslověnštinou značně obohacena, zvláště v náboženské oblasti. Kromě převzetí některých jejích výrazů, dala několika domácím slovům speciální náboženský význam. Staroslověnská složka naší kultury vysvětluje i neobvykle rychlý rozvoj spisovné češtiny ve 13. a 14. století.²

¹ Srov. METZGER, *Starověké a anglické překlady Bible*, s. 11-13.

² Srov. KYAS, *Česká Bible*, s. 28-31.

Počátky překladů celé Bible do češtiny historicky spadají až do poloviny 14. století (Bible Drážďanská).³ Od této doby prošlo překládání Bible do naší mateřštiny dlouhým vývojem. Tato práce se zabývá překlady v době od roku 1900 do současnosti (2010). V tomto období vzniklo 6 překladů celé Bible, 3 překlady Starého zákona a 10 Nového zákona, o nichž se zde pojednává (viz Příloha I.). Některé z nich mají klíčový význam a přínos pro celou českou společnost (např. Český ekumenický překlad), jiné zůstaly spíše na okraji zájmu (např. překlad Nového zákona od Johna Podmolika) z různých důvodů. Rozsah, v jakém je o jednotlivých překladech dále pojednáno, je určen právě významem pro věřící v naší zemi a pro celou společnost. Druhým faktorem, určující rozsah textu o jednotlivých překladech, je existence a dostupnost pramenů a literatury, jež se jich týká. Vztah mezi oběma faktory lze matematicky vyjádřit přímou úměrností: Čím významnější je překlad pro společnost, tím více informací je o něm publikováno. Existují však i výjimky (např. Škrabalův překlad Nového zákona zakládající mladší katolickou překladatelskou linii Škrabal – Škrabal-Petrů – Petrů – Bogner), jejichž existenci lze přičíst na vrub nepříznivým politickým okolnostem v naší zemi v době vzniku a především vydání některých překladů.

Dějiny 20. století poznamenaly dvě světové války a dva totalitní režimy v naší zemi. Jen na pozadí české historie lze pochopit tyto překlady v úplnosti a v jejich vzájemném vztahu. Proto se tato práce zabývá tématem překladů Bible v širším historickém a společenském kontextu. Jsou v ní popsány životní osudy tvůrců těchto překladů, stejně jako dobové prostředí jejich vzniku a ohlasy v tisku. Stručně je charakterizována jejich jazyková stránka. Je pravda, že jazykové charakteristiky jsou obecnějšího rázu a nedělají si nároky na detailní postižení jazykové úrovně jednotlivých překladů.

Hlavním cílem této práce je přiblížit, popsat a porovnat tyto překlady, určit jejich význam pro české křesťany a pro širší veřejnost. Dále se práce zabývá vznikem těchto překladů, které jsou dokladem houževnatosti a píle jednotlivců i překladatelských skupin. Stejně tak je vidět negativní postoj komunistického režimu v období jeho vlády k těmto snahám.

³ VERNER, *Bibliografie českých překladů bible*, s.14.

Metodicky jsou zde zpracovány pouze kompletní překlady Starého zákona, (respektován je i užší kánon), Nového zákona nebo celé Bible. Je zde na místě zmínit knihu *Moderní český novozákonní překlad* od Josefa Bartoně.⁴ Z ní jsem čerpal nejen cenné informace, ale inspiroval jsem se i její strukturou, kterou jsem volně adaptoval na celou svou práci.

Dalším důležitým informačním zdrojem pro tuto práci se stal text Jiřího Hedánka *Několik soudobých překladů Bible do češtiny*.⁵ Jeho první kapitola s názvem „ Bible a překládání“ se zabývá problémem překládání Písma v rámci moderní teorie překladu a lingvistiky. Jedná se o jakési uvedení do problému biblických překladů z jazykové stránky. Protože se tato diplomová práce zabývá jazykovou stránkou překladů pouze okrajově a ve zkratce, je vhodné se alespoň s touto kapitolou z pojednání Jiřího Hedánka jako komplementárním textem, jenž umožňuje lepší vhled do tématu z lingvistického pohledu.

⁴ BARTOŇ, *Moderní český novozákonní překlad: Nové zákony dvacátého století před Českým ekumenickým překladem*. Praha: Česká biblická společnost, 2009.

⁵ HEDÁNEK, *Několik soudobých překladů Bible do češtiny*.

1. Překlad Nového zákona od Jana Ladislava Sýkory

1.1 Autor překladu: Jan Ladislav Sýkora

Prof. ThDr. Jan Ladislav Sýkora (1852-1928) byl římskokatolický kněz a vysokoškolský pedagog. Gymnázium v Jičíně absolvoval v roce 1873 a teologii na univerzitě v Praze roku 1877, kdy byl též vysvěcen na kněze. Po doktorátu teologie (1884) se stal docentem katechetiky a pedagogiky (1887) na (nerozdělené) bohoslovecké fakultě v Praze. Řádným profesorem Nového zákona na české bohoslovecké fakultě v Praze byl jmenován roku 1892. V letech 1895, 1901, 1904 byl děkanem bohoslovecké fakulty a v letech 1901-1902 rektorem české univerzity. Jeho publikační činnost zahrnovala monografie a články z katechetiky, pedagogiky a biblistiky, ale též mimobiblické překlady z řečtiny (*Katechese sv. Cyrilla Jeruzalémského*, 1892).⁶

Když se začal intenzivně věnovat českému Novému zákonu (asi okolo roku 1905), byl již renomovaným profesorem Karlovy univerzity, který samozřejmě průběžně vědecky pracoval v oboru, a tak je jasné, že k překladatelské práci na Novém zákoně byl nad jiné erudován.⁷ O případných spolupracovnících se Sýkora ani pozdější recenzenti nezmiňují. S největší pravděpodobností je tedy tento Nový zákon dílem jediného překladatele.⁸

1.2 Geneze vzniku překladu J. L. Sýkory

Sýkorův překlad Nového zákona sám sebe prezentuje jako samostatné dílo. Nejedná se tedy o pouhou revizi „dosavadního překladu“. Přesto je v něm dosti zřetelná stopa předchozí oficiální katolické překladové verze, bible Svatojanské. Lze v něm vysledovat také vliv novozákonního překladu Františka Sušila z 19. století.⁹

V předmluvě k evangeliáři vydaném roku 1909 Sýkora uvádí, že byl z různých stran vyzýván k přijetí úkolu překladu Nového zákona. Byl si ale dobře vědom,

⁶ Srov. BARTOŇ, *Moderní český novozákonní překlad*, s. 36.

⁷ Měl již v té době knižně vydaný překlad ze staročeštiny, již zmiňované *Katechese: Katechese sv. Cyrilla Jerusalemského*.

⁸ Srov. BARTOŇ, *Moderní český novozákonní překlad*, s. 43.

⁹ Srov. tamtéž, s. 43-44.

že představy o novém překladu se různily. Dle přání jedněch to měl být překlad zcela moderní, jiní naopak mínili, že by se na dosavadním překladu bible Svatojanské (1888/1889) mělo měnit co nejméně.¹⁰

Hlavní předlohou Sýkorovi byl latinský vulgátní text (jak to bylo obvyklé v katolické tradici). Snažil se však brát „stálý ohled“ na řecký originál (reprezentovaný v té době katolickou kritickou edicí řeckého textu Michaela Hetzenauera). Sám Sýkora naznačuje, že často postupoval spíše naopak, tzn. překládal z řecké předlohy se zřetelem na Vulgátu. Dále se musel Sýkora věnovat aspektu jazykově stylistickému. Některá česká slova z předchozího překladu byla zastaralá a konstrukce některých vět a slovních spojení se stala již neúnosnou. Docházelo k tomu právě díky doslovným kopírováním předlohy v předchozích překladech. Se Svatojanskou biblí jsou však patrné výrazné shody na četných místech (více v evangeliích než v apoštoláři), což svědčí o tom, že se překladatel nezřekl návaznosti na „tradiční znění“.¹¹

1.3 Kontext a dobové prostředí vzniku překladu J. L. Sýkory

Historicky byl počátek 20. století pro světovou katolickou biblistiku obtížný. Dochází tehdy ke tvrdým střetům „integristů“ s „modernisty“ Progresivnější biblisté byli „posléze disciplinárními výroky nově zřízené (1902) Papežské biblické komise i papežskými dokumenty zatlačeni do defenzívy, a často i nadlouho vyhošťováni z univerzitní výuky.“¹² Z papežských dokumentů na toto téma lze jmenovat především dekret Posvátného officia *Lamentabili sane exitu* (1907) a encykliku Pia X. *Pascendi Dominici gregis* (1907). Podrobnější informace k dané problematice se zřetelem na české a moravské prostředí jsou v knize Tomáše Petráčka *Výklad Bible v době (anti-)modernistické krize*.¹³

Pražská univerzita však byla spíše nekonfliktního konformního zaměření a její biblisté „zůstali poněkud stranou bouřlivého ideologického tříbení (a tudíž i následné „integristické“ ofenzívy).“¹⁴ V této době se konkretizovaly myšlenky na nový překlad

¹⁰ Srov. BARTOŇ, *Moderní český novozákonní překlad*, s. 43.

¹¹ Srov. tamtéž, s. 57.

¹² Tamtéž, s. 40.

¹³ PETRÁČEK, T. *Výklad Bible v době (anti-)modernistické krize. Život a dílo Vincenta Zapletala OP*. Praha: Krystal, 2006.

¹⁴ BARTOŇ, *Moderní český novozákonní překlad*, s. 40-41.

Písma svatého. Kromě několika dílčích projektů se v blízké době „*podařilo realizovat vlastně jen nový překlad Nového zákona, jakožto dílo jednotlivce, pražského profesora Jana L. Sýkory.*“¹⁵

1.4 Ohlasy na překlad J. L. Sýkory a kritika v tisku

Většina reakcí na tento překlad v dobovém odborném tisku má jen přehledový a informativní charakter. Rozsahem se často jedná jen o glosu o několika málo řádcích. Odborné recenze v pravém slova smyslu byly nalezeny jen dvě, v Listech filologických (1915)¹⁶ a v Hlídce (1918).¹⁷

Z drobných ohlasů „*v odborných teologických časopisech, které se objevily hned vzápětí po zveřejnění Sýkorových evangelií 1909 (...), stojí za zmínku alespoň zprávy Pavla Julia Vychodila v brněnské katolické Hlídce, Julia Košnáře v Časopise katolického duchovenstva a Františka Bílka v latinskojazyčném recenzním časopise Slavorum litterae theologicae, který vycházel souběžně s ČKD jako jeho přívazek.*“¹⁸

P. V. Vychodil v časopise Hlídka¹⁹ reaguje na vydání evangelií v překladu J. L. Sýkory stručně a do jisté míry kriticky. Vytýká mu, že se ve svém Proslovu vůbec nezmiňuje o Sušilově překladu Nového zákona z druhé poloviny 19. století a jeho autorovi jako *o velikém předchůdci svém*. Dále vyzdvihuje potřebu diskuse nad novým překladem, *neboť sporných otázek naskytuje se tu velice mnoho: co do překladu a výkladu po stránce věcné, co do překladu po stránce jazykové*. Sýkorův překlad je dle něho velmi konzervativní. Po technické stránce také doporučuje zestručnění poznámek a zmenšení či odstranění číslování veršů. Tyto technické poznámky byly vyslyšeny a další vydání již měla stručnější poznámkový aparát a zmenšené číslování veršů. Přes tyto výhrady ale toto vydání Nového zákona *co nejdůtklivěji* doporučuje.²⁰

¹⁵ BARTOŇ, *Moderní český novozákonní překlad*, s. 41.

¹⁶ NOVOTNÝ, F. Nový zákon Pána našeho Ježíše Krista. (...). *Listy filologické*, 42 (1915), s. 465-470. Citace převzata z BARTOŇ, *Moderní český novozákonní překlad*, s. 51.

¹⁷ VALACH, F. K revizi překladu Nového zákona. *Hlídka*, 35 (1918), s. 27-30, 97-100, 164-167. Citace převzata z BARTOŇ, *Moderní český novozákonní překlad*, s. 53.

¹⁸ BARTOŇ, *Moderní český novozákonní překlad*, s. 49.

¹⁹ VYCHODIL, P. J. Nový zákon Pána našeho Ježíše Krista (...). *Hlídka.*, 26 (1909), s. 26-27. Citace převzata z BARTOŇ, *Moderní český novozákonní překlad*, s. 49.

²⁰ Srov. tamtéž.

1.5 Předmluvy překladatele a diskuse k vydání Nového zákona

Je důležité také zmínit, do jaké míry autor překladu usiloval, resp. neusiloval o prezentaci svého překladu a o odbornou diskusi s recenzenty, jež by mu mohla poskytnout zpětnou vazbu. Závažnost této skutečnosti je podtržena tím, že se netýká pouze tohoto překladu, ale i několika následujících po něm.

Předmluvy J. L. Sýkory k jeho překladu Nového zákona jsou stručné a populárněji laděné. Autor překladu se nesnažil oslovit odbornou veřejnost prostřednictvím renomovaných časopisů. Ani v dalších vydáních svého překladu ve dvacátých letech se autor nepokouší o širší představování svého překladu, ani se nepouští do odborné diskuse s recenzenty. „*Na podobně uzavřený postoj katolických autorů hraničící někdy téměř s nezájmem o veřejnou prezentaci (...) ostatně narážíme i u mnohem pozdějších překladů. (Hejčlovo přepracování Sýkorova textu ve třicátých letech, v těsně poválečné době Col, v menší míře i Škrabal, Petrů a Bogner). (...) Katoličtí překladatelé usilovali především o získání církevního svolení k publikaci.*“²¹ Pokud jejich práci přijalo významnější katolické nakladatelství, už měli cestu k českým katolickým věřícím za dostatečně otevřenou. Snaha najít cestu svým textům k nekatolíkům či k lidem bez církevního zařazení byla téměř nulová. Rozdílná byla v tomto směru jen Žilkova mimořádně otevřená „strategie“.²²

1.6 Charakteristika Sýkorovy překladatelské práce a její význam

Cílem autora a jeho překladu byla výraznější „modernizace“ českého Nového zákona, tak aby byl přínosem pro širokou katolickou veřejnost. Nejvíce vynikne novost a modernizace Sýkorova překladu srovnáním s do té doby nejrozšířenějším „dosavadním textem“. Tím byl Nový zákon Bible svatojanské. Právě s tímto předchozím překladem se musel autor především vyrovnat už kvůli „zadavatelům“ (tj. odpovědným kruhům v české katolické církvi a prestižnímu církevnímu nakladatelství Dědictví svatojanskému). Jen tak mohla mít jeho práce úspěch v podobě nového textu, „*který by onen „dosavadní“ úspěšně a hladce nahradil.*“²³

²¹ BARTOŇ, *Moderní český novozákonní překlad*, s.45-46.

²² Srov. tamtéž, s. 46.

²³ Tamtéž, s.57.

Novozákonní překlad Jana Ladislava Sýkory se již „do značné míry dokázal vymanit (...) z tehdy ještě dost sevřeného potočiště stereotypů starší „české biblické překladové tradice“. (...) Stal se viditelným mezníkem počáteční fáze moderního českého novozákonního překládání“²⁴

1.7 Jednotlivá vydání překladu J.L. Sýkory

První kompletní vydání Sýkorova českého novozákonního textu vychází ve dvou svazcích s odstupem pěti let²⁵ V roce 1909 vychází překlad čtyř evangelií, v roce 1914 pak druhý svazek se zbývajícími knihami Nového zákona (apoštolář). Další vydání překladu čtyř evangelií se datují: 1922 (2. vyd.), 1923 (3. vyd), 1926 (4. vyd.). Tyto knížky mají kapesní formát a podobnou sazbu a často byly spojovány s apoštolářem z r. 1914 do jediného svazku.

„Zlatý punc oficiálního církevního přijetí získal Sýkorův text především zařazením do monumentální „Podlahovy“ Bible české (1917-1925). (...) Starý zákon byl přeložen Janem Hejčlem a publikován jakožto první díl této Bible postupně ve třech svazcích 1917, 1921 a 1925.“²⁶ Podlahova Bible (často se tak nazývá podle hlavního redaktora dr. Antonína Podlahy) vyšla ještě v roce 1985 ve formě fototypického reprintu pořízeného římskokatolickou misíí pro americké Čechy.²⁷

Zajímavým faktem zůstává, že rozprodání nákladu prvního vydání evangelií z roku 1909 se protáhlo na celých třináct let. Přitom z nákladu 20.000 kusů bylo dáno 15.000 členům Dědictví sv. Jana (vydavatele) zdarma jakožto podíl. Sýkorův překlad v podobě mešních perikop se objevil v liturgických lekcích široce rozšířených dvojjazyčných latinsko-českých misálů. Takto se dostal Sýkorův překlad možná nejvíce do povědomí mnoha katolíků.²⁸

Text jednotlivých vydání Sýkorova překladu neprodělal zásadní systémové změny. Větší vývojový zlom s patrnou řadou inovací se dá zaznamenat mezi Novým zákonem

²⁴ BARTOŇ, *Moderní český novozákonní překlad*, s. 63.

²⁵ Tamtéž, s. 42.

²⁶ Tamtéž, s. 41-42.

²⁷ Srov. tamtéž, s. 43.

²⁸ Srov. tamtéž, s. 41.

vydaným 1909 (evangelia), 1914 (apoštolář) na jedné straně a vydáním z počátku dvacátých let na straně druhé.²⁹

1.8 Poznámkový aparát ve vydáních Sýkorova překladu

Vydání Sýkorova překladu Nového zákona z let 1909 resp. 1914 má dosti obsáhlé poznámky pod čarou. (Poznámková část v petitu a hustším řádkování zabírá v průměru polovinu tiskové strany.) Nový zákon ve vydání „Podlahovy“ Bible české (1922/1923) má poznámky ještě více rozšířené a podrobnější.³⁰ „*Vlastně jde o nejobsáhlejší kompletní novozákonní komentář vzešlý z českojazyčného prostředí od r. 1900 do současnosti.*“³¹ K těmto poznámkám nutno připočíst též stručné úvody k jednotlivým novozákonním spisům. Některá vydání (1909, 1921, 1922) obsahují krátké úvodní slovo týkající se obecně otázek vzniku Bible, inspirace a kánonu.

²⁹ Srov. BARTOŇ, *Moderní český novozákonní překlad*, s. 44.

³⁰ Srov. tamtéž, s. 45.

³¹ Tamtéž, s. 45.

2. Překlad Starého zákona Jana Hejčla

2.1 Autor překladu Dr. Jan Hejčl (1868-1935)

Prof. ThDr. Jan Hejčl byl římskokatolický kněz. Narodil se v Žamberku ve východních Čechách. Jeho rodiče Anna a Václav měli tři děti, kromě Jana ještě dvě dcery. Václav Hejčl zemřel roku 1894 ve věku 52 let na rakovinu žaludku. Obětavá matka spravovala domácnost svého syna a kněze ještě v Olomouci až do své smrti roku 1920.³²

V letech 1879-1887 studoval Hejčl na c.k. gymnasiu v Hradci Králové, kde odmaturoval s vyznamenáním. V témže městě vstoupil do diecézního ústavu bohosloveckého, kde studoval s výtečným prospěchem. Hradecký biskup ThDr. Josef Hais vysvětil mladého seminaristu Jana Hejčla na kněze roku 1891. V letech 1891-1897 působil jako kaplan u faráře Valentina Appla v Čermné u Lanškrouna. Zájem o vědu, vštěpovaný mu již rodiči, vedl mladého kaplana ke studiu na c.k. theologické fakultě v Olomouci, které zakončil úspěšným složením dvou rigorózních zkoušek (morálka a pastorálka; dogmatika všeobecná a zvláštní). Dále studoval ve Vídni na Frintaneu c.k. vyšším ústavu pro vzdělání kněží u sv. Augustina a též na vídeňské universitě, kde na bohoslovecké fakultě vykonal další dvě rigora a roku 1899 byl promován na doktora theologie. Hned po návratu z Vídně se stává vicerektorem semináře v Hradci Králové, potom tamním spirituálem a od 1.října 1902 mu biskup Brynych svěřuje katedru biblického studia Starého zákona.³³

V roce 1904 obdržel Hejčl od c.k. ministerstva kultu a vyučování (na doporučení vídeňské theologické fakulty) stipendium 4000K. Odplul pak přes Alexandrii do Jeruzaléma, kde pobýval v klášteře francouzských dominikánů u sv. Štěpána. Osobně poznal světové učence proslulé biblické školy (L'École biblique et archéologique), jako byl Lagrange, Vincent (orientální archeologie), Jausen (arabština, arabské obyčeje) a další. Vykonal i tři větší cesty po oblastech Palestiny. Roku 1905 pobýval v Bejrútu na univerzitě francouzských jezuitů s jejich známou orientalistickou fakultou. Odtud podnikal cesty do širšího okolí. Po návratu do Evropy

³² Srov. NOVÁK, *Jan Nepomucký Hejčl*, s.7.

³³ Srov. tamtéž, s. 8-14.

v červnu 1905 studoval ještě v letním semestru v Mnichově na filosofické fakultě babylonsko-asyrské klínopisy a v roce 1906 v Berlíně srovnávací etiku starého Orientu.³⁴

Jana Hejčla čekala velká změna roku 1909, kdy byl císařem Františkem Josefem I. jmenován řádným profesorem biblického studia Starého zákona a semitských řečí na theologické fakultě v Olomouci. Přestěhoval se tak definitivně z Hradce Králové do Olomouce. Na fakultě působil 26 let až do své smrti. V tomto období také vznikl jeho překlad Starého zákona a následně i jím přepracovaný překlad Nového zákona od Jana Ladislava Sýkory.³⁵ Chtěl také zcela samostatně přeložit Nový zákon, ale náhlá smrt mu ani zdaleka nedovolila toto dílo dokončit (byť některé knihy Nového zákona v jeho překladu vyšly tiskem). Odchod Jan Hejčla z tohoto světa byl náhlý a nečekaný. Mrtvice ho ranila ráno 5. února 1935 ve sborovně fakulty. Přivolaný lékař už mohl jen konstatovat smrt.

2.2 Geneze vzniku překladu Starého zákona J. Hejčla

Jan Nepomuk Hejčl se dostavil roku 1912 na výzvu tehdejšího ředitele nakladatelství Dědictví sv. Jana Nepomuckého Dr. Josefa Tumpacha do Prahy, aby s ním a metropolitním kanovníkem Dr. Antonínem Podlahou dojednal směrnice pro nový překlad Starého zákona, jež pak vytvořil. Tito dva muži spolu začali redigovat „Bibli českou“, avšak Dr. Tumpach zemřel v roce 1916 a redakční práci dokončil a překlad velkým nákladem vydal Dr. Antonín Podlaha, jenž byl v roce 1925 již světitím biskupem pražským. Proto je často toto vydání „Bible české“ z let 1917-1925 nazýváno „Podlahova bible česká“. Překlad Nového zákona v této bibli je od J. L. Sýkory (ten poprvé vyšel samostatně ve dvou svazcích: roku 1909 Evangeliař a roku 1914 Apoštolář).

V předmluvě k celému překladu „Bible České“ autor zmiňuje dva odborníky, kteří byli nápomocni především ve finální fázi práce na tomto díle. Jedním z nich byl Msgr. Alois Hlavinka, jenž se postaral o jazykové zdokonalení Pentateuchu. Zvláštní dík pak vyjadřuje ThDr. Ludvíkovi Matoušů, „profesoru bohosloví v Č. Budějovicích,

³⁴ Srov. NOVÁK, *Jan Nepomucký Hejčl*, s. 14-16.

³⁵ Více o této revizi NZ v knize: BARTOŇ, *Moderní český novozákonní překlad*, s. 62-79.

který s nevšední ochotou, pílí a obětavostí pročítal arch za archem první korektury – od třetí knihy Pentateuchu až do konce „BČ“ (tj. „Bible České“), přispívaje neúnavně ke zdokonalení jazykové stránky zejména poznámek.“³⁶ Je zde také uveden olomoucký arcibiskup Dr. Leopold Prečan, „který věnoval vřelý zájem „BČ“ od prvního do posledního jejího archu.“³⁷

Jako základní předlohy Jan Hejčl užil latinské úřední znění katolické církve, ale přihlížel i k původnímu hebrejskému, aramejskému a řeckému znění, jako i ke starším překladům. Tuto cestu sám autor překladu vidí jako „*obtížnější, namáhavější a více času zabere, nežli překlad pořízený přímo z hebrejštiny (arabštiny a řečtiny), který nedbá církevního, zejména pak bohoslužebného života církevního.*“³⁸

Podlahova Bible dle překladatele je výsledkem tehdejšího stavu biblického studia a jeho vědeckých metod. Byl si vědom, že k tomuto výsledku by měl náležet obšírný kritický aparát (o kterém píše, že je „*dnes již nepřehledný*“), ale vynechal jej s ohledem na to, že běžného čtenáře zajímá především výsledný stav bádání.

Poznámky k tomuto překladu Starého zákona jsou velmi obsáhlé a zabírají v průměru polovinu každé strany textu. V předmluvě je vysvětleno, dle jakých kritérií byly vypracovány. Mezi ně patřily dějiny a chronologie dávného Východu, starovýchodní epigrafika, historická etnografie a lingvistika atd. Jako zajímavé se jeví přihlídnutí k srovnávacím dějinám náboženství a mravouky, jež dle překladatele byla do jeho doby velmi málo pěstována.

Dále Hejčl upozorňuje na horší technickou úroveň vydání Podlahovy Bible. Rostla totiž za I. světové války, kdy podmínky pro vznik a vydání knih nebyly právě příznivé.³⁹

2.3 Ohlasy na překlad Starého zákona Jana Hejčla a kritika v tisku

Již před vydáním „Podlahovy“ Bible české vyšla řada ukázek z překladu Starého zákona Jana Hejčla časopisecky (např. v Našinci, Arše, Evě a jinde). Na tyto ukázky

³⁶ *Bible česká*, sv. 3., s. VII (předmluva).

³⁷ Tamtéž.

³⁸ Tamtéž, s. VI (předmluva).

³⁹ Tamtéž, s. VI- VII (předmluva).

byly vznášeny v drtivé většině kladné ohlasy. Do roku 1917, za I. světové války, vyšlo celkem 14 sešitů Bible české, jež tvořilo dohromady první svazek prvního dílu „Podlahovy“ Bible české. Konkrétně to znamená překlad od knihy Genesis po knihu Judit. První sešit vyšel již v roce 1914 a kladné ohlasy na něj lze nalézt v časopise Hlídka i v Časopise katolického duchovenstva (ČKD).⁴⁰ Právě příspěvek V. Müllera v ČKD z roku 1914 velmi dobře ilustruje situaci biblického překladu v této době. Mimo jiné se v něm píše: *„První sešit tento vzbudí zajisté radost v každém, kdo oceňuje význam Písma sv. a pocítil již tolikrát sám, jak třeba jest nám nového překladu, který by byl na výši doby dnešní, v níž kritika biblická i na straně katolické, zvláště pronikavým působením posledních nástupců sv. Petra na stolci papežském, Lva XIII. a panujícího papeže Pia X., nejen se rozvila, ale svedena byla zároveň do bezpečných kolejí, z nichž právě v tomto odvětví byla vybočila, jak dokladem toho jest nejen kritika protestantská, ale i mnohé zjevy v táboře katolickém...“*⁴¹

Důležitý je autoreferát Jana Hejčla v ČKD⁴² z roku 1917, tedy z doby, kdy začíná knižně vycházet Bible česká, kterou redigoval Antonín Podlaha. Značný prostor je v tomto příspěvku věnován tématu předlohového textu pro překlad Starého zákona. Je zde latinsky citované ustanovení tridentského koncilu, které upřednostňuje latinskou Vulgátu pro užití v církvi. Jan Hejčl k tomu uvádí: *„Má-li býti nového překladu použito při kázání, katechesi a při jiných podobných úkonech, které se dějí jménem církve, patrně, že dlužno dle dosavadní tradice poříditi jej dle latinského znění obecného.“*⁴³ Soudobý trend se ale ubíral opačným směrem. O něm autor píše: *„Zatím však zavládá všeobecná tužba, aby bible byla přeložena přímo z originálu, ježto prý ohledy vědecké toho neúprosně žádají a ani nové vydání kritické Vulgaty prý neupokojí.“*⁴⁴ Hejčl tento problém vyřešil tak, *„že loyálně přijal za základ své předlohy Vulgatu, ale hleděl ustavičně k hebrejskému znění a ke starším překladům, aby kriticky zjistil původní obsah bible na každém místě, a ten aby byl podán v překladě neporušeně, o nic víc a o nic méně. Zvolena tedy jakási cesta střední. (...) Tím, že zvolil překladatel tuto střední cestu, vyhnul se nebezpečí dáti se strhnouti při úpravě hebrejského znění*

⁴⁰ Hlídka 31 (1914), s. 215, Časopis katolického duchovenstva 55 (1914), s. 261-263. Citace převzaty z: NOVÁK, Jan Nepomucký Hejčl, s.74.

⁴¹ Časopis katolického duchovenstva 55 (1914) s. 261. Citace převzata z: NOVÁK, Jan Nepomucký Hejčl, s.74.

⁴² HEJČL, Bible česká, sv. 3., s. 777-787.

⁴³ Tamtéž, s. 778.

⁴⁴ Tamtéž, s. 779.

a při překladu přímém z něho k dalekosáhlým a velmi odvážným změnám, že by podával nový překlad dle předlohy takto upravené něco dokonce jiného nežli znění, jehož užívá církev a její kněžstvo při bohoslužbě.“⁴⁵

V poznámce pod čarou k tomuto odstavci je v ČKD zmiňováno jméno Dr. Nivarda Schlögla (1864-1939), který učinil překlad bible do němčiny velmi novátorským způsobem, a dostal se tak na církevní index. O tomto překladateli je zmínka i v kapitole této práce, která se zabývá vznikem překladu Josefa Hegera.⁴⁶ Zdá se, že tento rakouský cisterciák, biblista, profesor Starého zákona na vídeňské teologické fakultě⁴⁷ silně ovlivnil hned dva české překladatele Starého zákona. Každého z nich však jiným směrem. Zatímco pro Hegera to byl jeho učitel a částečně i vzor v postupu, jak překládat Písmo, pro Hejčla to byl spíše příklad špatného překladu, jak vyplývá z poznámky pod čarou.⁴⁸

Hejčl píše, že měl neustále na mysli rekonstruovaný původní text a usiloval o to, aby jeho český překlad byl věrným obrazem tohoto textu. Zároveň s tím však usiloval, aby překlad byl též věrným obrazem církevního znění úředního. K tomu ještě přistupovala snaha být věrný v překladu české Bibli svatojanské z druhé poloviny 19. století. K dalším záměrům a kritériím překladu uvádí „*praktickou potřebu a tedy upotřebitelnost české bible, učiniti ji, pokud možno, člověku českému XX. věku srozumitelnou, záživnou, poutavou (...) proto bylo třeba mluvit k němu řečí XX. věku.*“⁴⁹

Dále v autoreferátu celkem podrobně pojednává o úvodech k celé „Podlahově“ Bibli i k jednotlivým knihám a poznámkám k biblickému textu, jež jsou značně obsáhlé (v průměru zabírají polovinu každé strany tištěného textu).⁵⁰ Je zde negativně charakterizován i „typ“ češtiny, který byl v překladu užit: „*Čeština bible nechce býti ani novinářská, ani archaická, ani osobní, obohacuje se případně z mluvy lidové, vystříhá se však trivialnosti, varuje se všeho výstředního koníčkářství, úzkoprsého „důslednictví“, svéhlavosti a podobných nectností.*“⁵¹ Co se týká užití hebraismů, šel

⁴⁵ HEJČL, Bible česká, sv. 3., s. 779.

⁴⁶ Srov. kapitola „Geneze vzniku překladu Starého zákona J. Hegera“.

⁴⁷ Srov. BARTOŇ, Století moderního českého biblického překladu, s. 65.

⁴⁸ HEJČL, Bible česká, sv. 3., s. 779, pozn. pod čarou č. 1.

⁴⁹ Tamtéž, s. 781.

⁵⁰ Srov. kapitola „Geneze vzniku překladu Starého zákona J. Hejčla“.

⁵¹ HEJČL, Bible česká, sv. 3., s. 785.

dle svých vlastních slov „zlatou stezkou střední.“ V závěru příspěvku jsou uvedeny některé technické podrobnosti týkající se grafické úpravy knihy.⁵²

2.4 Jednotlivá vydání překladu Starého zákona Jana Hejčla

Nejprve v letech 1914-1917 vyšly ve formě čtrnácti sešitů knihy Genesis – Judit v Hejčlově překladu. V roce 1917 pak vyšly tyto knihy v jednom svazku, a to byl již první svazek ze třech, které tvořily dohromady kompletní překlad Starého zákona (=1.díl) „Podlahovy“ Bible české, jejíž vydání bylo dokončeno v roce 1925.⁵³ (Nový zákon- 2.díl- je zde v překladu J.L. Sýkory.)

Ze závěru autoreferátu Jana Hejčla z roku 1917⁵⁴ je zřejmé, že již tehdy se zamýšlelo druhé „lidové vydání“ „Podlahovy“ Bible české v kapesní verzi, ve kterém chtěl překladatel přepracovat a omezit poznámky na nutné minimum, tak aby knihy mohly být menší a levnější. Náhlá smrt mu však nedovolila toto dílo dokončit, stejně jako nestihl uskutečnit vlastní překlad celého Nového zákona.⁵⁵ Josef Čihák ve svém článku vydaném v roce úmrtí (1935) Jana Hejčla k tomuto tématu píše: „*Když začal dr. Podlaha vydávati Bibli Českou v „lidovém vydání“ s méně poznámkami, upravil opět dr. Hejčl I. svazek, který byl vydán 1930 až 1932. Také II. svazek upravil Hejčl pro tisk a v r. 1935-1936 bude vydán jako podíl údů Dědictví svatojanského na rok 1935-36.*“⁵⁶ Podle soupisu bibliografických citací české Bible od F. Verner⁵⁷ však vyplývá, že kompletní Starý zákon v „lidovém vydání“ v této edici nakonec vyšel. Je ale třeba si povšimnout, že čtvrtý posledně vydaný svazek *Knihy prorocké a Machabejské* má uvedený rok vydání 1940, tzn. pět let po smrti Jana Hejčla. Z výše napsaného se dá usuzovat, že se jedná o kompletní Hejčlův překlad Starého zákona, avšak poznámky upravil pro „lidové vydání“ zčásti někdo jiný. (Bohužel jsem neměl osobně toto vydání

⁵² Srov. HEJČL, Bible česká, sv. 3, s. 786.

⁵³ Bible česká. Redigoval dr. Antonín Podlaha. Díl 1. 2. Praha: Dědictví sv. Jana Nepom. , 1917 -1925. Srov. VERNER, *Bibliografie českých překladů bible*, s. 26 -27.

⁵⁴ HEJČL, Bible česká, s. 786-787.

⁵⁵ Srov. kapitola „Autor překladu Dr. Jan Hejčl (1868-1935)“.

⁵⁶ ČIHÁK, *Za zemřelým dr. Janem Hejčlem*, s. 113-116.

⁵⁷ Srov. VERNER, *Bibliografie českých překladů bible*, s. 27.

fyzicky k dispozici.) Jisté je, že díl 2. (Nový zákon) v této edici vůbec realizován nebyl, a tak dílo „Podlahovy“ Bible české v „lidovém vydání“ zůstalo pouze torzem.⁵⁸

Fototypický reprint celé „Podlahovy“ Bible české vyšel ještě v polovině 80. let péčí amerických Čechů v Los Angeles. Toto vydání bylo pak hojně pašováno do naší vlasti.⁵⁹

⁵⁸ *Bible česká. (Lidové vydání) Díl 1.- [Nedokončeno]* Praha: Dědictví sv. Jana Nepom. 1930-1940. Srov. VERNER, *Bibliografie českých překladů bible*, s. 27.

⁵⁹ Srov. BARTOŇ, *Století moderního českého biblického překladu*, s. 58-59, poznámka pod čarou č. 27.

3. Překlad Nového zákona J. L. Sýkora – Jan Hejčl

3.1 Autorství a geneze překladu Sýkora-Hejčl

Tato revize Sýkorova textu vznikla na zakázku vydavatele, pražského Dědictví svatojanského. Došlo totiž k vyprodání kapesního Sýkorova apoštoláře z roku 1914 a krátce na to i evangeliáře. Vznikla tak potřeba nového vydání, aby byl v nabídce kompletní „lidový“ Nový zákon. Dle korespondence ředitele Dědictví Josefa Čiháka s Janem Hejčlem proběhla vlastní revizní práce na apoštoláři v rozmezí několika měsíců. „*Evangelia byla zpracována v trochu delší lhůtě.*“⁶⁰

Hejčl celé toto revizní dílo vykonal sám. Nezmiňuje žádné spolupracovníky či konzultanty. Jako inspirační zdroj pro Hejčlovu revizi evangeliáře z části sloužil i moderní překlad Žilkův, ač sám Hejčl se o tom nikde nezmiňuje. Vyplývá to ze vzorků z evangelií obou překladů, které srovnává pan Bartoň ve své knize *Moderní český novozákonní překlad*.⁶¹

3.2 Kontext, rozšíření a vliv překladu Nového zákona Sýkora-Hejčl

„*Když byl v letech 1933 (apoštolář) a 1934 (evangelia) poprvé kompletně publikován přepracovaný Sýkorův Nový zákon (Jan L. Sýkora zemřel r. 1928), měl už autor této revize, profesor olomoucké teologické fakulty Jan Hejčl, za sebou vydání svého životního překladatelského díla, nového českého překladu celého Starého zákona.*“⁶²

Souběžně s Hejčlovou úpravou Nového zákona se objevuje Nový zákon v překladu evangelíka Františka Žilky. Z konfesních příčin si tyto texty na „lidové“ úrovni vůbec nekonkurují. Sýkorovy-Hejčlovy Nové zákony přejímají „místo na výsluní“ mezi českými katolíky po předcházejících vydáních Sýkorova Nového zákona. To se týká i podpory oficiálních církevních kruhů, což dosvědčují mnohá vydání překladu Sýkora-Hejčl v letech meziválečných, za okupace (evangelia i apoštolář 1940), a pak v poválečných letech do komunistického puče v únoru 1948.

⁶⁰ BARTOŇ, *Moderní český novozákonní překlad*, s. 67-68; srov. též v poznámce pod čarou č.19, s. 67.

⁶¹ Srov. tamtéž, s. 75 -79.

⁶² Tamtéž, s. 65.

Zmíněná preference překladu Sýkora-Hejčl měla i kontroverzní dopad na překlad Nového zákona dominikána Pavla V. Škrabala, který vznikl po druhé světové válce. Tomu celé dva roky (1946-1948) oddalovala církevní autorita (především olomoucké arcibiskupství) své imprimatur pro tento překlad právě s odůvodněním, že je nutné podporovat překlad Sýkora-Hejčl.⁶³

Na překlad Sýkora-Hejčl „*poměrně úzce a především proklamativně navazuje další katolický překladatel, Rudolf Col. (...) Rok 1947, kdy se objevuje první vydání Colova díla (...), je zároveň rokem definitivně poslední edice Nového zákona Sýkora-Hejčl.*“⁶⁴

3.3 Ohlasy na překlad Sýkora-Hejčl a kritika v tisku

V odborných kruzích zůstala tato revize Sýkorova textu bez recenzních ohlasů. Jedním z důvodů je, že tento přepracovaný překlad zůstal velmi blízký své výchozí předloze v podobě Sýkorova Nového zákona. Druhý důvod je ten, že odborná veřejnost se upínala na Hejčlovu práci na jeho vlastním zbrusu novém novozákonním překladu, ze kterého ovšem díky autorově předčasnému úmrtí zbylo pouze nedokončené torzo.

Z drobných ohlasů, které ovšem absolutně nemají povahu odborné recenze, lze uvést zprávu v dominikánské revue Na hlubinu od jejího hlavního redaktora Silvestra Braita⁶⁵ z roku 1947, kde reaguje na poválečné vydání (1946) tohoto překladu.⁶⁶

3.4 Význam Hejčlový revize

Pro Jana Hejčla byla revize Sýkorova Nového zákona spíše okrajovou záležitostí. Revize skutečně přinesla jen nerozsáhlé jazykové úpravy. Díky nim však, spolu s puncem své osobní autority renomovaného bibliisty, pomohl o dvacet let „prodloužit život“ zastarávajícímu textu Jana L. Sýkory. Připravil tak také cestu pro dvě radikálnější přepracování z ruky Rudolfa Cola (1947 a 1961). Tak vznikla „sýkorovská“ návazná

⁶³Srov. BARTOŇ, *Moderní český novozákonní překlad*, s. 66.

⁶⁴Tamtéž.

⁶⁵BRAITO, S. *Nový zákon, Vyšehrad, 1946, s. 800, cena 60 Kčs.* Na hlubinu, 21 (1947), s. 80. Citace převzata z BARTOŇ, *Moderní český novozákonní překlad*, s. 72.

⁶⁶Srov. BARTOŇ, *Moderní český novozákonní překlad*, s. 71-72.

linie Sýkora – Hejčl-Sýkora – Col, která přetrvala až do druhé poloviny dvacátého století.⁶⁷

3.5 Jednotlivá vydání Nového zákona Sýkora-Hejčl

„První vydání Hejčlovy revize Sýkorova textu se realizovalo ve dvou svazcích s odstupem jednoho roku.“⁶⁸ Druhá část (apoštolář) vychází jako první svazek v roce 1933 a první část (evangeliář) vychází v roce 1934 jako druhý svazek. Knihy mají kapesní formát a byly určeny pro potřebu běžné („lidové“) četby. Často byly oba svazky dávány následně do jediné vazby, čímž vznikl kompletní Nový zákon v jedné knize. Překlad evangelií vychází ve stejném formátu a úpravě ještě v roce 1937. I tato kniha byla často spojována s apoštolářem z roku 1933 do jedné vazby. K dalšímu vydání obou částí Nového zákona dochází v letech 1940.⁶⁹

Po válce, v roce 1946 se objevují „dvě navzájem nezávislé edice kompletního Nového zákona Sýkory-Hejčla, frýdecká („svatojanská“) a pražská („vyšehradská“)“⁷⁰ Formát je stále malý (ovšem větší od předešlých kapesních vydání). Frýdecká edice má ještě tři další varianty vydané roku 1947.⁷¹

⁶⁷ Srov. BARTOŇ, *Moderní český novozákonní překlad*, s. 76.

⁶⁸ Tamtéž.

⁶⁹ Srov. tamtéž, s. 67.

⁷⁰ Tamtéž.

⁷¹ Srov. tamtéž.

4. Překlad Nového zákona Františka Žilky

4.1 Autor a spolupracovníci na překladu Františka Žilky

Profesor ThDr. František Žilka byl „reformovaný evangelík, člen evangelické církve augsburského a helvetského vyznání, posléze českobratrské církve evangelické, která vznikla (1918) také za jeho osobního přispění sloučením luterského (augsburského) a reformovaného (helvetského) proudu.“⁷²

Po absolvování gymnázia v Brně (1890) studoval teologii a filozofii ve Vídni, v Halle, v Edinburghu a v Lausanne. Roku 1896 se stal duchovním evangelické církve. Jako teolog byl orientován spíše liberálně (svobodný protestantismus). Doktorát teologie získal v Paříži (1919) a téhož roku byl jmenován prvním řádným profesorem novozákonní vědy na Husově československé evangelické fakultě bohoslovecké v Praze. Opakovaně zastával funkci děkana této fakulty v letech 1922-1938. Publikoval články a monografie z biblistiky, systematické teologie a církevních dějin. Též překládal odborné texty i beletrii z němčiny a angličtiny.⁷³

V závěrečné fázi svého českého překladu Nového zákona úzce spolupracoval se dvěma předními muži soudobé české filologie, s Ferdinandem Stiebnitzem (1894-1961) a s bohemistou Emilem Smetánkou (1875-1949). S druhým jmenovaným Žilku pojila spolupráce ve formě oprav a kontroly textu, které prováděl v předchozích Žilkových dílech. Ve stylistice ho Žilka chápal jako svůj významný vzor. V posmrtných vydáních tohoto překladu hrál svou roli jeho žák Jindřich Mánek (1912-1977), který drobně upravil i poslední, sedmé vydání tohoto překladu v roce 1970.⁷⁴

4.2 Geneze překladu Františka Žilky

Zprávy o novém překladu Nového zákona od tohoto autora se začaly objevovat o několik let dříve, než vyšel kompletní text. Původně měl být součástí plánované knižní řady *Začátky a základy křesťanského náboženství*, která měla mít pět částí (1. část: Dějiny novozákonní doby, 2. část: Dějiny novozákonního písemnictví, 3. část:

⁷² BARTOŇ, *Moderní český novozákonní překlad*, s. 37.

⁷³ Srov. tamtéž, s. 37-38.

⁷⁴ Srov. tamtéž, s. 108.

Dějiny náboženství nebo náboženských idejí v Novém zákoně, 4. část: Překlad Nového zákona, 5. část: Výklad Nového zákona). Celý projekt nakonec zůstal torzem, neboť 2. a 3. část se vůbec nerealizovaly a 5. část jen neúplně. Již v rámci této částečně realizované knižní řady prezentoval Žilka své exegetické práce s vlastním překladem příslušných perikop. Zde už se též snažil ozřejmit důvody a cíle svého překládání.⁷⁵

Důležitý je také Žilkův příspěvek v *Jubilejní ročence Kalicha* v r. 1930,⁷⁶ kde sděluje evangelické veřejnosti brzkou kompletaci svého Nového zákona. Dokonce sám vyzývá čtenáře svých dosud vyšlých perikop v jeho překladu ke kritickým reakcím. „Podle vlastních vzpomínek Žilka na překladu přímo pracoval asi tři roky (nepočítaje v to předchozí studie a přípravy) a měl jej kompletně hotov v r. 1931, ale pak se ještě k němu vracel a zdokonaloval podrobnosti.“⁷⁷

V závěru práce na svém překladu byli Žilkovi velkými pomocníky výše uvedení filologové, Ferdinand Stiebitz z Masarykovy univerzity v Brně a Emil Smetánka z Karlovy univerzity v Praze. Již při předchozí práci na překladu autor počítal se Smetánkovou revizí svého textu, a tak se snažil pracovat již od počátku takovým způsobem, aby před jeho případnou kritikou obstál.⁷⁸

4.3 Kontext, dobové prostředí a jeho vliv na překlad Františka Žilky

V roce 1933, kdy vychází první vydání Žilkova Nového zákona, se dá již sledovat živý zájem v českém křesťanském intelektuálním prostředí o moderní překlady Bible. Snaha byla o nový překlad bez nekritické návaznosti na předchozí tradici. V konzervativních katolických kruzích byla tato tradice představována především latinskou Vulgátou, s níž se musel vyrovnat Sýkorův překlad, jenž je starší než překlad Františka Žilky. Na protestantské straně se ozývaly zase konzervativní hlasy, které se snažily „kanonizovat“ Kralický překlad Bible z roku 1613. Na druhou stranu se ozývali lidé, kteří chtěli vskutku moderní překlad Nového zákona do češtiny. Žilka sám se musel nejvíce vymezit právě vůči Kralické bibli. Jeho novátorský počín, spolu s otevřeným přístupem ke kritickým hlasům a spoluprací s filology, měl úspěch. První

⁷⁵Srov. BARTOŇ, *Moderní český novozákonní překlad*, s. 107.

⁷⁶ŽILKA, F. Nový překlad Nového zákona. In: *Jubilejní ročenka Kalich.*, Praha: Kalich, 1930, s. 57-60. Citace převzata z BARTOŇ, *Moderní český novozákonní překlad*, s. 107.

⁷⁷BARTOŇ, *Moderní český novozákonní překlad*, s. 108.

⁷⁸Srov. tamtéž, s. 108.

vydání jeho překladu bylo rozebráno během necelého roku a již v roce 1934 bylo realizováno druhé vydání, mimo jiné také v bibliofilské verzi (240 číslovaných výtisků v celokožené vazbě).⁷⁹

Z konfesních důvodů se Žilkův překlad nerozšířil mezi tehdejšími českými katolíky. V římskokatolické církvi bylo poměrně striktní vymezení kanonických norem týkající se vydávání přeložených biblických textů (CIC 1917, Can. 1391), ale též pravidel pro četbu Bible a volbu biblického textu „k soukromé četbě“. Tento překlad zůstal na okraji zájmu i u většiny evangelíků, kteří setrvali u kralického překladu (stále masově rozšiřovaného) až do osmdesátých let, kdy se začal výrazněji prosazovat Český ekumenický překlad. Tato zdrženlivost v konzervativních evangelických kruzích souvisela také s Žilkovou pověstí, coby liberálního teologa a představitele menšinového meziválečného intelektuálního proudu „svobodného protestantismu“.

Přes toto vše bylo první vydání brzy rozprodáno. Kladně byl překlad přijat především akademickými pracovníky a intelektuály stejně jako kulturními a společenskými elitami národa (T.G. Masaryk osobně mluvil o překladu s Františkem Žilkou, již při jeho vzniku). Velkou váhu si překlad získal v početně silné Církvi československé (CČS). Ve svém exegetickém díle z něho vychází i František Kovář (1888-1969), patriarcha této církve (1946-1961). O generaci mladší člen CČS Jindřich Mánek (1912-1977) osobně obstaral a revidoval poslední, sedmé vydání tohoto překladu v roce 1970.

4.4 Ohlasy na překlad Františka Žilky a kritika v tisku

Je třeba podotknout, že František Žilka byl velmi otevřený, pokud jde o autorskou prezentaci textu, již v době své práce na překladu. Po publikování kompletního Nového zákona (1933) se tento pozitivní rys ještě prohloubil. „*Ve srovnání s dobovými katolickými překlady (...) máme od Františka Žilky k dispozici nejen extrémně stručné autorské předmluvy či na slovo skoupé heslovité prezentace, nýbrž také podrobné referáty v odborném (či populárně-odborném) tisku, nehledě na popularizaci.*“⁸⁰ Katolickému překladateli šlo v první řadě o to, získat pro svůj překlad církevní

⁷⁹Srov. BARTOŇ, *Moderní český novozákonní překlad*, s. 104.

⁸⁰Tamtéž, s. 110.

imprimatur a rozšířit jej směrem dovnitř církve (v té době většinové v českém národě). Žilka své dílo předkládal nejen početně minoritním protestantským církvím, ale úmyslně je vystavil chvále i kritice celého kulturního českého národa. Zjevně usiloval o co nejlepší zpětnou vazbu.⁸¹

V předmluvě ve třetím vydání tohoto překladu (1940), která je obsahem shodná s předmluvou k prvnímu vydání (1933) a doplněna o dodatek nadepsaný *K druhému vydání*, překladatel uvádí a rozebírá dva hlavní důvody pro svou práci na překladu Nového zákona. Byly to důvody věcné a požadavky jazykové.

Jako věcný důvod uvádí především textologické bádání, které začalo s reformací a dodnes probíhá. Vyrovnává se zde s vývojem od vzniku Bible kralické do současnosti. „(...) *Vydatnou pomůckou byl objev mnoha rukopisů starších, než byly ty, jichž užívali reformátoři a překladatelé 16. a 17. století. Tím bylo umožněno zjistiti starší znění Nového zákona. Není tím řečeno, že by se kritická věda do dneška již dopracovala textu skutečně původního, jak byl Nový zákon napsán; ale podařilo se jí srovnáním objeviti text bližší znění původnímu. To samo již je značný zisk.*“⁸²

Druhý jazykový požadavek se týká Kralické bible, jež se již v Žilkově době ukázala jako archaická. Žilka v předmluvě vysoce oceňuje její jazyk, avšak vzápětí dodává k její češtině: „(...) *ale má na sobě ráz doby, je archaická, nezvyklá, tu a tam pro náš cit strojená, na př. v slovosledu namnoze příliš latinská. (...) Dnes se takovou řečí již nemluví ani na kazatelně (...) a nepíše ani ve vědeckých, také ne theologických knihách.*“⁸³ I proto se František Žilka rozhodl udělat vlastní překlad Nového zákona.

Ve své předmluvě dále připomíná, že se nesnažil svým překladem revidovat kralický překlad. Ve svém překládání byl „*veden myšlenkou, jak by dnešní člověk, theolog, vyjádřil pro dnešek řecký originál.*“⁸⁴ Zároveň je naznačen jeho moderní přístup k překládání obecně. Podle některých starších názorů byla překladatelská činnost chápána jako pouhé mechanické přenesení slov. Žilka však o svém překládání mluví jako o *přemyšlení pojmů*. Pokud se vezme v úvahu, že autor napsal tato slova na počátku třicátých let, jednalo se opravdu o moderní přístup.

⁸¹ Srov. BARTOŇ, *Moderní český novozákonní překlad*, s. 110.

⁸² *Nový zákon*. Z řečtiny přeložil F. Žilka, s. V.

⁸³ Tamtéž, s. VI.

⁸⁴ Tamtéž, s. VII.

V závěru úvodního slova ke svému překladu se zabývá otázkou přepisu vlastních jmen v Bibli. Svůj postoj k této otázce shrnuje: „*Po dlouhém váhání a po poradě s odborníky jsem se rozhodl ponechat celkem tvary vžitě. Jen tam, kde praxe není zcela ustálena, vrátil jsem se k znění spíš řeckému místo latinského přepisu.*“⁸⁵

Ohlasů na tento překlad bylo poměrně mnoho. V publikaci *Moderní český novozákonní překlad*⁸⁶ od Josefa Bartoně jsou podrobně analyzovány tři autoreferáty Františka Žilky,⁸⁷ které vyšly v letech 1935-1936, tzn. po dvou vydáních tohoto překladu. Dále jsou zde přiblíženy tři závažnější recenze⁸⁸ tohoto překladu. Na těchto autoreferátech, ohlasech, recenzích a kritikách je vidět překladatelova otevřenost a zájem o zpětnou vazbu. V autoreferátech se musel vyrovnávat s kralickým překladem, ve kterém často kritici viděli nedostižný vzor. Tak jako se katoličtí překladatelé jen pozvolna ve svých překladech Bible vzdalovali od latinské Vulgáty, tak se na protestantské straně muselo hledět na Bibli kralickou jako na předlohu, jíž nelze opominout.

4.5 Jednotlivá vydání Nového zákona Františka Žilky

Kompletní Žilkův překlad vyšel sedmkrát v rozmezí pouhých třiceti osmi let, z toho třikrát za překladatelova života. Bylo to v letech 1933, 1934, 1940, 1946, 1951, 1966 a 1970. Kromě předposledního vydání z roku 1966 jsou všechna vydání tištěna z téže sazby a i jejich formát je téměř shodný. Šesté vydání má větší formát a graficky je řešeno jinak. Množství jednotlivých vydání dokládá stabilní pozici tohoto překladu v českém prostředí, a to i přesto, že část mateřské českobratrské církve k němu zaujala poněkud zdrženlivý postoj.⁸⁹

⁸⁵ *Nový zákon*. Z řečtiny přeložil F. Žilka, s. VIII.

⁸⁶ Srov. BARTOŇ, *Moderní český novozákonní překlad*, s. 113-130.

⁸⁷ ŽILKA, F. Nový zákon v novém překladě. In: *Bible a český národ*. Sborník uspořádala Hana Humlová. Brno: Dobročinný komitét v Brně, 1935, s.147-154; ŽILKA, F. O nový překlad Nového zákona. Prof. Dru Emilu Smetánkovi k jeho 60. Narozeninám. *Naše řeč*, 1935, č. 19, s. 365-371; ŽILKA, F., Starý a nový překlad Nového zákona. *Slovo a slovesnost*, 1936, č. 2, s. 106-112. Citace převzaty z BARTOŇ, *Moderní český novozákonní překlad*, s. 113, 115, 118.

⁸⁸ HUDEC, T. F. Žilka, Nový zákon. Nakl. Jan Laichter, Praha 1933. *Hlídka*, 1934, č. 51, s. 54-58; SOUČEK, J. B. O překládání Nového zákona, zvláště o novém překladu Žilkově. *Křesťanská revue*, 1934, č. 7, s. 209-213, 234-239; VÁŠA, P. Žilka a Kraličtí. *Kalich*, 1941, č. 19, s. 105-113. Citace převzaty z BARTOŇ, *Moderní český novozákonní překlad*, s.122, 124, 127.

⁸⁹ Srov. BARTOŇ, *Moderní český novozákonní překlad*, s. 106-107.

5. Překlad Nového zákona Rudolfa Cola

5.1 Autor a spolupracovníci na překladu Rudolfa Cola

Doc. ThDr. Rudolf Col (1902-1964) byl římskokatolický kněz (vysvěcen 1927). Doktorát teologie a docenturu řečtiny (1936) získal na Cyrilometodějské bohoslovecké fakultě v Olomouci. Po jejím zrušení (1950) pracoval v duchovní službě. Tento biblista, orientální filolog a překladatel publikoval několik monografií a řadu článků z biblistiky. Je též autorem překladu staroarabských bajek do češtiny.⁹⁰

Na vydání Colova Nového zákona v r. 1947 spolupracovali s autorem dva bohemisté, Jan Springer a Oldřich Králík. Byli mu nápomocni hlavně po jazykové stránce.

PhDr. Jan Springer (1893-1978) byl římský katolík. V roce 1912 absolvoval gymnázium v Zábřehu. Dále vystudoval Filozofickou fakultu Univerzity Karlovy v Praze (obory čeština a němčina). Působil jako středoškolský učitel (Šumperk, Olomouc) a lektor češtiny na filozofické fakultě v Olomouci. Do jeho publikační činnosti patří několik monografií a řada článků z historie, literární historie a bibliografie.⁹¹

Prof. PhDr. Oldřich Králík, DrSc. (1907-1975) byl římský katolík. V roce 1925 absolvoval Arcibiskupské gymnázium v Kroměříži a dále pak na Filozofické fakultě Masarykovy Univerzity v Brně obory bohemistiku a latinu. Působil jako středoškolský a posléze jako vysokoškolský pedagog. Doktorát a docenturu získal na Filozofické fakultě Univerzity Palackého v Olomouci. Publikoval monografie a články z české literární historie, dějin překladu, textologie, literární kritiky. Též byl autorem esejů a novinových článků.⁹²

S poslední revizí překladu a poznámek před vydáním pomohl Rudolfu Colovi jeho kolega, biblista z olomoucké teologické fakulty Antonín Kleveta.

⁹⁰Srov. BARTOŇ, *Moderní český novozákonní překlad*, s. 31.

⁹¹Srov. tamtéž, s. 35.

⁹²Srov. tamtéž, s. 32.

Prof. ThDr. Antonín Kleveta byl římskokatolický kněz. V roce 1923 absolvoval Arcibiskupské gymnázium v Kroměříži. Dále studoval teologii v Olomouci, ve Strassbourgu (absolutorium 1927, licenciát 1928). Byl též na stáži na L' École biblique et archéologique v Jeruzalémě (1928-1930). Kněžské svěcení přijal v roce 1927. V Olomouci získal doktorát, docenturu, profesuru (1947). Z politických důvodů byl několikrát vězněn (1942-1945 a 1957-1960). Byl znalcem semitských jazyků, palestinolog, asyrolog.

Role všech tří spolupracovníků Rudolfa Cola „*se patrně týkala především prací na závěrečné podobě textu.*“⁹³ Tento fakt dosvědčuje sám Rudolf Col ve své předmluvě k vydání Nového zákona r. 1947.⁹⁴

Na druhém vydání Colova překladu (1961), kterému se Col věnoval asi deset let, se zřejmě žádní přímí spolupracovníci neúčastnili. Zpětnou vazbu a ohlasy na jeho předchozí vydání však autor bral v potaz. „*V předmluvě k druhému vydání (1961) Col píše: ... děkuji všem, kdo mi k překladu poslali své připomínky, rady, náměty a doplňky. Potěší je zajisté, když při četbě najdou tu a tam i svůj zlepšovací příspěvek.*“⁹⁵

5.2 Geneze vzniku překladu Rudolfa Cola

Od roku 1940 se Rudolf Col věnoval systematicky překládání Nového zákona. Do prvního vydání v roce 1947 tedy na svém překladu pracoval nepřetržitě sedm let. Původně chtěl vytvořit „nezávislý“ překlad a držet se jen řeckého originálu. Jinými slovy řečeno, měl v úmyslu opustit Vulgátu a nevázat se ani na soudobý většinový český text (tj. Sýkorův a Sýkorův-Hejčlův překlad). „*Dobový tlak církevní autority však způsobil, že si Col za východiskový český text zvolil biskupskou konferencí preferovaný překlad Sýkora-Hejčl.*“⁹⁶

Vydání z roku 1947 vykazuje dvojí imprimatur (pro evangelia 8. 11. 1945, pro apoštolův 27. 11. 1946). Autor tedy ještě nějakou dobu po odevzdání evangeliáře k církevní cenзуře nejspíše pracoval na dokončení neevangelních spisů. Překladový text

⁹³ BARTOŇ, *Moderní český novozákonní překlad*, s. 83.

⁹⁴ Srov. tamtéž, poznámka pod čarou č. 26, s. 83.

⁹⁵ Srov. tamtéž, poznámka pod čarou č. 28, s. 84.

⁹⁶ Srov. tamtéž, s. 83.

prodělal velmi významný inovační posun ve druhém vydání z roku 1961. Posmrtné, třetí vydání z roku 1970 má jen velmi malé změny oproti druhému vydání.⁹⁷

Colův Nový zákon z roku 1947 má obsáhlé komentující poznámky, jež jsou nově zpracované v porovnání s překladem Sýkora-Hejčl (1940), a též rozšířené. Druhé vydání se rozsahem i formulacemi poznámek liší jen málo od prvního. Nepřekladové části ve třetím vydání (1970) jsou poměrně značně redukovány. Redukce se týká hlavně úvodů k jednotlivým knihám a částem Nového zákona. Ve vydání z roku 1961 tyto úvody zabírají 86 stran. Třetí vydání (1970) jich má jen 15 stran.⁹⁸

5.3 Kontext, dobové prostředí a jeho vliv na překlad Rudolfa Cola

Col chtěl vytvořit „nezávislý“ překlad Nového zákona jen podle řeckého originálu. Nakonec za výchozí text zvolil překlad Sýkora-Hejčl. V téže době marně dominikán Pavel V. Škrabal usiloval o imprimatur pro svůj překlad Nového zákona u olomouckého arcibiskupa. Právě hladké vydání Colova překladu v olomouckém nakladatelství Velehrad, což bylo předtím vzato na biskupské konferenci na vědomí, můžeme přičíst „na vrub právě onoho, dnes bychom řekli až okatě nápadného, proklamačního uznání supremacie překladové linie Sýkora – Sýkora-Hejčl.“⁹⁹ Tak o tom svědčí i podtitul vydání z roku 1947: *Sýkorův překlad v revisi Hejčlově k tisku upravil, rozčlenil, úvody a poznámkami opatřil Dr Rudolf Col.*¹⁰⁰

„Colův text přichází do situace, kdy jsou z katolických překladů čerstvě k dispozici další nová vydání „původního“ Nového zákona Sýkora-Hejčl (r. 1946 edice „frýdecká“ a mírně inovující „vyšehradská“, r. 1947 znovu „frýdecká“).¹⁰¹ Roku 1948 se objevuje zcela nový překlad Pavla V. Škrabala, jenž čekal na imprimatur pro svůj text od roku 1946 (tzn. celé dva roky). Překlad Rudolfa Cola od svých předchůdců přebírá pomyslnou štafetu a uzavírá tím překladatelskou linii Sýkora – Sýkora-Hejčl – Col.

⁹⁷ Srov. BARTOŇ, *Moderní český novozákonní překlad*, s. 83-84.

⁹⁸ Srov. tamtéž, s. 84-85.

⁹⁹ Tamtéž, s. 83.

¹⁰⁰ *Nový zákon*. Sýkorův překlad v revisi Hejčlově, titulní strana i tiráž.

¹⁰¹ BARTOŇ, *Moderní český novozákonní překlad*, s. 80.

Na evangelické straně byla vydána nová edice Žilkova textu (1946), jež však měla z konfesních důvodů jiné příjemce než katolické překlady.¹⁰²

5.4 Ohlasy na překlad Rudolfa Cola a kritika v tisku

„Odborná teologická periodika si Colova novozákonního překladu všímají, i když snad překvapivě poměrně málo a dosti stručně.“¹⁰³ Jako příklad složitosti situace lze uvést týdeník pro kněze „Dobrý pastýř“, jehož šéfredaktor Rudolf Schikora v listopadu 1947 výslovně žádá Jana Merella (renomovaný novozákoník pražské katolické teologické fakulty) o krátký posudek na čtyři verze Nového zákona, jak jsou zmíněny v závěru předchozí kapitoly, a které byly právě k dispozici, a také o článek věnující se pouze Colovu překladu. Jan Merell však své články patrně nestačil včas napsat a poslední číslo Dobrého pastýře vyšlo 29. února 1948.¹⁰⁴ Politické události odvíjející se od únorového převratu v roce 1948 tak zabránily možné širší diskusi na téma českých biblických překladů. Zbylá dvě další a mnohem pozdější vydání Colova překladu (1961 a 1970) zůstala téměř bez povšimnutí ze strany recenzentů.

Před publikováním prvního vydání Colova překladu vyšel ve Věstníku jednot duchovenstva,¹⁰⁵ časopise určeném pro diecézní duchovní na Moravě, článek Colova spolupracovníka, bohemisty Oldřicha Králíka, který měl tomuto novému překladu „připravit cestu“. Zmiňuje se v něm o třech katolických překladech Nového zákona, které souběžně v té době vyšly (Sýkora-Hejčl ve Vyšehradě 1946, Sýkora-Hejčl „frýdecká edice“ 1946, Col 1947). V té době byla velmi populární myšlenka jediného překladu, na jehož tvorbě by spojili síly *všichni povolání biblisté*. Králík poukazuje s politováním na nejednotnost v překládání Písma do češtiny. Konstatuje existenci dvou protichůdných tendencí, konservativní a pokrokové. Dále se článek zabývá podrobnějším představením Colova textu. Jedná se vlastně o obhajobu tohoto vcelku pokrokového překladu.¹⁰⁶

¹⁰² Srov. BARTOŇ, *Moderní český novozákonní překlad*, s.80.

¹⁰³ Tamtéž, s. 88.

¹⁰⁴ Srov. tamtéž, s. 88-89

¹⁰⁵ KRÁLÍK, O. *O překladu Nového zákona*, Věstník jednot duchovenstva, 35 (1946), s. 329-332. Citace převzata z BARTOŇ, *Moderní český novozákonní překlad*, s. 85.

¹⁰⁶ Srov. BARTOŇ, *Moderní český novozákonní překlad*, s. 85-87.

Nejrozsáhlejší recenzi publikoval Vladimír Sokol v roce 1949 v prestižním periodiku „Časopis katolického duchovenstva“.¹⁰⁷ Je v ní zdůrazněna *novost Colova překladu (vzešlého ze spolupráce s odborníky v řečtině i češtině) a jeho revolučnost, výbojnost*, ve srovnání s překladem Sýkora-Hejčl. Dále se autor recenze poměrně podrobně zabývá jazykovou stránkou obou překladů, které srovnává. Zmiňuje se i o redakční a technické stránce knihy a závěrem pozitivně hodnotí Colův překlad, který *se řadí k nejlepším pracím toho druhu v Evropě*.¹⁰⁸

Až v roce 2004, v souvislosti se čtyřicátým výročím Colova úmrtí, publikuje Josef Bartoň svůj text na stránkách Theologické revue.¹⁰⁹ Text se zabývá podstatnými životopisnými daty olomouckého biblisty Rudolfa Cola a jeho dílem. Pojednává též o problematice bibliografie Colových Nových zákonů atd. Obsah a struktura článku se v jisté míře kryje s monografií Josefa Bartoně *Moderní český novozákonní překlad: Nové zákony dvacátého století před Českým ekumenickým překladem*, která je základním pramenem k této části práce.¹¹⁰

5.5 Význam Colova překladu a vztah k dalším překladům

Rudolf Col si kladl za cíl dovršit překladatelské dílo J. L. Sýkory. Hlásil se k soudobému vědeckému poznání (především v oblasti textologické problematiky), snažil se svým překladem přiblížit text modernímu čtenáři, avšak současně proklamoval loajalitu k tradici českých překladů Bible. Ačkoliv svou autorskou roli „takticky“ v roce 1947 umenšuje, jeho samostatný výkon je nepochybný. Druhé vydání jeho překladu v roce 1961 představuje znatelný vývojový přelom v podobě překladového textu.¹¹¹

Inspiračním zdrojem prvního vydání byl Colovi též překlad Františka Žilky, ačkoliv on sám se o tom nezmiňuje. Toto tvrzení lze doložit podrobnějším porovnáním obou překladů. Shoda se týká především užití jednotlivých lexémů, výjimečně také několikaslavných sekvencí.¹¹²

¹⁰⁷ SOKOL, V. *K Colovu překladu Nového zákona*, Časopis katolického duchovenstva, 89 (1949), s. 29-33. Citace převzata z BARTOŇ, *Moderní český novozákonní překlad*, s. 90.

¹⁰⁸ Srov. BARTOŇ, *Moderní český novozákonní překlad*, s. 90-91.

¹⁰⁹ BARTOŇ, *Pozapomenutý překlad Nového zákona*, s. 187-194.

¹¹⁰ Srov. BARTOŇ, *Moderní český novozákonní překlad*, s. 91.

¹¹¹ Srov. tamtéž, s. 92.

¹¹² Srov. tamtéž, s. 95.

Druhé vydání Colova překladu v roce 1961 vykazuje viditelný vývoj proti prvnímu vydání. Nových systémových zásahů není sice příliš mnoho, ale prohloubily se tendence, které byly nastoleny již v prvním vydání. Za všechny jmenujme nahrazení infinitivu na *-ti* za progresivní formu na *-t*.¹¹³ Toto druhé vydání má jednu překvapivou zvláštnost: „většina konkrétních textových inovací v lexiku, frazeologii i v konstrukci vět a souvětí je přímo převzata z Nového zákona Pavla V. Škrabala (1948) nebo z emigračního překladu Škrabal-Petrů (evangeliář 1951, apoštolář 1954/1955).¹¹⁴ Ani v tomto případě se o tomto inspiračním zdroji Col nezmiňuje. To však nutně nemusí znamenat plagiátorství. Vysvětlení poskytuje podrobnější pohled do dobových politických poměrů v Československu. „Škrabal jakožto řeholník teprve nedávno (1955) propuštěný z komunistického vězení nesměl až do své smrti (1964) vykonávat duchovenskou službu, a uvedení jeho jména v oficiálně publikované knize by tudíž bylo pravděpodobně stěží myslitelné. Podobně dobově politicky nepřijatelné by bylo uvedení jména emigranta Ondřeje M. Petrů.“¹¹⁵ Toto zjištění nabourává „zažitou představu o dvou relativně „nezávislých“ liniích českých katolických překladů dvacátého století (Sýkora – Sýkora-Hejčl – Col a Škrabal – Škrabal-Petrů – Petrů – Bogner).“¹¹⁶

Svým překladem posunul Col novozákonní překládání o významný krok kupředu. Především promyšleně a do hloubky modernizoval český text. Jako první z katolických překladatelů dvacátého století spolupracoval při práci též s filology.

Text Colova Nového zákona navázal na Sýkorův a Sýkorův-Hejčlův překlad, které byly jednoznačně a otevřeně římskokatolickou církví favorizované. Přesto se tento text nestal, po reformě mešního řádu roku 1969 a následném zavedení češtiny do celé liturgie, textem liturgickým. Důvod je třeba hledat opět v soudobých politických poměrech. Oslabením církevních struktur komunistickým režimem byla v padesátých a šedesátých letech přetržena kontinuita církevně protěžovaných překladů. Církevní preferenci v sedmdesátých letech, „kdy se jednalo o volbě definitivního textu pro nový lekcionář (a pro další liturgická užití), nakonec získal časově poslední text z druhé (mladší) katolické návazné řady Škrabal – Škrabal-Petrů – Petrů – Bogner).“¹¹⁷

¹¹³ Srov. BARTOŇ, *Moderní český novozákonní překlad*, s. 96.

¹¹⁴ Tamtéž, s. 97.

¹¹⁵ Tamtéž, s. 98.

¹¹⁶ Tamtéž.

¹¹⁷ Tamtéž.

5.6 Jednotlivá vydání Colova překladu

Poprvé vychází tento překlad v olomouckém nakladatelství Velehrad v roce 1947 a dotiskem v roce 1948 (avšak se stejným označením *první vydání* a tímž vročením 1947). V roce 1961 vychází druhé vydání v České katolické charitě, avšak technickou úpravou jasně naznačuje kontinuitu s velehradskou edicí. Třetí vydání se objevilo až po smrti autora v roce 1970 a technickým provedením je v podstatě shodné s druhým vydáním.¹¹⁸

¹¹⁸ Srov. BARTOŇ, *Moderní český novozákonní překlad*, s. 82.

6. Překlad Starého zákona Vladimíra Šrámka

6.1 Autor překladu a spolupracovník Vladimír Kajdoš

Autorem tohoto překladu Starého zákona, který nese jednoslovný název *Písmo*, je Vladimír Šrámek (1893-1969). Byl právníkem, divadelním režisérem a dramaturgem. Překládal také především antické texty do češtiny.¹¹⁹

Spolupracovníkem Vladimíra Šrámka byl Vladimír Kajdoš, který provedl přesný překlad z hebrejštiny, tzv. podstročnick.¹²⁰ Na jeho základu vytvořil pak Šrámek svůj literární překlad. Vladimír Kajdoš (1893-1970) byl „*nedostudovaný filolog, ruský legionář, generál československé armády, pracovník muzea ve Frenštátě, překladatel z mnoha jazyků.*“¹²¹

6.2 Charakteristika Šrámkova překladu Starého zákona

„Šrámek jako překladatel přistupoval k textům *Písma* jakožto k starobylým semitským památkám, záměrně co nejvíc odhlížeje od role, kterou bible hrála a hraje v „živém“ náboženství a teologii českých křesťanů či judaistů, s cílem předložit překlad „sekulární“.“¹²²

V prvním svazku tohoto překladu (celé vydání Starého zákona v tomto překladu má formu čtyř svazků) je doslov Pavla Eisnera, který porovnává Šrámkův překlad s Biblí kralickou na konkrétních příkladech z textu. Šrámkův text není členěn na číslované verše a celková grafická úprava textu připomíná spíše beletrii. To ostatně dokládají i samotná Šrámkova slova k jeho počínu, která Eisner ve svém doslovu cituje: „*Český člověk bez rozdílu vyznání má Písmo v klasické formě: je to Kralická bible, která ho provázela po staletí a která se stala v nejkrásnějším smyslu svatou knihou jeho srdce. Ale dnešní člověk se potřebuje dobrat také **uměleckého** jádra židovských posvátných knih, bez nánosů a filtrů křesťanských i židovských dodatečných výkladů. (...) Je třeba*

¹¹⁹ BARTOŇ, Století moderního českého biblického překladu, s. 64, poznámka pod čarou č. 58.

¹²⁰ „Podstročnick je velmi doslovný, „podřádkový“ překlad, výsledek první, tj. analytické fáze překladatelovy práce. O podstročnicku (vypracované profesionálními lingvisty) se často musejí opírat např. básníci, kteří „přebásňují“ texty z časově či kulturně odlehlých literatur.“ In BARTOŇ, *Tři české jubilejní bible*.

¹²¹ BARTOŇ, Století moderního českého biblického překladu, s. 64, poznámka pod čarou č. 60.

¹²² Tamtéž, s. 64.

*i v tomto případě hledat v dávných řádcích člověka a nic než člověka, se všemi lidskými, ba živočišnými slabostmi, vášněmi a ctnostmi, zbavit se představy musea či filologie nebo zase určitého církevního způsobu myšlení. Nebojte se, čtete je jako kterýkoli slavný román a nemyslete na to, že jste jeho příběh již slyšeli. (...)*¹²³

Jako formální novotu Eisner označuje to, „že Šrámek vrací vlastním a místním jménům jejich původní podobu.“¹²⁴ Takto přeložená jména mají semitizující podobu, podobně jako je tomu v Hegerově překladu Starého zákona. Vydání obou překladů spadá do 50. let 20. století, kdy byla církev u nás krutě pronásledována vládnoucím komunistickým režimem. Tím je možné vysvětlit i absenci jakékoliv pozitivní zmínky o církvi a liturgii v Eisnerově doslovu, stejně jako protináboženský osten, který je jen těžce skrýván. Zůstává otázkou, do jaké míry se jednalo o vlastní přesvědčení autora doslovu a do jaké míry to mohla (či musela) být úlitba komunistickým vládcům naší země, aby se vůbec vydání překladu Starého zákona, v této pro českou církev nelehké době, mohlo realizovat.

6.3 Vydání Šrámkova překladu Starého zákona

Tento překlad vyšel pouze jednou, a to krátce po skončení II. světové války. Celý Starý zákon se skládá ze čtyř svazků. První svazek *Písma* nese podnázev *Zákon* a vyšel v roce 1951 v pražském nakladatelství Melantrich. Druhý svazek s podnázevem *Nejstarší věštcí* vyšel již roku 1947 v nakladatelství SFINX Bohumil Janda v Praze. Třetí svazek, *Pozdější věštcí* vydal opět Melantrich v roce 1951. Konečně čtvrtý svazek, *Svitky*, se realizoval v roce 1948 v nakladatelství SFINX Bohumil Janda.

Každý z těchto svazků ve svém podnázvu ještě obsahuje výčet názvů všech knih, které obsahuje. Členění Starého zákona se zde kryje se seznamem knih Hebrejské bible (*Zákon*, *Proroci*, *Ostatní spisy*) s tím, že „Proroci“ jsou rozděleni do svazku druhého, *Nejstarší věštcí* a třetího, *Pozdější věštcí*. Každý svazek také obsahuje srovnávací seznam, jenž je nadepsán: „Původní znění některých jmen, jehož je užito a které se liší od vžitě formy.“ V tomto seznamu lze porovnat tradiční znění vlastních a místních jmen s jejich semitizujícím překladem Vladimíra Šrámka.

¹²³ EISNER, Písmo (doslov). In *Písmo. Sv. I. Zákon*, s. 376.

¹²⁴ Tamtéž, s. 378.

7. Překlad Nového zákona Pavla Vladimíra Škrabala

7.1 Autor překladu a spolupracovník Ondřej M. Petru

Pavel Vladimír Škrabal (1904-1964) byl římský katolík pocházející z Babic. V roce 1917 mu na italské frontě zahynul otec Antonín a jeho matka s pěti dětmi se ocitla v nelehké situaci. Od roku 1916 studoval Vladimír na cyrilometodějském vzdělávacím ústavu na Velehradě. „*O pár let později mu strýc, prof. Albert Škrabal OP, zajistil možnost ubytování u bratří dominikánů (1921) a studia na Arcibiskupském gymnáziu v Bubenči.*“¹²⁵ V roce 1922 vstoupil do noviciátu řádu sv. Dominika a přijal řádové jméno Pavel (podle apoštola národů sv. Pavla). „*Svá základní studia zahájil v roce 1923 filozofií v Olomouci, aby následně pokračoval od roku 1926 na římském Angelicu. Kněžské svěcení přijal 9. července 1928 taktéž v Římě. Než odjel zpátky domů, získal ještě licenciát (22. červen 1929) a doktorát teologie (31. květen 1930). Po svém návratu z Říma začal přednášet biblistiku na řádovém učilišti v Olomouci.*“¹²⁶ V letech 1935-1937 studoval na jeruzalémské L'École biblique et archéologique a v Římě, kde získal titul licenciáta Písma svatého (19. Listopad 1936). Po návratu domů pokračoval ve výuce na řádovém učilišti v Olomouci.

Zcela zásadním způsobem jeho život ovlivnila „Akce K“ v noci z 13. na 14. dubna 1950, „*kdy bylo státní mocí obsazeno 76 klášterních objektů a internováno více než 900 řeholníků. Během pětiletého pobytu v internaci nastoupil do dělnických profesí jako skladník, později údržbář nebo lesní dělník. Sedm let namáhavé práce na hony vzdálené biblistice přineslo zdravotní problémy.*“¹²⁷ Částečnou útěchou mu byla práce v Domově pro opuštěné děti v Místku, kde měl místo údržbáře a kam se i později rád vracel. V roce 1959 byl ale z Místku propuštěn a do svého dalšího zaměstnání musel namáhavě dojíždět do Ostravy. Na počátku roku 1963 byl již fyzicky zesláblý a trpěl silnou cukrovkou. Staraly se o něho místecké sestry boromejky, „*za nimiž musel denně docházet do domova důchodců. Pavel Škrabal zemřel 16. února 1964 v Místku.*“¹²⁸ Bylo mu necelých 60 let.

¹²⁵ JÄGER, NOSEK, PETRÁČEK, Ve službě Písmu a církvi, s. 85.

¹²⁶ Tamtéž, s. 85.

¹²⁷ Tamtéž, s. 86.

¹²⁸ Tamtéž, s. 86.

Spolupracovníkem na překladu Nového zákona P.V. Škrabala byl již od počátku jeho přítel a řádový spolubratr Ondřej Maria Petřů. Sám Škrabal ve své předmluvě k vydání Nového zákona píše: „Zvláštní zásluhu si (...) získal ThDr. Ondřej M. Petřů O. P., který po pět let pracoval s překladatelem o vytríbení jazykové stránky překladu; mimořádnou péči věnoval přesnosti výrazů a odstínění významů.“¹²⁹ O. M. Petřů navíc v té době působil jako řádový cenzor, a měl tedy „podíl i na „církevněpolitické“ podpoře vydání tohoto díla, tj. na proražení bariér kladených překladu do cesty ze strany biskupů.“¹³⁰

Mezi další spolupracovníky na Škrabalově překladu patří Jiří Maria Veselý O.P. , „který Pavlu Škrabalovi O.P. vypomohl jako kolega rovněž znalý řečtiny. Nenápadnými, ale významnými pomocníky se stali také dominikánští klerici (...).“¹³¹ Pro posouzení jazykové úrovně svého překladu neváhal autor požádat o radu i české básníky Jana Čepa a Václava Renče.¹³²

7.2 Dobový kontext a rozšíření Škrabalova překladu Nového zákona.

V závěrečné fázi své práce na Novém zákoně byl Pavel Škrabal vystaven velké zátěži. Jeho text dostal řádové *imprimi permittitur* (= zvláštní povolení, svěření) od české provincie dominikánů již 10. 6. 1946. Arcibiskupské schválení, *imprimatur*, mu bylo uděleno až 21. 5. 1948 a v důsledku toho byl překlad vydán až na podzim převratového roku 1948, kdy již začala být politická situace v Československu pro církve a její aktivity nepřátelská.¹³³

Důvody k tomuto „oddálení“ církevního schválení Škrabalova překladu, lze rozdělit do dvou oblastí (které spolu ovšem úzce souvisí). První z nich se vztahuje ke skutečnosti, že v poválečných letech 1946-1948 byly u nás vydány již dva překlady Nového zákona (překlad Sýkora-Hejčl a nový překlad Rudolfa Cola) v celkem čtyř edicích. Poptávka mezi čtenáři se tedy zdála být v té době uspokojena. Tyto překlady se ostentativně hlásili k latinské Vulgátě a Colův překlad ve vydání z roku 1947 je veden

¹²⁹ *Nový zákon*. Z původního textu přeložil a vyložil P. Dr. Pavel Škrabal O.P., s. 7.

¹³⁰ BARTOŇ, *Moderní český novozákonní překlad*, s. 144. Více k tomuto problému v kapitole „Dobový kontext, rozšíření a vliv Škrabalova překladu Nového zákona“.

¹³¹ ČERNUŠKA, ThDr. Pavel Škrabal OP, s. 29.

¹³² Srov. tamtéž.

¹³³ Srov. BARTOŇ, *Moderní český novozákonní překlad*, s. 141.

jako pouhá revise překladu Sýkora-Hejčl.¹³⁴ Díky této „taktice“ měly Nové zákony v překladatelské linii Sýkora – Sýkora-Hejčl – Col vždy u českých a moravských biskupů otevřenou cestu, a jejich vydání tak oslovila širokou katolickou veřejnost. Naproti tomu Pavel Škrabal pořídil svůj překlad z řečtiny. Přes skutečnost, že překlad z originálních jazyků byl rehabilitován a svým způsobem doporučen encyklikou Pia XII. *Divino afflante Spiritu* z roku 1943, čeští a moravští biskupové se k jeho verzi v češtině v podobě Škrabalova překladu postavili dosti konzervativně.

Druhá rovina problémů se získáním církevního schválení pro tento text je osobní. *„Zřejmě největším odpůrcem Škrabalova překladu byl ovšem olomoucký pomocný biskup ThDr. Stanislav Zela. Jako sekretář a posléze generální vikář měl značný vliv na stárnoucího arcibiskupa Leopolda Prečana, který proto odmítal udělit povolení k vydání Škrabalova díla (...).“*¹³⁵

Dvě okolnosti nakonec hrály velkou úlohu v realizaci vydání Škrabalova překladu. *„První byl poukaz, že nebude-li vydáno povolení doma, zašlou žadatelé svou prosbu do Říma. Druhá, lidsky smutnější byla, že místo zemřelého arcibiskupa Leopolda Prečana rozhodl o vydání překladu již nový arcibiskup Karel Josef Matocha (...) A paradoxně to byl právě biskup Stanislav Zela, který 21. května 1948 imprimatur Škrabalovu překladu ex delegatione archiepiscopi - z arcibiskupova pověření - vydal.“*¹³⁶ Škrabalův překlad tedy nakonec vyšel až na podzim roku 1948 v poměrně malém nákladu (na tehdejší dobu) 10 000 kusů.

7.3 Geneze překladu Nového zákona Pavla V. Škrabala

Za počátek vzniku tohoto překladu lze považovat setkání v Českých Budějovicích v roce 1939, jehož se zúčastnili ThDr. Josef Heger z Brna, Rudolf Schikora CSsR, ředitel Dědictví svatojánského prelát Čihák a Pavel Škrabal OP. Jednalo se zde o rámcovém stanovení postupu při přípravě vydání nového biblického překladu. *„Názory jednotlivých účastníků setkání však byly natolik odlišné, že ke shodě nedošlo. (...) Při zpáteční cestě však uzavřeli předběžnou dohodu Pavel Škrabal a Rudolf*

¹³⁴ Skutečnost byla odlišná, jak je pojednáno v této práci u zmiňovaných překladů. Srov. kapitola „Význam Colova překladu a vztah k dalším překladům“.

¹³⁵ ČERNUŠKA, ThDr. Pavel Škrabal OP, s. 29.

¹³⁶ Tamtéž.

*Schikora, který se věnoval vydávání knih. Ten se rozhodl počkat na nový Škrabalův překlad a slíbil, že jej ve velkém nákladu vydá. Oba kněží o této dohodě předběžně informovali své představené.*¹³⁷

Ze Škrabalovy předmluvy k jeho *Novému zákonu* prosvítá sdělení, že na překladu pracoval více let, a to nejprve z latinské předlohy. Změna nastala po vydání encykliky Pia XII. *Divino afflante Spiritu*, kdy se Škrabal rozhodl překládat primárně podle řeckého originálu. „Vydání řečené encykliky dalo práci nové usměrnění a přispělo k rozhodnutí, aby to byl překlad z původního řeckého textu. Podle toho bylo znovu předěláno, co už bylo do té doby přeloženo.“¹³⁸ Jako předlohových textů bylo použito textu v komentářích řady *Études bibliques* (ty obsahovaly kromě francouzského překladu také řecký text), a *Novum Testamentum graece et latine* v edicích E. Nestleho a A. Merka.¹³⁹ Blízký spolupracovník překladatele, O. M. Petruš uvádí skutečnost, že měli pro svou práci k dispozici též text Colův (1947) a Zlatoše-Šurjanského (1946/1947), což byl nový slovenský překlad Nového zákona.¹⁴⁰ Ačkoliv byl překlad celý proveden již v roce 1946, jeho úpravy dále pokračovaly během dlouhého čekání na biskupské imprimatur.

7.4 Ohlasy na překlad Nového zákona Pavla Škrabala a kritika v tisku

Vzhledem k pohnuté době roku 1948, kdy teprve vychází tento překlad, je na něj jen minimálně reakcí v soudobém tisku. Vydání *Nového zákona* v tomto překladu má pouze jednostránkovou předmluvu P. Škrabala. Jediným větším ohlasem z té doby tak zůstává referát Ondřeje Maria Petruš OP otištěný v předposledním čísle dominikánské revue *Na hlubinu*.¹⁴¹ Autor v tomto referátu vícekrát bezděky přiznává svou nezanedbatelnou úlohu na Škrabalově překladatelském díle. Dále představuje Škrabalovu osobnost a jeho odborné vzdělání. Hlavní část referátu se zabývá samotným textem překladu, způsobem překládání, který byl zvolen, a dalšími filologickými hledisky.¹⁴²

¹³⁷ ČERNUŠKA, ThDr. Pavel Škrabal OP, s.29

¹³⁸ *Nový zákon*, z původního textu přeložil a vyložil Dr. Pavel Škrabal, s. 7.

¹³⁹ Srov. tamtéž.

¹⁴⁰ Srov. PETRUŠ, Škrabalův překlad Nového zákona, s. 331-334.

¹⁴¹ Tamtéž.

¹⁴² Více o tomto referátu: Srov. BARTOŇ, *Moderní český novozákonní překlad*, s. 147-150.

Již rok a půl po vydání Nového zákona byl Pavel Škrabal internován a i po propuštění v roce 1955 byl dále perzekuován až do své smrti. Komunisté na jeho dílo fakticky uvalili „damnatio memoriae“ (= vyhlazení památky).¹⁴³ Až v roce 2005 byly publikovány první odbornější reflexe tohoto díla¹⁴⁴ a v témže roce byla uspořádána malá konference na Cyrilometodějské teologické fakultě Univerzity Palackého v Olomouci (27. dubna 2005).¹⁴⁵

7.5 Vydání Škrabalova Nového zákona, jeho charakteristika a význam

„Nový zákon v překladu P. Škrabala vyšel v Olomouci v roce 1948 v dominikánské edici *Krystal* v nákladu 10 tisíc výtisků.“¹⁴⁶ V tomto jediném vydání se realizoval původní Škrabalův překlad. Jeho charakteristickými znaky je programové tíhnutí k doslovnosti, které však nebylo prováděno „nějakým mechanickým přejímáním schémat originálu zásadně neúnosných pro moderní český jazykový projev.“¹⁴⁷ Překladatel dovedl využít a opřít se o moderní textová řešení užitá v soudobých překladech (Žilka, Col, Sýkora-Hejčl) a dále je samostatně rozšířit. Největší význam tohoto překladu však zřejmě spočívá v tom, že jím „byla založena mladší katolická návazná řada Nových zákonů, jež časem vyústila do katolického liturgického překladu (Škrabal – Škrabal-Petrů – Petrů – Bogner), nehledě na přímou i nepřímou inspiraci, kterou poskytoval i dalším pokusům o novozákonní překlad.“¹⁴⁸

¹⁴³ Srov. Více o tomto referátu: Srov. BARTOŇ, *Moderní český novozákonní překlad*, s. 142

¹⁴⁴ ČERNUŠKA, ThDr. Pavel Škrabal OP, s. 29-31; TICHÝ, Škrabalův překlad Nového zákona, s. 32-37.

¹⁴⁵ Srov. BARTOŇ, *Moderní český novozákonní překlad*, s. 151-155.

¹⁴⁶ TICHÝ, Škrabalův překlad Nového zákona, s. 32.

¹⁴⁷ BARTOŇ, *Moderní český novozákonní překlad*, s. 166.

¹⁴⁸ Tamtéž.

8. Překlad Nového zákona P. V. Škrabala - O. M. Petru

8.1 Autoři překladu o dobový kontext

Překlad Nového zákona, který vydala římská exilová Křesťanská akademie v letech 1951-1955 ve třech malých svazcích (evangelia a dva svazky apoštoláře), byl autorsky signován jmény P. V. Škrabala a O. M. Petru. Jeho cílovou skupinou byla především česká pouňorová emigrace na Západě. Pro ni se stal jediným dostupným textem Nového zákona mající schválení církevní autority a základní výkladové poznámky tak, jak je to u katolických vydání kanonicky požadováno.¹⁴⁹

Cesty obou dominikánů, P. V. Škrabala a O. M. Petru se ale v této pohnuté době rozcházejí. P. V. Škrabal je ve své vlasti v letech 1950-1955 internován a po propuštění dále postihován komunistickým režimem, (nemá státní souhlas k výkonu duchovenské služby, musí pracovat v podřadných a fyzicky namáhavých zaměstnáních) a s podlomeným zdravím v roce 1964 umírá.¹⁵⁰

O. M. Petru využil svého studijního pobytu v Římě v roce 1948 k emigraci. Zde se věnoval další práci na úpravě Škrabalova Nového zákona. Vydání z let 1951-1955 tak tvoří jakýsi mezistupeň mezi Škrabalovým překladem z roku 1948 a již zcela autonomním překladem O. M. Petru, který poprvé vydala Křesťanská akademie v Římě v roce 1969. Až tento překlad O. M. Petru (již jednosvazkový) a jeho další vydání mohla být v masivnější míře „distribuována“ (do značné míry ilegálně) do Československa.¹⁵¹

Mezi spolupracovníky na překladu z let 1950-1955 je třeba zmínit dva spolubratry – dominikány z Říma, kteří měli za úkol provést oficiální církevní cenzuru textu, jenž upravil O. M. Petru. Byli to Rakušan Augustin Scherzer a Chorvat Augustin Pavlović. Oba byli dobře znalí češtiny, neboť dlouhá léta u nás žili a přednášeli na dominikánském bohovědném učilišti v Olomouci.¹⁵²

¹⁴⁹ Srov. BARTOŇ, *Moderní český novozákonní překlad*, s. 171.

¹⁵⁰ Více k tomu: ČERNUŠKA, ThDr. Pavel Škrabal OP, s. 30-31; srov. též kapitola „Autor překladu a spolupracovník Ondřej M. Petru“.

¹⁵¹ Srov. BARTOŇ, *Moderní český novozákonní překlad*, s. 171- 173.

¹⁵² Srov. tamtéž, s. 174.

8.2 Geneze vzniku překladu Nového zákona P. V. Škrabala – O. M. Petřů

„Úmysl připravit opravené druhé vydání Škrabalova Nového zákona existoval a byl proklamován už ve chvíli jeho prvního kompletního vydání v Československu (1948).“¹⁵³ Vlivem politického vývoje v naší zemi, který vedl k početné emigraci, vznikly „duchovní potřeby našeho exilu, co přimělo Dr. Petřů, aby připravil k novému zahraničnímu vydání Škrabalův překlad.“¹⁵⁴

Při úpravě evangelií byl Petřů v písemném kontaktu s P. Škrabalem, avšak jen do doby před jeho zatčením (duben 1950) a následnou internací, a tak Škrabalův vliv na nové úpravy Evangeliáře byl spíše okrajový. Navíc „římská redakce evangelních textů proběhla poněkud ve spěchu“, což dokládají slova O. M. Petřů: „Nebylo času provést důkladnější přepracování, a tak bylo změněno jen to, co se zdálo nutné, a kromě toho text i poznámky byly přehlédnuty po jazykové stránce.“¹⁵⁵ V roli autora svazku Evangelií ještě oprávněně figuruje P. V. Škrabal, ale Petřů v podtitulu svou roli umenšuje slovy: „K tisku znovu připravil P. Dr. Ondřej M. Petřů O.P.“¹⁵⁶ Právem by se však mohl označit již za druhého autora, také vzhledem ke svému podílu pomoci na původním překladu P. V. Škrabala z roku 1948.¹⁵⁷

„Apoštolář (jenž byl vydán ve dvou svazcích v letech 1954 a 1955) pak již lze považovat v zásadě za samostatné dílo O. M. Petřů, který je tu také uveden jako jediný autor (...).“¹⁵⁸ Ve své předmluvě k prvnímu dílu Apoštoláře tento krok vysvětluje: „Když jsem začal práci o Apoštoláři, vzal jsem za základ Škrabalovo vydání z roku 1948, a to z toho prostého důvodu, že mi ten text byl nejbližší, protože jsem měl na něm určitý podíl. Ale po dvojím úplném přepracování zůstaly z tohoto olomouckého vydání vlastně jen úryvky z některých úvodů (na příklad životopis svatého Pavla) a část poznámek. Přijal jsem proto – po jistém váhání – radu obou cenzorů i některých kněžských spolubratřích, a vydávám Apoštolář pod vlastním jménem. Má to i tu výhodu,

¹⁵³ BARTOŇ, *Moderní český novozákonní překlad*, s. 173.

¹⁵⁴ HEIDLER, *Nový překlad Apoštoláře*, s. 112.

¹⁵⁵ PETŘŮ, *Nový překlad Apoštoláře*, s. 6.

¹⁵⁶ *Evangeliá*. Z původního textu přeložil a vyložil P. Dr. Pavel Škrabal O.P. K tisku znovu připravil P. Dr. Ondřej M. Petřů. Vatikán: Křesťanská akademie, 1951.

¹⁵⁷ Srov. BARTOŇ, *Moderní český novozákonní překlad*, s. 174.

¹⁵⁸ Tamtéž.

že jednou Dr. Škrabal sám bude moci připravit II. vydání svého překladu, a nijak nebude vázán tímto zpracováním, při kterém nemohl mít žádnou účast.“¹⁵⁹

Výkladová a poznámková část doznala oproti Škrabalově překladu (1948) některé změny, které jsou opět výraznější u Apoštoláře než u Evangelíí. Jedná se o jazykové inovace. U Apoštoláře došlo k přepracování a přestylizování některých úvodů k apoštolským listům.¹⁶⁰

Změnily se také zásady, podle kterých byl tento překlad proveden. Původní Škrabalův text (1948) je doslovnějším překladem, jenž může na některých místech působit českému čtenáři obtíže. V předmluvě k Apoštoláři O. M. Petřů vysvětluje a shrnuje své zásady takto: „Zásady, podle kterých se při překládání postupovalo, (...) se dají shrnout do jednoho pravidla: Zachytit pokud možno přesně smysl, a pak ho vyjádřit tak, aby tomu bez větších potíží mohl porozumět průměrně inteligentní neodborník.“¹⁶¹ Toto pravidlo mělo vliv především na to, že byl kladen důraz, aby přeložené věty byly ve shodě s českou větnou skladbou, což často vedlo konkrétně k tomu, že „bývala tvarům slovesným často dáována přednost před vyjádření podstatnými jmény.“¹⁶²

8.3 Ohlasy a kritika v tisku na překlad Nového zákona P. V. Škrabal – O. M. Petřů

Stejně jako vydání tohoto překladu bylo záležitostí zahraničního exilu, tak i ohlasy a prezentace k němu byly publikovány mimo Československo. Jednostránkovou předmluvu autora obsahuje svazek *Evangelia*, delší předmluvu (čtyři strany) obsahuje *Apoštolář. I. část*, kde mimo jiné O. M. Petřů odkazuje na svůj článek v časopise *Vimculum*.¹⁶³ (*Apoštolář. II. část* již žádnou předmluvu neobsahuje.)

Článek v časopise *Vimculum* je autentickou prezentací z pera O. M. Petřů o jeho překladu Apoštoláře. V jeho první části ještě zmiňuje vydání *Evangelíí* (1951) a specifikuje svůj podíl na jeho překladu. Dále se zabývá uvedením Apoštoláře

¹⁵⁹ *Apoštolář I. část*, s. 7.

¹⁶⁰ Srov. BARTOŇ, *Moderní český novozákonní překlad*, s. 174- 175.

¹⁶¹ *Apoštolář I. část*, s. 7.

¹⁶² Tamtéž. Více k této problematice: Srov. BARTOŇ, *Moderní český novozákonní překlad*, s. 176- 179.

¹⁶³ PETŘŮ, *Nový překlad Apoštoláře*, s. 6-8.

a způsobem, jakým postupoval při své překladatelské práci na něm. Z tohoto způsobu je patrný odklon od Škrabalovy doslovnosti. Petruů zdůrazňuje spíše smysl překládaného textu, který se snažil přetlumočit do češtiny. „*Nejdříve jsem vždy usiloval - s pomocí odborných slovníků a biblické literatury, i nejnovější - zachytit přesně smysl každé věty, a pak ji vyjádřit tak, aby tomu bez větších potíží mohl porozumět průměrný inteligentní člověk.*“¹⁶⁴ Zdůvodňuje tímto záměrem i změnu skladby vět v přeloženém textu oproti řecké předloze. Zdaleka se ovšem nejedná o parafrázi biblického textu. O svém „volném“ překladu v duchu češtiny prohlašuje: „*Takový překlad v duchu jazyka je schopen vyvolat v čtenáři přesnější představu toho, co svatopisec chtěl říci, než překlad „doslovný“.*“¹⁶⁵

Oceňuje v článku také roli obou cenzorů (Augustin Scherzer a Augustin Pavlović), kteří bděli nad tím, aby při zmíněném způsobu překládání nepropadl subjektivismu a osobním koníčkům. Následují konkrétní příklady z textu Apoštoláře, jejichž uvedení zdůvodňuje v závěru své prezentace slovy: „*Těmito ukázkami jsem chtěl osvětlit kněžským spolubratřím některé zásady, podle kterých jsem postupoval při přepracování Apoštoláře.*“¹⁶⁶

Mírně polemický je článek Jindřicha Středy (pseudonym Karla Schwarzenberga [1911-1986]) *Něco o překladech Bible* v časopise *Nový život*.¹⁶⁷ Hned za tímto příspěvkem je uvedena reakce O. M. Petruů s názvem *Tento problém z druhé strany*.¹⁶⁸ První článek probírá otázky tradice a biblického stylu ze spíše konzervativního hlediska, a jemně tím kritizuje novátorství O. M. Petruů. V druhém článku autor překladu obhájí své zásady při práci na Apoštoláři. Oba články jsou především svědectvím o tom, jak se uvažovalo o biblických překladech ve své době. Závěry obou příspěvků jsou však laděny smířlivě k sobě navzájem.

Další dva články vyšly k příležitosti vydání Apoštoláře v časopise *Sklizeň*.¹⁶⁹ Oba se vyslovují velmi pozitivně k vydání Apoštoláře. Článek Pavla Želivana (pseudonym Karla Vrány) navíc obsahuje ukázkou ze Skutků apoštolských (Sk 17,16-23)

¹⁶⁴ PETRUŮ, Nový překlad Apoštoláře, s. 7.

¹⁶⁵ Tamtéž.

¹⁶⁶ Tamtéž, s. 8.

¹⁶⁷ STŘEDA, Něco o překladech Bible, s. 120-121.

¹⁶⁸ PETRUŮ, Tento problém z druhé strany, s. 121-122.

¹⁶⁹ ŽELIVAN, Nový překlad Apoštoláře, s. 9-11; HEIDLER, A. „Apoštolář“ Dr. Petruů, s. 8-10.

v překladech Kralické bible, Colově překladu a překladu P. V. Škrabal – O. M. Petru. Čtenářům tak bylo umožněno sledovat vývoj v překládání Nového zákona na konkrétním vzorku textu. Alexander Heidler je také autorem článku¹⁷⁰ v časopise *Nový život*, jenž ukazuje danou problematiku v širších souvislostech.

8.4 Vydání Nového zákona P. V. Škrabala – O. M. Petru

Nový zákon v tomto překladu vyšel pouze jednou a to v podobě tří svazků v římském exilu. Ani na jedné obálce či titulní straně však společný titul „Nový zákon“ nefiguruje, nicméně podle grafické úpravy knih a logických souvislostí tvoří tyto tři svazky kompletní vydání Nového zákona.

Evangelia vyšla jako první svazek v roce 1951 v Křesťanské akademii ve Vatikánu a jako autor překladu je zde uveden P. V. Škrabal.¹⁷¹ *Apoštolář* vyšel „díky technickým obtížím exilu“¹⁷² ve dvou svazcích (I. část v roce 1954 a II. část v roce 1955). Alexander Heidler ve svém článku¹⁷³ z roku 1955 reflektuje první svazek Apoštoláře a k vydání druhého svazku píše, že bude záležet „hlavně na tom, jak obětavý bude náš katolický exil“.¹⁷⁴ Finanční těžkosti hrály v té době v exilu nemalou úlohu. Za všechny dobrodince, kteří vydání Apoštoláře podpořili, O. M. Petru v jeho předmluvě jmenovitě zmiňuje Ambrože Lva Ondráka.¹⁷⁵ Oba svazky Apoštoláře mají uvedeno, jako překladatele, pouze jméno O. M. Petru¹⁷⁶ a vydala je, stejně jako *Evangelia*, Křesťanská akademie v Římě.

¹⁷⁰ HEIDLER, Nový překlad Apoštoláře, s. 111- 112.

¹⁷¹ Srov. kapitola „Geneze vzniku překladu Nového zákona P. V. Škrabala-O.M. Petru“.

¹⁷² HEIDLER, Nový překlad Apoštoláře, s. 112.

¹⁷³ Tamtéž, s. 111-112.

¹⁷⁴ Tamtéž, s. 112.

¹⁷⁵ „Ambrož Lev Ondrák (1892-1961), americký Čech druhé generace, čtvrtý opat kláštera sv. Prokopa v Lisle u Chicaga, organizátor intelektuálního, duchovního a dobročinného života a podporovatel českých krajanů a poúmorových emigrantů.“ Citováno podle: BARTOŇ, *Moderní český novozákonní překlad*, s. 174.

¹⁷⁶ Srov. kapitola „Geneze vzniku překladu Nového zákona P. V. Škrabala-O.M. Petru“.

9. Překlad Starého zákona Josefa Hegera

9.1 Autor překladu a spolupracovníci

Josef Heger byl římskokatolický kněz. Narodil se v Nyklovicích na Českomoravské vysočině roku 1885. Absolvoval brněnské gymnázium a bohosloví vystudoval rovněž v Brně. Po vysvěcení byl ustanoven kaplanem u sv. Maří Magdaleny. Roku 1911 odešel na studijní pobyt do Palestiny, kde se věnoval studiu orientálních jazyků a biblické archeologie. Ve Vídni na univerzitě pak doktorátem zakončil svá teologická studia.

Od roku 1924 působil v brněnském alumnátu pro starozákonní obor. V té době začal z nových kriticky vydaných hebrejských textů překládat básnické knihy Starého zákona. V roce 1933 vyšlo tiskem jeho první překladatelské dílo, *Kniha Ijjob* (= *Kniha Job*), roku 1934 „*Velepíseň*“, po níž následovaly další knihy proroků a *Žalmy*. Dva roky přednášel Heger současně v Brně i na fakultě v Praze. (Brněnský biskup neměl za něho náhradu, a proto ho nechtěl ihned uvolnit.) Nakonec byl jmenován řádným profesorem fakulty v Praze a rok na to zvolen jejím děkanem. Po okupaci byla nacisty bohoslovecká fakulta zrušena, stejně jako ostatní české vysoké školy. Válku tak prožil ve svém rodišti a kromě pastorační práce zde pokračoval ve svých překladech. V roce 1945 zbývalo přeložit ze Starého zákona ještě knihy dějepisné. Hegerovi se začalo zhoršovat zdraví (astmatické záchvaty) a vzrůstala u něho obava, že jeho dílo zůstane nevydáno a možná i nedokončeno. Obětavý přítel přepisoval jeho rukopisy na stroji a další přátelé ho povzbuzovali v práci. Dílo nakonec stihl dokončit a podle jeho slov to byla práce trvající dvacet jedna let. Zemřel roku 1952 a byl pohřben na hřbitově svého farního kostela v Sulkovci.

Na přání autora překladu byl Starý zákon vydán ve třech dílech (svazcích) a v menším formátu. Toto vydání po smrti Josefa Hegera ještě odborně upravili ThDr. Jan Merell a ThDr. František Kotalík. Jazykovou revisi českého textu provedl PhDr. Ladislav Heger, autorův bratr, germanista a překladatel ze severské literatury.¹⁷⁷

¹⁷⁷ Srov. (celá kapitola) *Písmo svaté Starého zákona*, v překladu Mon. Dr. Josefa Hegera, s. 8-11. Též: BARTOŇ, Století moderního českého biblického překladu, s.65.

9.2 Geneze vzniku překladu Starého zákona J. Hegera

V jednom ze svých dopisů na sklonku života, adresovaném Dr. J. Merellovi ohledně vydání svého překladu Starého zákona tiskem, se Josef Heger zmiňuje, že tento překlad je „*práce dvaceti a jednoho roku*“.¹⁷⁸ Svě dílo dokončil v roce 1951. Překlad byl pořízen z hebrejštiny a je zajímavý „*pro českou křesťanskou tradici naprosto nezvyklým užitím semitizujících podob vlastních jmen (např. „Jisrael“, „Moše“, „Ješajah“)*“.¹⁷⁹

Také byla překladateli některými kolegy vytykána až svévolně samostatná práce s hebrejskou předlohou. Souvisí to se skutečností, že jeho učitel na vídeňské teologické fakultě byl Nivard Schlögl (1864-1939), jehož překlad Bible do němčiny se dostal na církevní index právě z důvodu příliš liberálního zacházení s předlohou. Je to názor literárně kritické školy z přelomu století: vynechat vše, co se zdá být „vsuvkou“.¹⁸⁰ Proto mnoho úseků bylo původně odsunuto, avšak editoři Jan Merell a Jan Kotalík je vložili na původní místa tak, aby text Písma i komentářů „*odpovídal dnešnímu stavu katolické exegeze a podmínkám katolického vydání Písma svatého*“.¹⁸¹ Poznámky k prvnímu dílu knihy historické), jenž však vznikl a byl vydán nejpozději (1958), jsou téměř výlučně dílem editorů. Josef Heger je již nestačil vzhledem k postupující nemoci napsat.¹⁸²

„*Významnou, ale dnes prakticky neznámou skutečností je, že Hegerův text a Colův Nový zákon (1961) byly dohromady chápány jako celek katolické bible – v titulu to není výslovně proklamováno, ale je to vidět na grafické a technické úpravě obou Zákonů. (...) Rudolf Col tuto skutečnost přímo zmiňuje v předmluvě ke svému Novému zákonu (1961)*“.¹⁸³

9.3 Kontext a dobové prostředí vzniku překladu J. Hegera

Svůj překlad vytvořil Heger v letech 1930-1951. Dílo tedy vznikalo ve značném časovém rozpětí. Počátek 50. let 20. století byl v komunistickém Československu

¹⁷⁸ *Písmo svaté Starého zákona*, v překladu Mon. Dr. Josefa Hegera, s. 11.

¹⁷⁹ BARTOŇ, Století moderního českého biblického překladu, s. 65.

¹⁸⁰ Srov. Tamtéž.

¹⁸¹ *Písmo svaté Starého zákona*, v překladu Mon. Dr. Josefa Hegera, editorská předmluva.

¹⁸² Srov. tamtéž.

¹⁸³ BARTOŇ, Století moderního českého biblického překladu, s.65.

ve znamení velkých represí ze strany státní moci vůči církvi. Není tedy překvapením, že se Josef Heger s podlomeným zdravím vzdával naděje na vydání svého díla tiskem. Jen díky podpoře a povzbuzování přátel a kolegů svůj překlad Starého zákona dokončil. Vydání své práce tiskem se však již nedožil.

Důležitá role patřila oběma editorům, Františku Kotalíkovi a Janu Merellovi. Ve své předmluvě uvádějí, že původním úmyslem bylo vytvořit tento překlad „*jako věrné přetlumočení autorovo, které by ukázalo stav současné překladatelské biblické katolické práce*“.¹⁸⁴ Tento úmysl ovšem nebyl realizován, protože Hegerův překlad měl splnit funkci Starého zákona pro širokou katolickou veřejnost a „doplnit“ Colův překlad Nového zákona, aby tak vznikl kompletní nový překlad Bible pro katolické věřící. Aby se tak stalo, museli editoři překlad upravit (viz kapitola Geneze vzniku překladu Starého zákona J. Hegera). Dílo Josefa Hegera bylo původně možná až příliš dobově podmíněné jednostranným příklonem k literárně-kritické metodě v její podobě z počátku století.

9.4 Význam překladu J. Hegera mezi ostatními překlady Starého zákona

Překlad Josefa Hegera je svébytným dílem, které zaujme čtenáře na první pohled nezvyklým užitím podob vlastních jmen, která „*chce zachovati pokud možno v znění nejbližším původnímu hebrejskému textu*“.¹⁸⁵ Dále je to užití slova „Jahve“ coby „rekonstruované“ formy Božího jména.¹⁸⁶ Na překladu je patrný vliv literárně kritické školy z přelomu 19. a 20. století (viz kapitola Geneze vzniku překladu Starého zákona J. Hegera)

Na tomto místě je třeba uvést papežskou encykliku *Divino afflante Spiritu* z roku 1943, která teprve vybídla katolické biblisty k překladům z původních jazyků. Cesta k tomuto stavu byla ovšem v katolické církvi složitá a má úzkou souvislost s bojem církve proti modernismu na prahu 20. století. Autorita latinské Vulgáty jako předlohového textu byla v době (anti-)modernistické krize nezpochybnitelná.

¹⁸⁴ *Písmo svaté Starého zákona*, v překladu Mon. Dr. Josefa Hegera, editorská předmluva.

¹⁸⁵ Tamtéž.

¹⁸⁶ Srov. BARTOŇ, Století moderního českého biblického překladu, s. 65.

V tomto překladu je též obsáhlý Úvod do knih Pentateuchu.¹⁸⁷ Byl převzat z velké části ze zachovaných poznámek J. Hegera, avšak konečnou podobu mu dali editoři F. Kotalík a J. Merell. Značná část tohoto Úvodu je věnována otázce autorství Pentateuchu a stavu bádání v této oblasti. Tato citlivá otázka je zde velmi podrobně rozebrána, aniž by byla dána jednoznačná, a tudíž zjednodušující odpověď.

9.5 Jednotlivá vydání překladu J. Hegera.

Josef Heger umírá v roce 1952 a časově první vychází až v roce 1955 třetí díl překladu – Proroci. Dále následoval v roce 1956 díl druhý – Knihy básnické a poučné a konečně v roce 1958 díl první – Knihy dějepisné. V této jediné edici¹⁸⁸ byl tento překlad doposud publikován.

¹⁸⁷ *Písmo svaté Starého zákona*, v překladu Mon. Dr. Josefa Hegera, s. 15-34.

¹⁸⁸ *Písmo svaté Starého zákona*, v překladu Mon. Dr. Josefa Hegera. Odborně upravil ThDr. Jan Merell a ThDr. František Kotalík. Jazykovou revisi českého textu provedl PhDr. Ladislav Heger. Díl 1-3. Praha: Česká katolická charita v ÚCN, 1955-1958 (Spisy Římskokatolické Cyrilometodějské bohoslovecké fakulty v Praze- Litoměřicích).

10. Překlad Nového zákona O. M. Petru

10.1 Autor překladu, spolupracovníci a geneze jeho vzniku v dobovém kontextu

Na podzim roku 1968, po srpnové invazi vojsk Varšavského paktu do Československa, přichází další vlna českých emigrantů z okupovaného Československa na Západ. Opět naléhavě vyvstává potřeba vydání překladu Nového zákona pro věřící část této emigrace, ale nejen pro ni. Mnoho výtisků překladu O. M. Petru vydaného v několika edicích, počínaje vydáním v Křesťanské akademii v Římě roku 1969, bylo ilegální cestou pašováno do Československa. Důležitý je rovněž fakt, že Nový zákon vycházel celý v jednom svazku malého formátu. To nepochybně přispělo k jeho masivnějšímu rozšíření v naší vlasti, než jakého se dostalo třísvazkovému vydání P. V. Škrabala – O. M. Petru z let padesátých.¹⁸⁹

Na zbrusu novém vlastním překladu Nového zákona pracoval O. M. Petru několik let. V předmluvě k tomuto vydání, (která je přetištěna i ve 4. římském vydání z roku 1986, z něhož je zde citováno), sám autor překladu píše o motivaci pro svou práci toto: „*Když vyšlo ve třech svazečcích naše římské vydání Nového zákona (r. 1951, 1954, 1955), bylo vysloveno z několika stran přání (...), abych vypracoval také svůj překlad a výklad Evangelii (římské vydání přineslo totiž ještě znění Pavla Škrabala s menšími úpravami), jak jsem to udělal v Apoštoláři, takže bychom pak měli celý Nový zákon jednotně přeložený a vyložený. Dal jsem se tedy do práce, abych uvedeným přáním vyhověl.*“¹⁹⁰ Dále v předmluvě uvádí jméno Zdenka Švédy¹⁹¹, jemuž se cítil velmi zavázán. Píše k tomu: „*Už r. 1965 jsem mu odevzdal celý rukopis, aby ho prohlédl po odborné stránce. Když nečekaně 5. října 1968 zemřel, nebyl ještě zdaleka hotov.(...)* Avšak i to, co udělal, je velká práce: získal si tím o toto vydání Nového zákona

¹⁸⁹ Srov. BARTOŇ, *Moderní český novozákonní překlad*, s. 171.

¹⁹⁰ *Nový zákon*. Z původního řeckého znění přeložil a vysvětlivkami opatřil Dr. Ondřej M. Petru O.P., s. 5.

¹⁹¹ „*Zdeněk Švéda, S. S. L. (1925-1968), římskokatolický kněz, exulant poúnorové generace, licenciát biblických věd získal na Papežském biblickém institutu v Římě. Významně spolupracoval s Ondřejem M. Petru při tvorbě jeho jednosvazkového Nového zákona (1969). Byl také v písemném kontaktu s Josefem B. Součkem a nějakou dobu (asi 1966-1968) se dokonce aktivně (...) účastnil práce Součkovy ekumenické novozákonní překladatelské skupiny. Do své předčasné smrti (1968) žil ve Stuttgartu v Německu.*“ In: BARTOŇ, *Moderní český novozákonní překlad*, s. 172.

mimořádnou zásluhu.“¹⁹² Ladislav Tichý ve své novodobé studii k Švédově podílu na revizi rukopisu O. M. Petřů píše: „Těžko se dá určit podíl Z. Švédy, který provedl revizi asi víc než poloviny textu Nového zákona, a pro evangelia ji Petřů sám označil jako „někde dost pronikavou.““¹⁹³

Zdeňka Švédu je třeba zmínit též v souvislosti s vydáním malého českého misálu,¹⁹⁴ který připravil. Zde byly přijaty mešní novozákonní lekce v překladu P. V. Škrabala – O. M. Petřů. Jeho druhé vydání z roku 1960 však má již tyto lekce mírně pozměněny „v zásadě směrem k budoucímu textu jednosvazkového Nového zákona Ondřeje M. Petřů (1969)“.¹⁹⁵ Především tímto počinem, kdy při bohoslužbách byl veřejně předčítán tento překlad (vždy po přečtení znění v latině), vstoupil do povědomí věřících. Zpětně však tento misál ovlivnil i samotný překlad Nového zákona O. M. Petřů z roku 1969. V předmluvě k tomu Petřů píše: „I. vydání (autor jím myslí exilové vydání překladu P. V. Škrabala - O. M. Petřů z let 1951-1955) bylo zamýšleno hlavně jakožto pomůcka pro duchovní četbu a rozjímání. Ale sotvaže vyšlo, začali ho kněží v duchovní správě používat veřejně v kostele; když ho pak Zdeněk Švéda zařadil do svého Misálu, stal se náš překlad textem užívaným při předčítání perikop. Odtud naše nynější snaha vrátit se k větší doslovnosti všude tam, kde tím porozumění posvátnému textu neutrpí.“¹⁹⁶

Dr. Josef Krejčí pak nově upravil úvody do evangelií a k listu Efesanům pro třetí vydání z roku 1976 v Římě. Vlastní text Nového zákona však zůstal zachován beze změny.

10.2 Ohlasy na překlad Nového zákona O. M. Petřů v tisku

Z ohlasů na tento překlad je třeba pojednat více podrobně alespoň o dvou příspěvcích, které mohou pomoci k lepšímu pochopení a docenění tohoto díla. Prvním

¹⁹² *Nový zákon*. Z původního řeckého znění přeložil a vysvětlivkami opatřil Dr. Ondřej M. Petřů O.P., s. 6.

¹⁹³ TICHÝ, Ondřej Maria Petřů a jeho překlad Nového zákona, s. 67.

¹⁹⁴ *Římský misál pro neděle a významnější svátky*. [Překlad] a doslov Zdeněk Švéda. Řím: Křesťanská akademie, 1957.

¹⁹⁵ BARTOŇ, *Moderní český novozákonní překlad*, s. 172.

¹⁹⁶ *Nový zákon*. Z původního řeckého znění přeložil a vysvětlivkami opatřil Dr. Ondřej M. Petřů O.P., s. 5.

z nich je recenze Františka Kopečného otištěná v exilovém časopisu *Studie*.¹⁹⁷ Autor v ní zasvěceně hovoří o překladu O. M. Petrů a srovnává ho s ostatními českými překlady. Předkládá také myšlenku o nutnosti dvou překladů do téhož jazyka. První z nich by byl pastorační, a tento překlad by se nemusel vázat na tradici. Mohly by v něm být parafráze a opouštěla by se doslovnost. Druhý překlad by byl liturgický, více svázaný s tradicí a jeho vytvořením by vzniknul relativně stálý *textus receptus* (všemi přijímaný závazný text). V evangelických kruzích se této myšlence nejvíce přiblížil Žilkův překlad Nového zákona. Ten se mohl považovat za pastorační překlad, zatímco v liturgii byl stále uznáván tradiční překlad kralický.¹⁹⁸

Zdůrazněna je také soustavnost práce O. M. Petrů, který svůj překlad „neustále piloval“. V článku je uvedena skutečnost, o které se píše i v předmluvě k prvnímu vydání tohoto Nového zákona, že totiž překladatel měl k dispozici francouzské druhé vydání *Jeruzalémské bible* z roku 1956. (Někde bylo použito i nejnovější třetí vydání.)¹⁹⁹ V článku je rovněž zmíněno jméno Františka Pekárka, který přeložený text Nového zákona ještě revidoval po Zdeňku Švédovi.

V recenzi jsou dále konkrétní příklady z textu Nového zákona, na nichž kriticky ukazuje vhodnost resp. nevhodnost jazykových řešení O. M. Petrů v jeho překladu. Zajímavá je též redakční poznámka uvedená za příspěvkem: „*Tato recenze univ. prof. dr. Kopečného je v rukopise skoro o polovinu delší. Pro nedostatek místa jsme ji však museli zkrátit tak, že jsme některé části, hlavně dokladové, vynechali. Úplný text je však uchován v archívu redakce Studií.*“²⁰⁰ Rozhodně se tedy jedná o velmi podrobné zhodnocení tohoto překladu.

Druhým, již novodobým příspěvkem, je článek Ladislava Tichého z roku 2005²⁰¹, který byl napsán k 90. výročí narození O. M. Petrů. V jeho úvodu se lze dočíst paradoxní informaci o tom, že O. M. Petrů nebyl specializovaným biblistou, ale jeho oborem, který přednášel na římské Univerzitě sv. Tomáše (tzv. Angeliku), bylo církevní právo.

¹⁹⁷ KOPEČNÝ, Nad nejnovějším překladem Nového zákona, s. 507-516.

¹⁹⁸ Srov. tamtéž, s. 508-509.

¹⁹⁹ Srov. *Nový zákon*. Z původního řeckého znění přeložil a vysvětlivkami opatřil Dr. Ondřej M. Petrů O.P., s. 5.

²⁰⁰ KOPEČNÝ, Nad nejnovějším překladem Nového zákona, s. 516.

²⁰¹ TICHÝ, Ondřej Maria Petrů a jeho překlad Nového zákona, s. 64- 68.

Dále je stručně charakterizována tendence překládat Bibli do srozumitelného až hovorového jazyka, která se zrodila již koncem 19. století a své nepřehlédnutelné výsledky přinesla v druhé polovině 20. století. V tomto kontextu je srovnáván překlad O. M. Petřů s moderními biblickými překlady především z anglosaského prostoru. Další skutečnosti uvedené v tomto článku jsou totožné obsahem s předchozími kapitolami této práce vztahující se k překladům P. V. Škrabala, P. V. Škrabala – O. M. Petřů a O. M. Petřů.

Z dalších ohlasů v tisku je třeba uvést alespoň bibliografickým odkazem kratší recenzi F. Kopečného v časopisu *Via*²⁰² či článek Petra Ovečky z roku 1971,²⁰³ jenž byl ohlédnutím za právě zesnulým O. M. Petřů. V něm čtenář nalezne několik zajímavých biografických informací k této osobnosti.

10.3 Jednotlivá vydání překladu Nového zákona O. M. Petřů

Tento překlad vycházel paralelně ve dvou edicích, v Římě a ve Vídni. První římské vydání se uskutečnilo v roce 1969. Již v roce 1970 však vychází jeho výrazně revidovaná verze ve Vídni. Posmrtně vychází římská verze v roce 1976 a v roce 1986. Vídeňská edice vydává Nový zákon v letech 1983 a 1988 a tato verze vychází pak v roce 1992 již v naší vlasti, konkrétně v Českém Těšíně. Zjednodušeně se dá říci, že vídeňská vydání jsou fototypické reprinty vydání z roku 1970, zatímco římská vydání jsou přetisky prvního vydání z roku 1969.²⁰⁴

Právě připomínky vznesené v recenzích byly zapracovány do vídeňského vydání z roku 1970, které vyšlo se stylistickými úpravami. „*V tomto vydání byly poznámky umístěny dozadu, až za vlastní texty knih Nového zákona. To umožnilo potom připravit vydání tohoto překladu bez poznámek, které (bez udání místa a roku vydání) bylo následně asi za přispění i nekatolických organizací ve velkém množství pašováno do Československa. V praxi nepochybně posloužilo mnohým křesťanům u nás, v neposlední řadě také pro své útlé a praktické rozměry.*“²⁰⁵

²⁰² Srov. KOPEČNÝ, Nad posledním překladem nového zákona, s. 108-110.

²⁰³ Srov. OVEČKA, Zemřel P. Petřů, s. 16-17.

²⁰⁴ Srov. BARTOŇ, *Moderní český novozákonní překlad*, s.171.

²⁰⁵ TICHÝ, Ondřej Maria Petřů a jeho překlad Nového zákona, s. 65.

11. Český ekumenický překlad

11.1 Autoři překladu a spolupracovníci

Z předmluvy k 11. vydání tohoto překladu z roku 2005²⁰⁶ (podle vydání z roku 1985) je jasné, že tento ekumenický překlad Starého i Nového zákona je společným dílem skupiny překladatelů. Český ekumenický překlad (ČEP) tudíž není prací jednotlivce, jako tomu bylo u předcházejících překladů ve 20. století. Jistě, že už tehdy tito jednotlivci měli své spolupracovníky, kteří se podíleli na konečné podobě textu, ale přesto samotný překladatelský akt byl vždy dílem jednotlivce. Při tvorbě ČEPu byly zřízeny dvě překladatelské komise (jedna pro Starý a druhá pro Nový zákon). Každá komise měla svého vedoucího. Pro překlad Starého zákona jím byl prof. Dr. Miloš Bič a pro překlad Nového zákona prof. ThDr. Josef B. Souček (1961-1972), a potom ThDr. Jindřich Mánek (1972-1977). Po prvním kompletním vydání překladu v roce 1979 se text dále přepracovával. Vedoucím starozákonní skupiny byl i nadále prof. Dr. Miloš Bič a předsedou novozákonní skupiny se stal Dr. Petr Pokorný. Toto přepracování textu proběhlo v letech 1978-1984. Podle seznamu překladatelů a spolupracovníků, jak je uveden v samém závěru 11. vydání²⁰⁷ ČEPu, tvořilo celkem od roku 1961, kdy práce na tomto překladu začala, do roku 1984 starozákonní skupinu přes třicet členů a novozákonní skupinu patnáct členů. Někteří z nich pracovali v těchto komisích od počátku do konce (např. prof. Dr. Miloš Bič), jiní kratší či delší časový úsek na této dvacet tři let (1961-1984) trvající práci.

11.2 Geneze vzniku ČEPu

Kolektivní dílo Českého ekumenického překladu započali roku 1961 odborníci z Církve československé evangelické. V nadcházejících letech se k nim připojili zástupci dalších pěti církví: církve římskokatolické, československé husitské, pravoslavné, evangelické metodistické a bratrské.²⁰⁸ Ačkoliv ateistický stát jim nedával naději, že jejich práce vyjde tiskem, vytvořily se dva kruhy nadšených a obětavých spolupracovníků (tj. překladatelské komise pro Starý a Nový zákon), a ti dílo nejen

²⁰⁶ Bible. Písmo svaté Starého a Nového zákona, s. 11.

²⁰⁷ Tamtéž. Poslední tištěný nečíslovaný list knihy.

²⁰⁸ Srov. tamtéž s. 11.

zdárně dokončili, ale i vydali v roce 1979 k čtyřstému výročí prvního dílu kralické Šestidílkky.

Cesta od počátků vzniku tohoto překladu v roce 1961 až do jeho prvního kompletního knižního vydání v roce 1979 byla poměrně trnitá, jak nejlépe dokládá anglická studie od Petera C.A. Morée.²⁰⁹ Mimo jiné je v ní popsána událost, která dobře ilustruje složitost celého procesu vzniku ekumenického překladu a v širším smyslu i ekumenických vztahů v komunistickém Československu.

Vzniklo totiž napětí mezi prací Václava Bognera na liturgickém překladu biblických textů pro lekcionář římsko-katolické církve u nás a prací obou překladatelských skupin (komisí pro Starý a Nový zákon), jež daly vzniknout ČEPu. Nejprve Václav Bogner v *Katolických novinách* (23.11. 1969) popřel spolupráci se starozákonní překladatelskou skupinou ČEPu, ačkoliv ji přizval, aby revidovala jeho překlad žalmů, jenž vyšel poprvé knižně v září 1969. Ta usilovala o to, aby Bogner vysvětlil svá tvrzení v novinách, což se patrně nestalo.²¹⁰ „*Vztahy se (ještě více) zkomplikovaly, když Bogner začal publikovat své první perikopy evangelních čtení v roce 1973 v Katolických novinách. V doprovodné poznámce psal o své metodě, spolupracovnících a zdrojích. Zde odkazoval také na nový překlad evangelií ekumenickou novozákonní skupinou, který dostal s největší pravděpodobností již v roce 1969 od Jerolíma Adámka, jednoho z římskokatolických členů této skupiny, s jejím souhlasem. Ve své krátké poznámce Bogner tvrdil, že nový překlad má „archaickou dikci“, a proto jeho liturgický překlad „musel být přepracován“ takovým způsobem, že „téměř ztratil svou původní tvar“. V dalších týdnech tento katolický týdeník uveřejňoval některé texty, které jsou velmi závislé na (largely dependent on) ekumenickém překladu, ale neodkazují k němu jako ke zdroji. Pro novozákonní skupinu ČEPu byly v sázce dvě věci. Na prvním místě to byla otázka, zda římskokatoličtí vedoucí představitelé to myslí vážně se svou účastí na překladatelské práci (na ČEPu). Za druhé byla hrubě porušena autorská práva (copyrights) ekumenického překladu.*“²¹¹ Následoval protestní dopis předsedy novozákonní překladatelské skupiny J. Mánka biskupu Tomáškoví, pod nějž se též podepsal prezident Ekumenické rady církví a její tajemník. Nakonec se obě strany shodly, že v lekcionáři bylo užito ekumenického

²⁰⁹ MORÉE, The Making of the Czech Ecumenical Bible Translation, s. 144-158.

²¹⁰ Srov. tamtéž, s. 151.

²¹¹ Tamtéž, s. 151-152.

překladu volně upraveného bez předchozí konzultace s novozákonní skupinou. Tento postoj potvrdil v dopise z 5.3. 1974 biskup Tomášek. Novozákonní skupina sice tímto nebyla zcela uspokojena, nicméně dala dodatečně souhlas k užití těchto textů v lekcionáři římskokatolické církve.²¹² „*Tato událost s liturgickým překladem Václava Bognera ukázala, jak citlivá byla otázka upřímných ekumenických vztahů a spolupráce v té době.*“²¹³

Prakticky kolektivní dílo ČEP vznikalo tak, že se text Starého zákona rozdělil mezi jednotlivé členy překladatelské komise, kteří připravili návrh překladu oddílů na ně připadajících. Obdobně zřejmě postupovala i novozákonní komise se svou předlohou. Dále byly tyto návrhy podrobně prodiskutovány a upraveny při společných zasedáních celé komise. Dílo je tak výsledkem dlouhých rozhovorů.

Překlad Starého zákona se pořizoval z původních jazyků tzn. z hebrejštiny, případně z aramejštiny. Podkladem pro překlad „byl text vzorného kodexu ašérovského z roku 1008 uloženého ve Veřejné knihovně v Petěrburgu pod značkou B19^A, jak jej podává Biblia hebraica Rudolfa Kittela od svého třetího vydání.“²¹⁴ *Dále se při práci přihlíželo též ke starým překladům, zvláště Septuagintě a Vulgátě. U významných teologických pojmů (hřích, milost, pravda aj.) překladatelé usilovali o konkordantnost, aby se i bez znalosti původního textu daly srovnávat patřičné oddíly. Snah o rozlišení literárních stylů ovšem vedla k oslabení důsledné konkordantnosti, „protože se hebrejské a české pojmy překrývají zpravidla jen částečně a záleží také na jejich větném spojení.“*²¹⁵

11.3 Vydání ČEPu

První vydání kompletní Bible, ovšem bez deuterokanonických knih, se uskutečnilo v roce 1979 v Ústředním církevním nakladatelství.²¹⁶ „*Druhé vydání vyšlo fotomechanicky zmenšené r. 1984. Na žádost kardinála Tomáška přeložili členové starozákonní komise také tzv. knihy deuterokanonické (apokryfy). Vyšly v revidovaném a o ně rozšířeném vydání pro církev katolickou r. 1987 s vrocením 1985, kdy byla*

²¹² Srov. MORÉE, The Making of the Czech Ecumenical Bible Translation, s. 152-153.

²¹³ Tamtéž, s. 153.

²¹⁴ Bible. Písmo svaté Starého a Nového zákona, s. 11.

²¹⁵ Tamtéž.

²¹⁶ Bible. Písmo svaté Starého i Nového zákona. Ekumenický překlad. Praha: ÚCN, 1979.

započata jeho sazba k 1100. Výročí smrti Metodějovy.²¹⁷ V roce 1984 byla završena velká edice s komentáři, která má celkem šestnáct svazků. Její počátek se datuje rokem 1968. Jako „dodatkový“ svazek vychází v roce 1985 starozákonní apokryfy (deuterokanonické knihy). Další malá revize textu proběhla též v letech 1998-2000.²¹⁸ „Do prosince 2009 vyšlo devatenáct edicí celé bible s kratším (protestantským) kánonem Starého zákona a sedmnáct s delším (s deuterokanonickými knihami).“²¹⁹ Mnohokrát vyšel samostatně i Nový zákon. Zajímavá je edice z roku 2008, ve které jsou synopticky vedle sebe texty ČEP a Kralické bible (včetně některých pseudepigrafů).

11.4 Některé ohlasy na ČEP

Vydání ČEP v roce 1979 bylo velkým činem, za kterým stáli odborníci z různých křesťanských denominací a mělo velký vliv na celou oblast české biblistiky, stejně jako na ekumenické snahy. V mnoha periodikách se objevily články reflektující tento překlad. „ČEP se rychle stal nejrozšířenějším z moderních českých překladů bible a díky fundovanosti a akademickému zázemí svých tvůrců si získal prestiž i v „sekulárních“ odborných kruzích – dnes je to standardní text, užívaný všeobecně pro biblické citace v odborné literatuře.“²²⁰

Jedno z mála kritických vyjádření k ČEP lze nalézt ve filologické práci prof. PhDr. Heleny Kurzové DrSc. *Biblický jazyk v ekumenickém překladu*, jež byla publikována ve sborníku *Teorie a empirie. Bichla pro Krčmovó*²²¹ (Tento sborník vyšel k 65. narozeninám prof. PhDr. Marie Krčmové CSc.). Tento text se podrobně zabývá jazykovou stránkou překladu. Autorka zkoumala Nový zákon, především evangelia. Pokusila se „charakterizovat ekumenický překlad a zamyslet se nad jeho adekvátností biblickému jazyku a stylu.“²²² Zaměřila se na text a jeho výstavbu, sémantickou a stylistickou platnost gramatických forem, výběr lexika a frazeologii. Kritika je věcná, uváděná na příkladech, avšak vyžaduje od čtenáře jistou zdatnost v oblasti filologie a řečtiny, jelikož se jedná o odborný text. V závěru své práce vyjadřuje, „že ekumenický překlad není, pokud jde o jazyk a styl, založen na skutečném úsilí vyrovnat se s řeckým

²¹⁷ BIČ, POKORNÝ, *Co nevíš o Bibli*, s. 13.

²¹⁸ Srov. BARTOŇ, *Století moderního českého biblického překladu*, s. 53-77.

²¹⁹ Tamtéž, s. 67.

²²⁰ Tamtéž, s. 68.

²²¹ KURZOVÁ, *Biblický jazyk v ekumenickém překladu*, s. 91-101.

²²² Tamtéž, s. 91.

originálem (...) Překlad je charakterizován tendencí užívat jazyka co nejmodernějšího a uvolnit pietní způsob překládání bible až do té míry, že jsou možné nejrůznější doplňky, vynechávky a nepřesnosti. Překvapující je také nedostatek celkové jednotící redakce, a to i v případech, kdy kní vybízejí paralelní místa biblického textu.“²²³ Neupírá však překladu jeho „inspirativní“ hodnotu, která může pozitivně ovlivnit další překlady bible. „Nelze však vidět v ekumenickém překladu, pokud jde o jazykový výraz, směrodatný vzor, jak by k tomu mohly svádět cenné komentáře a interpretační výsledky, které při překládání vznikly.“²²⁴

Jako zajímavý se jeví příspěvek Petra Pokorného, jenž byl v období 1978-1984 předsedou novozákonní překladatelské skupiny ČEP.²²⁵ Ve svém referátu se mimo jiné zamýšlí, kam zařadit ČEP na pomyslné ose, na jejíž pravé straně jsou doslovné, konzervativní překlady Písma a vlevo naopak „volnější“ překlady, jež ve své nejkrajnější formě přechází až v parafrázi originálního textu. ČEP řadí mírně vlevo od středu současného spektra. (Na této škále lze umístit též překlady do jiných národních jazyků.) Dále uvádí, že Starý zákon i Nový zákon jsou přeloženy podle různých teoretických konceptů. „Starý zákon je přeložen s větším důrazem na ekvivalenci až konkordantnost, aniž by přitom byla omezena vyjadřovací bohatost českého jazyka. (...) Překladatelé Nového zákona navázali do určité míry na tradici pražské lingvistické školy a překládali s důrazem na komunikativní funkci jazyka s vědomím, že nositelem významu, jehož ekvivalence musí být respektována, je především věta, konkordantně proto překládali jen ta slova, která již v novozákonní době byla ustálenými náboženskými nebo teologickými termíny jako „doxa“, sláva, v janovských spisech nebo „charis“, milost u Pavla.“²²⁶ Naproti tomu některé řecké výrazy (např. *sóma* a *sarx*) jsou překládány různě podle souvislostí a celkového kontextu.

V příspěvku se dále zdůrazňuje, že překladatelé se bránili užití hovorového jazyka ve svém díle. Překlad do hovorového jazyka se stal módou šedesátých let a našel kladnou odezvu i u některých expertů Spojených biblických společností, se kterými překladatelé ČEP spolupracovali, nakořik to bylo možné v době komunistické totality.

²²³ KURZOVÁ, Biblický jazyk v ekumenickém překladu, s. 100.

²²⁴ Tamtéž.

²²⁵ POKORNÝ, Český ekumenický překlad Písma, s. 11-16.

²²⁶ Tamtéž, s. 13.

Je zde i podrobné vysvětlení rozhodnutí nepřekládat do hovorové řeči s ohledem na češtinu jako jazyk sociálně poměrně homogenní (na rozdíl např. od angličtiny). „*Psát dnes hovorovou češtinou implikuje téměř vždy záměrné napodobení jazyka, který je pod běžnou úrovní autorova vyjadřování a čtenářova vnímání a je spojen s určitým literárním podbížením. To bylo biblickým autorům cizí.*“²²⁷ Za samotným příspěvkem Petra Pokorného následuje přepis diskuse k němu na akademické půdě Masarykovy univerzity v Brně.²²⁸

²²⁷ POKORNÝ, Český ekumenický překlad Písma, s. 14.

²²⁸ Citovaný sborník byl vytvořen z referátů přednesených na konferenci *Česká bible v dějinách evropské kultury*, která se uskutečnila 3.-4. 12. 1993 na půdě Masarykovy univerzity v Brně.

12. Překlad bible náboženské společnosti svědků Jehovových

12.1 Geneze, autorství a stručná charakteristika překladu bible náboženské společnosti svědků Jehovových

V osmdesátých letech se již objevuje, vedle překladů vzešlých z „tradičních“ církví, „konfesní“ bible skupiny překladatelů z tehdy nepovolené náboženské společnosti svědků Jehovových. Tento překlad byl pořízen „z *autoritativní anglické předlohy (vydané světovým ústředím společnosti v americkém Brooklynu)*“²²⁹

Všechna vydání bible této společnosti jsou úmyslně anonymní, a to na základě platných instrukcí amerického ústředí, která nařizují nezveřejňovat jména autorů. Na překladech je nápadná „*rekonstrukce Božího jména v podobě „Jehova“, a to, že se některá nauková specifika (např. o smrtelnosti duše) promítají nejen do komentářů, ale i do samého textu.*“²³⁰

12.2 Jednotlivá vydání bible společnosti svědků Jehovových

Samizdaty *Křesťanská řecká písma*²³¹ a *Překlad hebrejských písem*²³² (ve čtyřech dílech) vyšly již v osmdesátých letech. V době po roce 1989 byly tyto knihy nahrazeny po velké revizi „*už standardně tištěnými edicemi nesoucimi označení Překlad nového světa (poprvé 1991)*“.²³³

Z předmluvy k *Překladu nového světa Svatých písem*²³⁴ vyplývá, že jeho česká verze je pořízena z revidovaného anglického textu, který v roce 1984 předal Výbor pro překlad Bible nového světa (New World Bible Translation Committee) Pensylvánské biblické a traktátní společnosti Strážná věž (Watch Tower Bible and Tract Society) za účelem vydání tohoto textu v dalších jazycích. Úplné vydání vyšlo

²²⁹ BARTOŇ, Století moderního českého biblického překladu, s. 70.

²³⁰ Tamtéž, s. 70, poznámka pod čarou č. 96.

²³¹ *Křesťanská řecká písma* [b.a., b.m., 1982]. Bibliografická citace převzata z: BARTOŇ, Století moderního českého biblického překladu, s. 70.

²³² *Překlad hebrejských písem, I-IV* [b.a., b.m., 1983-1987]. Bibliografická citace převzata z: BARTOŇ, Století moderního českého biblického překladu, s. 70.

²³³ BARTOŇ, Století moderního českého biblického překladu, s. 70.

²³⁴ *Překlad nového světa Svatých písem*. Přeloženo z revidovaného anglického vydání z roku 1984, Brooklyn – New York: Watchtower Bible and Tract Society, 1991.

v překladech do češtiny, dánštiny, francouzštiny, holandštiny, italštiny, japonštiny, němčiny, portugalštiny, slovenštiny, španělštiny a švédštiny. Celkový náklad úplného vydání *Překlada nového světa* do roku 1993 byl 72 035 000 výtisků.²³⁵

²³⁵ *Překlad nového světa Svatých písem*. Přeloženo z revidovaného anglického vydání z roku 1984, Brooklyn – New York: Watchtower Bible and Tract Society, 1991., s. 4-5.

13. Překlad Nového zákona Václava Bognera (Český liturgický překlad)

Tento překlad dnes plní funkci českého katolického liturgického překladu. Již od 70. let perikopy v jeho znění figurují v liturgických knihách Římsko-katolické církve u nás. Bohužel, text celé Bible ještě dodnes (2011) není v tomto překladu proveden. Proto se tato kapitola věnuje pouze kompletnímu překladu Nového zákona. Václavu Bognerovi, který zemřel v roce 1988, vyšly některé knihy Starého zákona a v současnosti pracuje na dokončení a revizi všech knih Starého zákona skupina překladatelů pod vedením biblistů Josefa Hřebíka a Jaroslava Brože z Katolické teologické fakulty Univerzity Karlovy. V roce 2006 vyšel první svazek tohoto tzv. Českého katolického překladu Starého zákona, *Pentateuch*.²³⁶

13.1 Autor překladu a dobový kontext

Václav Bogner (1911-1988) byl docentem semitských jazyků na pražské katolické teologické fakultě. Když byla na počátku 50. let tato fakulta komunistickým režimem vyloučena ze svazku Univerzity Karlovy a pod názvem Cyrilometodějská bohoslovecká fakulta (CMBF) přestěhována do Litoměřic, Bogner rezignoval na své další působení na vysoké škole. Stal se na následujících třicet pět let duchovním správcem bělohorského poutního kostela Panny Marie Vítězné. Současně s tímto doživotním posláním se věnoval překladu Bible, především knihám Starého zákona.²³⁷

Václav Bogner byl vedoucím překladatelské skupiny biblistů, kteří pro liturgické účely přeložili celý Nový zákon. Tento překlad není zcela nový, ale jedná se spíše o revizi překladu O. M. Petrů. Jinými slovy řečeno se tento překlad stal (zatím) posledním článkem mladší linie katolických novozákonních překladů Škrabal –

²³⁶ *Pentateuch (Pět knih Mojžíšových). Český katolický překlad.* Překlad Václava Bognera zrevidovali, doplnili a výkladovými poznámkami opatřili Jaroslav Brož, Josef Hřebík, Petr Chalupa, Pavel Jartym, Mlada Mikulicová a Ladislav Tichý. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2006. ISBN 80-7192-638-8. Srov. BARTOŇ, Století moderního českého biblického překladu, s. 69-70.

²³⁷ Srov. HEDÁNEK, *Několik soudobých překladů Bible do češtiny*, s. 27.

Škrabal-Petrů – Petrů – Bogner. Toto dílo vyšlo poprvé až v roce 1989, rok po smrti Václava Bognera.²³⁸

13.2 Charakteristika překladu Nového zákona V. Bognera, jeho význam a kritika v tisku

Ladislav Tichý ve své recenzi²³⁹ tohoto překladu jej charakterizuje spíše jako revizi překladu O. M. Petrů z roku 1968. Poznámky a úvody jsou přejaty z jeho 3. vydání z roku 1976. Jejich případné změny jsou pouze stylistického nebo technického rázu.

Český liturgický překlad se snaží o srozumitelné vyjádření myšlenek originálního textu. Dochází v něm ale k určitému omezení volnosti překladu, jež je charakteristická pro dílo O. M. Petrů. Je to dáno právě faktem užívání Bognerova překladu k liturgickým účelům. Oproti překladu O. M. Petrů je zde větší strohost textu místo parafrází, čímž se zvětšuje věrnost originálu.²⁴⁰ Stále si však i tento překlad udržuje svěží jazyk typický pro celou tuto překladatelskou linii (Škrabal – Škrabal-Petrů – Petrů – Bogner).

Význam tohoto textu spočívá především v jeho užívání v liturgii české katolické církve. Jeho perikopy jsou užity například v lekcionářích, breviáři a dalších bohoslužebných knihách. Tím se dostal do širokého povědomí věřících.

Jedním z ohlasů na tento překlad je výše citovaná recenze Ladislava Tichého uveřejněná v Teologických textech. Autor se v ní, mimo jiné, zabývá i vztahem tohoto překladu k latinské Nové Vulgátě, jenž je proklamován v podtitulu Bognerova díla.²⁴¹ Zřetel k Nové Vulgátě je dle Tichého uplatňován „*ne zcela systematicky*“. Dokládá to na konkrétních příkladech z textu. Dalším tématem recenze je překlad řeckých slovesných tvarů do češtiny. Závěr příspěvku však vyznívá smířlivě k recenzovanému dílu.²⁴²

²³⁸ Srov. TICHÝ, Nový zákon, s. 175.

²³⁹ Tamtéž, s. 175-177.

²⁴⁰ Srov. tamtéž, s. 175-176.

²⁴¹ *Nový zákon. Text užívaný v českých liturgických knihách přeložený z řečtiny se stálým zřetelem k Nové Vulgátě.* Praha: Česká liturgická komise, 1989.

²⁴² Srov. TICHÝ, Nový zákon, s. 175-177.

13.3 Vydání Bognerova Nového zákona

První vydání Nového zákona V. Bognera se uskutečnilo v roce 1989, na samém sklonku totalitní éry v naší zemi, zásluhou České liturgické komise.²⁴³ Je proto pochopitelné, že zde nikde (např. v předmluvě) nefiguruje jméno českého emigranta O. M. Petru, byť by to bylo namístě. (Není však o něm zmínka ani ve druhé vydání z roku 1998). Druhé vydání v kapesním formátu realizovalo Karmelitánské nakladatelství a o jeho přípravu se zasloužil Liturgický institut v Praze.²⁴⁴

²⁴³ *Nový zákon. Text užívaný v českých liturgických knihách přeložený z řečtiny se stálým zřetelem k Nové Vulgátě.* Praha: Česká liturgická komise, 1989.

²⁴⁴ *Nový zákon. Text užívaný v českých liturgických knihách přeložený z řečtiny se stálým zřetelem k Nové Vulgátě.* Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 1998.

14. Extrémně doslovné překlady Nového zákona M. Pavlíka a J. Podmolika

V této kapitole budou jen velmi stručně popsány dva extrémně doslovné překlady. Nutno k tomu dodat: „*Důsledně doslovné překlady Bible mají velmi dlouhou a celkem renomovanou historii. (...) Následující dva pokusy dokumentují nedávný celosvětový vzestup lingvistického konzervatismu (v extrémních polohách provázeného naivismem)*“.²⁴⁵ Tyto překlady důsledně uplatňují formální ekvivalenci a přeložené texty působí často velmi nesrozumitelně právě pro svou někdy až úpornou doslovnost.

14.1 Překlad Nového zákona Miloše Pavlíka

Miloš Pavlík (*1922) je biolog. Patří mezi neformální křesťany bez církevního zařazení. Jako samouk se naučil řečtinu. Od 50. let žije na Slovensku, kde publikoval také svůj překlad Nového zákona do slovenštiny.²⁴⁶

Jeho český překlad Nového zákona z řečtiny je velmi konzervativní, až staromilský. Celé dílo nese dlouhý archaický název: „*Soubor spisů obecně známý pod názvem NOVÝ ZÁKON a obsahující evangelia, Skutky apoštolů, apoštolské listy a knihu Zjevení. Z revidovaného řeckého textu se stálým zřetelem k anglickému překladu Johna Nelsona Darbyho přeložil Miloš Pavlík*“.²⁴⁷ Samotná předmluva má jedenáct stran a po ní následuje pětistránkový Úvod od J. N. Darbyho (1800-1882) k jeho francouzskému překladu Písma z druhé poloviny 19. století. Právě jeho přístupem k původním textům se nechal Miloš Pavlík inspirovat. Podle překladatele Pavlíka se v jeho verzi jedná o samostatný překlad z řeckého originálu, avšak se stálým a soustavným přihlížením k anglickému překladu J. N. Darbyho (příležitostně i k jeho překladu francouzskému a německému).²⁴⁸

²⁴⁵ HEDÁNEK, *Několik soudobých překladů Bible do češtiny*, s. 9.

²⁴⁶ Srov. BARTOŇ, *Století moderního českého biblického překladu*, s. 72.

²⁴⁷ *Soubor spisů obecně známý pod názvem NOVÝ ZÁKON a obsahující evangelia, Skutky apoštolů, apoštolské listy a knihu Zjevení. Z revidovaného řeckého textu se stálým zřetelem k anglickému překladu Johna Nelsona Darbyho přeložil Miloš Pavlík*. Medvedzie, Tvrdošín: PAVLÍK records, 1995.

²⁴⁸ Srov. tamtéž, s. I.

Pavlíkův překlad je záměrně necírkevní. Argumentačně to zdůvodňuje v předmluvě: „*Některé pojmy, jež mají závažný význam pro náležité pochopení poselství a učení Nového zákona, nabyly vlivem nesprávných tradičních církevních nauk v průběhu staletí v myslích většiny lidí smyslu, jaký v Novém Zákoně nemají, a jsou-li nevhodně přeloženy, vzbuzuje se tím dojem, jako by Božím slovem byly odůvodněny mnohé pojmy, zřízení a zvyklosti, jež byly svévolně zavedeny v náboženském světě podle myšlenek lidí a nikoli podle myšlenek Božích a jež ovšem v Novém zákoně ve skutečnosti nemají prážádného podkladu. Bylo proto mou snahou překládati tak, aby byl jakýkoli takový dojem vyloučen, a vyhnouti se všem výrazům, jež by vzbuzovaly nesprávné představy.*“²⁴⁹ Na to navazuje „apologie“ jeho překladových řešení klíčových pojmů jako např. církev (překládáno jako shromáždění), křesťan (překládáno jako Kristovec) atd.

Překlad působí velmi archaicky a je méně srozumitelný. „*Usiluje zprostředkovat v českém jazyce dílo, které na tomto poli vykonal kdysi J. N. Darby. Darbyho doslovný překlad Písma, dostupný v angličtině (1884/1890), francouzštině a němčině, byl v jistých kruzích velmi ceněný a vlivný.*“²⁵⁰ Vydání tohoto českého překladu se uskutečnilo v roce 1995 na Slovensku.

14.2 Překlad Nového zákona Johna Podmolika

John Podmolik / Jan Podmolík (*1949) je původním povoláním výtvarník-grafik. V roce 1982 emigroval do Austrálie. Po absolvování intenzivních biblických kurzů a ordinaci na kazatele se v roce 1996 vrátil zpět do České republiky. Jeho cílem zde je hlásat evangelium a dokončit a šířit nový překlad Bible. John Podmolik je vedoucí kazatel nezávislé denominace Cesta Panujícího v Olomouci, která má teologicky blízko k evangelikálnímu proudu Hnutí víry.²⁵¹

Překlad Johna Podmolika se vyznačuje extrémě hned v několika rovinách. Jsou zde vytvářena „nová česká slova“ jako např. anointovaný či anointující, přičemž sloveso

²⁴⁹ *Soubor spisů obecně známý pod názvem NOVÝ ZÁKON a obsahující evangelia, Skutky apoštolů, apoštolské listy a knihu Zjevení. Z revidovaného řeckého textu se stálým zřetelem k anglickému překladu Johna Nelsona Darbyho přeložil Miloš Pavlík. Medvedzie, Tvrdošín: PAVLÍK records, 1995, s. V.*

²⁵⁰ HEDÁNEK, *Několik soudobých překladů Bible do češtiny*, s. 9.

²⁵¹ Srov. BARTOŇ, *Století moderního českého biblického překladu*, s.72.

anointovat znamená podle Podmolika „*zahalovat ve světícím spiritu*“.²⁵² Jiná slova jsou přejatá z angličtiny: např. spirit (= duch), fleš (angl. flesh = maso) apod.

K ostatním překladům bible se staví J. Podmolik jako k jejím literárním úpravám. O svém překladu a jeho vztahu k ostatním překladům píše ve své předmluvě následující: „*Toto je doslovný překlad řecké části slova božského, ne literární úprava. Používám stejné výrazy v každém výskytu jejich protějšků v originálním textu a v mnoha situacích ukazují v referenčních sloupcích i jejich originální znění, neboť byly v jiných překladech nahrazované jinými slovy, často opačného významu. (...)*“²⁵³ V otázce pravopisu a gramatiky cílového jazyka, do něhož je Písmo překládáno, má autor svérázné stanovisko: „*Překladem bible je nutno jazyk národa i jeho gramatický systém [nesouhlasí-li se slovem božského] pozdvihnout, ne „literárně upravit“ slovo božského a podřídít jej pohanskému systému myšlení a „pravopisu*“.“²⁵⁴

Jako předlohouvé texty pro svůj překlad Nového kovenantu (takový je název Nového zákona J. Podmolika) uvádí řecký text „*Interlineární bible*“ [*The Interlinear Bible, Jay P. Green Sr., Hendrickson Publishers*], což je „*Přijatý Text*“, založený na „*The New Testament in the Original Greek According to the Text Followed in the Authorized Version*“ editovaný F. H. Scrivenerem, vydaný 1894-1902. Při budování slovníku jsem použil pro porovnání také uznávané anglické překlady Bible jako King James Version; New American Standard Version ;A Literal Translation [Jay P. Green Sr.], Expanded Translation [NT- K. S. Wuest], Jewish New Testament [D. H. Stern] a několik dalších.“²⁵⁵

Vydání předběžného pracovního překladu „*Dobrá Zpráva a Skutky Poslaných*“ (= Evangelia a Skutky apoštolů) se uskutečnilo v roce 1995 v Austrálii a tamtéž o rok později vyšel překlad „*Dopisů Poslaných*“ (= apoštolské listy). Z těchto předběžných pracovních vydání se po úpravách zrodil Nový kovenant. Ten vyšel v knižní podobě v roce 2000 v Olomouci a je též dostupný na internetových stránkách.²⁵⁶ Krátkou

²⁵² PODMOLIK, *Nový kovenant – předmluva, XXXIII.* Dostupné na WWW: <http://www.cestapanujiciho.cz/predmluva/33.html>.

²⁵³ Tamtéž, I. Dostupné na WWW: <http://www.cestapanujiciho.cz/predmluva/1.html>.

²⁵⁴ Tamtéž, XXXV. Dostupné na WWW: <http://www.cestapanujiciho.cz/predmluva/35.html>.

²⁵⁵ Tamtéž, I. Dostupné na WWW: <http://www.cestapanujiciho.cz/predmluva/1.html>.

²⁵⁶ Srov. tamtéž.

kapitolu k tomuto překladu má i Jiří Hedánek ve své příspěvku „*Několik soudobých překladů Bible do češtiny*“.²⁵⁷

²⁵⁷ HEDÁNEK, *Několik soudobých překladů Bible do češtiny*, s. 11.

15. Volný překlad Nového zákona Slovo na cestu a překlad Bible Průvodce životem

Stejně jako existují extrémně doslovné překlady Bible do češtiny, je zde i jeden extrémně volný překlad Písma. Svou předlohu má v anglických biblích, typu „The Living Bible“. První moderní text tohoto typu vytvořil Američan Kenneth N. Taylor (1917-2005) na sklonku šedesátých let a jeho dílo získalo velkou popularitu.²⁵⁸ Volné překlady Bible do různých jazyků jsou určené nejširší veřejnosti a „kladou velký důraz na srozumitelnost a čtivost výsledného textu, a to i za cenu, že části textu parafrázuji, někdy i vynechávají nebo doplňují.“²⁵⁹

Slovo na cestu se označuje jako „parafrázovaný text Nového zákona“.²⁶⁰ Spíše jen metodologicky se inspiroval v anglické předloze. V předmluvě k tomuto dílu nejsou uvedena jména překladatelů, kteří se k tomu vyjadřují takto: „(...) zůstáváme raději skryti v kabině bezejmenných tlumočnicků. (...) Neprávem bychom obraceli pozornost jinam, než je na místě.“²⁶¹ Překlad byl vytvořen neformální skupinou přátel-překladatelů z různých denominací v letech 1978-1988. Hlavním protagonistou a moderátorem je adventistický kazatel Jiří Drejnar (*1931), který v letech 1990-2002 stál v čele české odbočky International Bible Society.²⁶² S touto společností je vydavatelsky spjat celý překlad *Slovo na cestu*.

Tento překlad je velmi sdělný a čtivý a v některých pasážích přechází do opravdové parafráze adaptovaného textu. „Prostředky adaptace jsou zde především vynechávky částí textu, vysvětlující vsuvky (bez opory v originále), interpretující překlad výrazně významově zužující, vynechání části informace shrnutím.“²⁶³ *Slovo na cestu* vyšlo zatím čtyřikrát (1989, 1990, 1994-1997, 2000).

Za pozornost stojí třetí (dvacetiosmisvazkové) vydání *Průvodce životem* z let 1994-2004. Tyto sešity kromě textu Nového zákona v překladu *Slovo na cestu* (10 svazků

²⁵⁸ Srov. BARTOŇ, Století moderního českého biblického překladu, s. 70.

²⁵⁹ Tamtéž.

²⁶⁰ *Slovo na cestu. Parafrázovaný text Nového zákona. Podle původního řeckého textu s přihlédnutím k běžným českým překladům vytvořila skupina překladatelů.* 2.vyd. Praha: LUXPRESS, 1990.

²⁶¹ Tamtéž, s. 6.

²⁶² Srov. BARTOŇ, Století moderního českého biblického překladu, s. 70-71.

²⁶³ Tamtéž, s. 71.

z let 1994-1997) zahrnují i všechny starozákonní knihy (18 svazků z let 1994- 2004), jejichž překlad byl pořízen z anglické *Life Application Bible for Students* (Wheaton, 1992). Odtud jsou přeloženy i bohaté komentáře a poznámky k oběma Zákonům, jež jsou zaměřené na praktický duchovní život.²⁶⁴

²⁶⁴ Srov. BARTOŇ, Století moderního českého biblického překladu.

16. Český studijní překlad (ČSP) Starého zákona

16.1 Autoři překladu a spolupracovníci

Východiskem Českého studijního překladu (ČSP) byl novozákonní překlad Nová smlouva z roku 1994 evangelikálních křesťanů Pavla Jartyma²⁶⁵ a Antonína Zeliny. Oba si osvojili originální jazyky jako samouci a v závěrečné fázi jim pomáhalo několik „korektorů“ pro řečtinu a češtinu.²⁶⁶

Starý zákon překládala skupina, kde vedle Antonína Zeliny pracovali ještě teologové Michal Krchňák, Karel Dřízal, Dan Drápal a lingvista Jiří Hedánek.²⁶⁷ Se jménem Antonína Zeliny, vedoucího překladatelského týmu, je též spojen software užívaný touto skupinou pro svou překladatelskou činnost. Zelina je autorem speciálního programu kategorie CAT (Computer Assisted Translation) typu TM (Translation Memory) s názvem „BTr“. „*Na rozdíl od komerčních programů tohoto typu je program „BTr“ vyvíjen na zakázku speciálně pro potřeby tohoto konkordantního překladu.*“²⁶⁸ Pro úplnost je třeba uvést nejen autora programu, ale i majitele, jímž je Křesťanská misijní společnost (KMS). Ta byla také iniciátorem celého tohoto projektu. „*Tato organizace sdružuje asi šedesát sborů z nejrůznějších církví evangelikálního zaměření. Je členem České evangelické aliance.*“²⁶⁹

16.2 Geneze vzniku překladu Starého zákona v ČSP

Začátek práce na starozákonním překladu lze datovat do poloviny 90. let, po vydání Nové smlouvy (1994). Celkem se na něm podílelo pět překladatelů v čele s vedoucím týmu Antonínem Zelinou. Ke způsobu jejich práce a k vzájemné komunikaci píše Jiří Hedánek, člen tohoto týmu, v roce 2005, kdy ještě celý překlad Starého zákona nebyl hotový, toto: „*Na překladu SZ v současné době pracuje pět překladatelů (ne všichni vždy aktivně překládají). Spolu s manažerem projektu se scházejí ke vzájemným konzultacím jednou měsíčně a řeší konkrétní překladatelské problémy (ať už*

²⁶⁵ Pavel Jartym konvertoval roku 1996 k římskokatolické církvi a po delší době se zapojil do skupiny, která pracuje na revizi a doplnění stávajícího katolického liturgického překladu Václava Bognera.

²⁶⁶ BARTOŇ, *Tři české jubilejní bible*.

²⁶⁷ Tamtéž.

²⁶⁸ HEDÁNEK, *Několik soudobých překladů Bible do češtiny*, s. 39.

²⁶⁹ Tamtéž.

koncepční, nebo některé konkrétní případy, závažnější buďto svým obsahem, nebo tím, že vyžadují obecné řešení, které je pak závazné pro všechny překladatele). V mezidobí jsou překladatelé v kontaktu hlavně elektronicky. Pokud překladatelé nepřekládají, provádějí korektury překladů svých kolegů, zapracovávají připomínky, vznášejí námítky a znovu zapracovávají. Při řešení některých důležitých problémů vypracovávají krátké studie pro potřeby vlastní i svých kolegů.“²⁷⁰

U tohoto překladu byl využíván speciální počítačový software (program „BTr“) z dílny A. Zeliny. Základem překladu Staré smlouvy, jak je v tomto projektu Starý zákon nazýván, se stala *Biblia Hebraica Stuttgartensia* (4., případně 5. revidované vydání). Projekt sledoval i průběžně zpřístupňované výsledky kumránských nálezů, které znamenají velký přínos k textové kritice. Těžiště projektu však v nezávislé textové kritice nespočívalo.²⁷¹ Překládaný kánon knih je kratší (protestantský, „jeruzalémský“), bez deuterokanonických knih.

Z různých překladatelských přístupů byla nakonec vybrána metoda formální ekvivalence, protože nejlépe odpovídala záměru a cíli projektu. Jedinou podmínkou, která musela být zachována, bylo, že se výsledek nesměl prohřešovat proti češtině.

„Metodou formálního ekvivalentu (nadále: „doslovností“) se tu rozumí snaha držet se při překladu co nejpřesněji slov a formulací jazyka originálu (hebrejštiny a aramejštiny). Doslovný překlad samozřejmě nesmí deformovat či zastírat význam, ale dává vedle obsahu vyniknout i některým způsobům vyjádření myšlenky, které se liší od běžného českého podání. Doslovný překlad se totiž snaží co nejméně stírat formální rozdíly mezi jazykem originálu a češtinou, ať už ve slovní zásobě, mluvnici či frazeologii, nebo v kultuře a historii.“²⁷²

Doslovný překlad se však řídil jistými zásadami. Ty mají zaručit v největší možné míře věrnost hebrejskému originálu, aniž by se změnil doslovným překladem smysl původního textu. Zásady jsou vyjádřeny ve třech bodech: „1. *Je-li doslovný překlad přesný, srozumitelný a jazykově přirozený, bude použit přímý ekvivalent nebo výběr ze standardních ekvivalentů. (...) 2. Byl-li by doslovný překlad **nesrozumitelný a/nebo jazykově nepřirozený, bude rozveden vysvětlující vsuvkou (vyznačenou pomocí závorky***

²⁷⁰ HEDÁNEK, *Několik soudobých překladů Bible do češtiny*.

²⁷¹ Srov. tamtéž.

²⁷² Tamtéž, s. 38.

nebo odlišného typu písma). Není-li to možné či vhodné, pak bude zvolen postup jako v případě (3.) níže. 3. Byl-li by doslovný překlad **zavádějící** a je-li tedy snadno možné, aby byl špatně pochopen, bude zvolen volný překlad. Avšak obsahuje-li takové místo současně pojmy, které je nutno zachovat pro studium nebo citace, bude do pomocného aparátu uveden doslovný překlad a/nebo vysvětlivka a/nebo index na slovník.²⁷³

Samotné vydání kompletního českého studijního překladu z roku 2009²⁷⁴ má poměrně složitě členěný poznámkový aparát pomocí různých druhů značek a vyznačování. K dobré orientaci v tomto aparátu napomohou čtenáři vysvětlivky uvedené v přílohách na konci knihy.²⁷⁵

V předmluvě k tomuto vydání jsou shrnuty hlavní znaky tohoto překladu, které částečně vyplývají z přístupu překladatelů, jak je uveden v této kapitole výše. Znaky tohoto překladu lze stručně shrnout takto: „*Překladem by se neměla ztratit žádná informace obsažená v originálním textu, která může být důležitá pro porozumění jeho smyslu. (...) Překlad usiluje o konkordantnost. Jedno originální slovo nebo slovní spojení má být ve všech výskytech ve stejném kontextu překládáno stejně. (...)*”²⁷⁶ Dále se překladatelé bránili podřizovat překlad výkladu tam, kde by se tím zúžily možnosti různých výkladů. Také bylo částečně upuštěno od původního záměru zachovat ráz originálu ponecháním maxima hebraismů. Snaží se to však napravit v poznámkovém aparátu, aby čtenář nebyl ochuzen ani o tyto hebraismy. Překladatelé se snažili zachovat dobrou češtinu, a proto v případech, kde by konkordantnost nebo věrnost překladu znamenala prohřešek proti českému jazyku, řeší tuto věc pomocí poznámky.²⁷⁷

16.3 Kontext a dobové prostředí vydání ČSP

Kompletní vydání Českého studijního překladu celé Bible v užším kánonu (bez deuterokanonických knih) vyšlo začátkem léta 2009 velmi nenápadně, téměř bez povšimnutí širší veřejnosti. V tomto roce však vyšly ještě dva další překlady Písma: *Bible: překlad 21. století* (zkráceně *Bible 21*) a *Jeruzalémská bible*. Tyto další dva překlady vzbudily větší mediální pozornost.

²⁷³ HEDÁNEK, *Několik soudobých překladů Bible do češtiny*, s. 38.

²⁷⁴ *Bible. Český studijní překlad*. Praha: Nakladatelství KMS, 2009.

²⁷⁵ Srov. tamtéž, s. 1499-1504.

²⁷⁶ Tamtéž, s. 7-8.

²⁷⁷ Srov. tamtéž.

Ve svém příspěvku *Tři české jubilejní bible*²⁷⁸ autor uvádí, že tyto tři překlady Bible do češtiny si ve své podstatě nekonkurují. Důvodem je různost důrazů, metody překladu a preferovaných jazykových prostředků. V typologii překládání existuje škála, na jejíž krajní levé straně by ležel hovorový, volný překlad originálu (někdy přecházející až v parafrázi textu) a na pravé knižní, doslovný překlad, (který by v případě Bible byl striktně konkordantní). Mezi těmito krajnostmi je velmi mnoho prostoru a každý z těchto překladů leží na této pomyslné škále jinde. *Bible 21* zaujímá pozici o něco vlevo od Nového zákona ČEP. *Jeruzalémskou bibli* bychom našli více vpravo, přibližně na stejné úrovni jako Starý zákon ČEP. Umístění *Českého studijního překladu* je ještě více vpravo.²⁷⁹

Z hlediska svých čtenářů „*si tři nové bible asi celkem rovnoměrně „rozdělily sféry působnosti“: po Jeruzalémské bibli sáhnou především římská katolíci se zájmem o vysvětlující komentáře k biblickému textu, Český studijní překlad si pořizují křesťané, kteří nemají dostatečnou znalost původních jazyků, ale chtějí se i tak dostat co možná nejlíže k originálnímu textu a co nejvíce rozkrýt jeho struktury, a Bible 21 poslouží v největší míře těm, kdo dosud byli poselstvím bible nedotčeni či dotčeni jen málo.*“²⁸⁰

Ačkoliv Nový zákon v Českém studijním překladu vyšel od roku 1994 v pěti vydáních a několik knih Starého zákona vyšlo jednotlivě dříve²⁸¹, kompletní vydání Bible v jednom svazku vyšlo zatím jen v roce 2009, a to ve dvou technických provedeních: v pevné vazbě barevné a v kožené vazbě.²⁸²

16.4 Ohlasy na ČSP

Ačkoliv vydání Českého studijního překladu neprovázela žádná větší mediální kampaň, na rozdíl od vydání *Bible 21* či *Jeruzalémské bible*, odborná veřejnost hodnotí tento překlad poměrně vysoko. Představitelé z různých denominací se navíc o něj zajímali již v době jeho vzniku. Prof. ThDr. Petr Pokorný, DrSc. hodnotil překlad Nové

²⁷⁸ BARTOŇ, *Tři české jubilejní bible*.

²⁷⁹ Srov. tamtéž. Více k této problematice též: HEDÁNEK, *Několik soudobých překladů Bible do češtiny*, s. 8.

²⁸⁰ BARTOŇ, *Tři české jubilejní bible*.

²⁸¹ Příšloví (2002), Daniel (2003), Jeremjáš (2004). Srov. HEDÁNEK, *Několik soudobých překladů Bible do češtiny*, s. 42.

²⁸² Každé z těchto provedení má vlastní ISBN: pevná vazba barevná ISBN 978-80-86449-61-6, kožená vazba ISBN 978-80-86449-62-3.

smlouvy, v její revidované verzi z roku 2000, takto: „*Jde o překlad Nového zákona z řečtiny do současné češtiny, překlad typu New Evangelical Translation. Překlady tohoto typu jsou protiváhou překladů Common Language Translation (CLT) a zejména The Living Bible (ty jsou ve skutečnosti parafrázi původního textu). Jde o překlad, který chce čtenáři zprostředkovat co nejvíce informací o řecké předloze, ale současně neztratit čtivost. Proto je vybaven poměrně rozsáhlým poznámkovým aparátem, který zaznamenává i rozdíly mezi českými a řeckými idiomy.*“²⁸³ Na právě zmíněné internetové adrese odborníci dále upozorňují, že tento překlad není nejvhodnější pro liturgické účely. Na druhou stranu mu ale přiznávají velkou hodnotu pro samostudium či soukromou četbu biblického textu. Dále je zde uveden ještě jeden argument pro vznik tohoto překladu: „*Přesné překlady Bible, které umožňují všeobecný přehled, ale i hlubší studium biblických událostí, existují prakticky ve všech zemích západní kulturní tradice. Jmenujme nejznámější New American Standard Bible (1965), New Revised Standard Version (1989) v angličtině, Revidierte Elbefelder (1993), Schlachter version (1951) v němčině.*“²⁸⁴ V současnosti už má i čeština v podobě Českého studijního překladu také svůj přesný překlad. Petr Pokorný uvádí: „*Ten typ toho překladu odpovídá jednomu trendu, který se objevil zejména mezi evangelikálními kruhy, to jest překladu, který je poměrně přesný, konkordantní a přitom čtivý. (...)*“²⁸⁵

²⁸³ Srov. POKORNÝ, P. Citace z hodnocení Nové smlouvy v Českém studijním překladu. In *Hodnocení překladu* [online]. Český studijní překlad [cit. 13. srpna 2011]. Dostupné na WWW: <<http://www.biblecsp.cz>>.

²⁸⁴ *Proč nový překlad.* [online]. Český studijní překlad, [cit. 13. srpna 2011]. Dostupné na WWW: <<http://www.biblecsp.cz>>.

²⁸⁵ POKORNÝ, P. *Názory představitelů církvi.* [online]. Český studijní překlad, [cit. 13. srpna 2011]. Dostupné na WWW: <<http://www.biblecsp.cz>>.

17. Český překlad Jeruzalémské bible

17.1 Jeruzalémská biblická škola a její význam

Česká verze *Jeruzalémské bible* byla pořízena metodou nepřímého a srovnávacího překladu. Výchozím překladovým textem bylo druhé revidované vydání originální francouzské *Jeruzalémské bible* z roku 1973. Ta pochází z dílny francouzské dominikánské *Biblické školy v Jeruzalémě* (*L'École biblique de Jérusalem*). Tato instituce zřízená v tehdejší Palestině koncem 80. let 19. století – slavnostní otevření bylo 15. listopadu 1890 – v podobě dominikánského kláštera postaveného na ruinách kostela sv. Štěpána daleko přesáhla lokální význam a stala se centrem moderní katolické biblické vědy. Ohromným přínosem pro *Biblickou školu v Jeruzalémě* byl její zakladatel a dlouholetý ředitel Marie-Joseph Lagrange (1855-1938). Shromáždil zde kolem sebe schopné učence z řad dominikánů, ze kterých sestavil profesorský sbor. „*Prosadil řadu inovací včetně studia ve francouzštině místo běžné latiny, položil důraz na semináře, cvičení a především na práci v terénu. Úmyslně nazval školu „École pratique d'études bibliques.“ Součástí výuky byly krátkodobé i náročnější výpravy v tehdy nebezpečné a neprobádané oblasti Blízkého východu.*“²⁸⁶

„*K systematickému rozvoji katolické biblistiky Lagrange roku 1892 založil první specializovaný časopis „Revue biblique“, jehož byl redaktorem, dlouho hlavním příspěvatelem a recenzentem. Ten se stal přes všechny překážky jedním z nejdůležitějších časopisů biblické vědy, rychle získával předplatitele a jeho prestiž potvrdilo rozhodnutí Papežské biblické komise, která si krátce po svém ustanovení v roce 1902 vybrala „Revue biblique“ jako svůj tiskový orgán.*“²⁸⁷ Vydávání časopisu bylo poněkud komplikované, neboť byl redigován v Jeruzalémě, cenzurován v Římě a jinde v Evropě a tištěný v Paříži.²⁸⁸

Lagrange zažil i mnohá protivenství od svých cenzorů, kritiků a odpůrců, především ve vatikánských kruzích kvůli aplikaci historicko-kritické metody na Bibli. V červenci 1912 byl „*postižen dekretem Konzistoriální kongregace a jeho biblické*

²⁸⁶ PETRÁČEK, Pravda se nemá čeho bát, s. 24.

²⁸⁷ Tamtéž, s. 26.

²⁸⁸ Srov. tamtéž, s. 42.

komentáře byly naprosto vyloučeny ze všech seminárních knihoven.“²⁸⁹ Další postihy od papeže Pia X. na sebe nedaly dlouho čekat. Naštěstí, na druhou stranu, Lagrange chránila mocná přímluva magistra řádu Hyacinta Cormiera a vlivná dominikánská lobby v římských orgánech. Proti svým odpůrcům se Lagrangeovi podařilo zachránit školu, nicméně postihy v publikační oblasti byly značné.²⁹⁰

17.2 Francouzský originál Jeruzalémské bible

Myšlenka na vytvoření francouzské bible z dílny *Jeruzalémské biblické školy* se zrodila za II. světové války. V roce 1943 byla vyhlášena encyklika Pia XII. *Divino afflante Spiritu*, která dala historicko-kritické metodě v katolické biblistice její oprávněný prostor. Hlavním iniciátorem vzniku *Jeruzalémské bible* byl Thomas-Georges Chiffot (1908-1964), který již ve válečných letech připravoval vše pro vydání Bible, která by nahradila *Bibli kanovníka Crampona*. Ta byla vydána v letech 1894-1904. Nová bible měla zohlednit všechny objevy, které byly učiněny během let „Biblického hnutí“. Otec Chiffot byl na počátku projektu zástupcem ředitele nakladatelství *Cerf*, jež patřilo Bratřím kazatelům (= dominikáni) francouzské provincie.²⁹¹

*„Díky malému počtu specialistů na jednotlivé biblické knihy se tehdy všichni navzájem znali. Podařilo se proto shromáždit ty nejlepší, a tak erudovaní řeholníci „Biblické školy“ po dvanácti letech projekt poprvé završili. Jednotlivé knihy byly publikovány v sešitcích tak, jak postupovaly práce. První vyšel v roce 1948, pouhé dva roky po zahájení projektu, a kompletní Bible spatřila světlo světa roku 1956.“*²⁹² Název *Jeruzalémská bible* má původ v 60. letech, kdy takto překřtili sami čtenáři původní složitý název *Svatá Bible, přeložená do francouzštiny pod vedením Jeruzalémské biblické školy*.

„Model knihy se postupně vyvíjel, jak vycházela jednotlivá vydání. Podle slov samotných jejích iniciátorů, „Jeruzalémská bible“ odpověděla na „očekávání širokého kultivovaného publika“; vědecký aspekt prvních sešitků a prvního knižního vydání

²⁸⁹ PETRÁČEK, Pravda se nemá čeho bát, s. 27-28.

²⁹⁰ Srov. Tamtéž, s. 28.

²⁹¹ Srov. VENARD, Vydávání Bible v Jeruzalémské biblické škole, s. 137.

²⁹² Tamtéž.

dobře odpovídal optimistické mentalitě poválečných generací: konečně bylo možno číst „skutečný“ text a mít přístup ke „skutečné“ historii. Revize z roku 1973 a 1998 také odrážely ducha své doby, první „se snažila odpovědět na touhu po literárnějším překladu, vyjádřenou současnou čtenářskou obcí“, druhá zdůrazňovala historický relativismus a předkládala méně jednotnou vizi počátků křesťanství a biblického kánonu.“²⁹³

17.3 Geneze vzniku českého překladu Jeruzalémské bible

Myšlenka na vznik české verze Jeruzalémské bible sahá do sedmdesátých let 20. století. Její realizace byla však v době totality v naší zemi velmi obtížná, mimo jiné také proto, že zde bylo málo odborníků, kteří se mohli této práci ujmout.²⁹⁴

Předsevzetí, uvést ve skutek českou verzi Jeruzalémské bible, si dal český dominikán, otec Dominik Duka, (dnes kardinál a arcibiskup pražský). Toto předsevzetí také dodržel, avšak cesta k jednosvazkovému vydání celé bible (včetně deuterokanonických knih) trvala od roku 1980 do roku 2009. Samotnými překladateli pak byli manželé František X. a Dagmar Halasovi.

Počátkem roku 1980 biskup skryté církve v Československu, Stanislav Krátký, přivedl Dominika Duku na návštěvu k manželům Halasovým a získal je pro český překlad Jeruzalémské bible. Ti nejprve zpracovali zásady pro přípravu překladu Písma do češtiny, které Dominik Duka schválil. V červnu 1980 začal F. X. Halas překládat knihu Genesis a jeho žena knihu Exodus. Již v této fázi selhaly pokusy získat pro toto dílo další překladatele. Nakonec celý překlad textu Písma vypracovali sami manželé Halasovi.²⁹⁵

Na podzim roku 1980 se začal vytvářet systém spolupráce manželů Halasových na překladu. *„Každou jednotlivou knihu Písma překládá jeden z nich sám (dohoda, jak si je mezi sebe rozdělí, se utváří postupně v průběhu díla), a to pouze na základě JB a s pomocí slovníku, aniž konzultuje jiné překlady Písma. (Důvodem této praxe je naděje, že se tak může občas přijít na „neotřelý“ překlad některé pasáže textu.) Poté*

²⁹³ VENARD, Vydávání Bible v Jeruzalémské biblické škole, s. 147.

²⁹⁴ Srov. *Jeruzalémská bible*, s. 11.

²⁹⁵ Srov. HALAS, Příprava české Jeruzalémské Bible v datech, s. 167.

tento prvotní překlad podrobují kontrole, při níž překladatel předčítá a spolupracovník sleduje daný text v JB. Na stole leží řada českých, případně též cizojazyčných překladů Písma (zejména Hejčlův, Hegerův, „ekumenický“ a další), do nichž překladatelé v případě pochyb nahlízejí. Zkorigovaný text je pak přepsán na psacím stroji (originál + šest průklepů) a připraven k odevzdání.“²⁹⁶

V roce 1982 na jaře sepsal F.X. Halas třicetistránkový elaborát s názvem *Co je Jeruzalémská bible a proč by se měl pořádit její překlad do češtiny?*²⁹⁷ Tento text pomohl ujasnit autorovi smysl svého a manželčina překladatelského konání a zároveň se stal jakousi apologií přípravy české verze JB. Devět let tento text koloval ve strojopisných kopiích. Reakce na něj však nepřišla. Dominik Duka později ujistil autora, že mlčení znamenalo souhlas s jejich počinem.²⁹⁸

V roce 1986 byly již přeloženy všechny knihy Starého zákona z francouzštiny. Překladatelé se pak začali zabývat revizí odevzdaných a po recenzi vrácených knih. Tím byly dány podklady k další fázi a tou byla příprava překladu pro tisk.²⁹⁹

Začátkem roku 1987 zapůjčil ing. Ondřej Soudský (tajný dominikán bratr Vojtěch) překladatelům přenosný počítač. Odpadla tedy tvorba strojopisů a práce s písemnými materiály se stala snadnější. Došlo také k rozhodnutí nejprve úplně zpracovat starozákonní knihy pro tisk a pak teprve přistoupit k dokončení překladu Nového zákona. Bylo nutné sladit poznámkový aparát z francouzského originálu s českým překladem JB a totéž udělat pro úvody k jednotlivým knihám nebo jejich skupinám. Poznámkový aparát ovšem již dávno předtím začala překládat (pro jiné účely) sestra Terezie Brichtová OP. V důsledku toho se překlad poznámek neshodoval s překladem textu, především terminologicky. To museli překladatelé napravit a způsobilo to mírné zpomalení práce. Postupně dostaly imprimatur další přeložené knihy Starého zákona.³⁰⁰

S osvobozením od totality na podzim 1989 dochází ke zpomalení až zastavení prací na přípravě české verze JB. Neodkladné úkoly členů týmu způsobily, že práce na JB

²⁹⁶ HALAS, Příprava české Jeruzalémské Bible v datech, s. 167.

²⁹⁷ HALAS, *Co je Jeruzalémská bible a proč by se měl vydat její překlad do češtiny?* Brno: Petrov, 1991.

²⁹⁸ Srov. HALAS, Příprava české Jeruzalémské Bible v datech, s. 168.

²⁹⁹ Srov. tamtéž, s. 169.

³⁰⁰ Srov. tamtéž, s. 169-170.

musela ustupovat. Překladaelé se nicméně věnovali v tomto období práci na Novém zákoně a to již s pomocí novější počítačové techniky.³⁰¹

Dále došlo k rozhodnutí vydat v obnoveném dominikánském nakladatelství Krystal po jednotlivých svazcích již přeložené knihy a nečekat, až bude celý překlad hotov v definitivní formě. V roce 1991 došlo k přípravě této edice. Za redaktora edice byl vybrán F. X. Halas též pro svou zkušenost s editorskou prací. Teologický aspekt edice měl na starosti Dominik Duka, jenž se stává v této době provinciálem dominikánského řádu a později královéhradeckým biskupem. Problémy s edicí se tedy řešily v pomyslném trojúhelníku, jehož vrcholy byly: překladaelé, D. Duka, pracovníci Krystalu. (Situaci komplikoval fakt jmenování F. X. Halase velvyslancem ČSFR u Svatého stolce v prosinci 1990. Znesnadnily se tím kontakty překladaelů se zbytkem týmu. V této funkci působil F. X. Halas až do dubna 1999.) Edici celého Starého zákona se nakonec podařilo realizovat v patnácti svazcích od roku 1992 do roku 2005.³⁰²

Se základními překlady novozákonních knih byli překladaelé hotovi na přelomu let 1997 a 1998. V roce 2003 začala příprava edice Nového zákona (která navazovala na starozákonní edici). Na té se podíleli další spolupracovníci. Jazykovou kontrolu provedla Dr. Klára Osolsobě a recenzentem celého překladu se stal Jaroslav Brož Th.D. z Teologické fakulty Karlovy univerzity v Praze. Formou konzultací přispěl i prof. Ladislav Tichý. Nový zákon pak vychází ve dvou svazcích *XVI. Evangelia* (2006) a *XVII. Skutky apoštolů – Apoštolské listy – Apokalypsa* (2008). Tím bylo dokončeno pracovní vydání celé JB v sedmnácti svazcích (patnáct svazků SZ a dva svazky NZ).³⁰³

Příprava vydání edice české verze JB v jednom svazku se započala v roce 2007. Byla provedena kontrola pracovního vydání a zajištěn překlad a přizpůsobení částí pomocného aparátu originálu, které do pracovního vydání nebyly zařazeny. V roce 2008 se zpracovaly mapy, tabulky a texty k nim, jež jsou součástí originální edice JB. Tuto práci opět, až na malé výjimky, provedli sami překladaelé, kteří ji pak odevzdali ke kontrole členům týmu. V roce 2009 vychází jednosvazkové vydání české verze JB a

³⁰¹ HALAS, Příprava české Jeruzalémské Bible v datech, s. 170.

³⁰² Srov. tamtéž, s. 171.

³⁰³ Srov. tamtéž, s. 173-176.

26. září téhož roku při návštěvě papeže Benedikta XVI. v České republice mu byl slavnostně předán její výtisk.³⁰⁴

17.4 Kontext a dobové prostředí vzniku české verze jeruzalémské bible

Myšlenka přeložit JB do češtiny se zrodila již v sedmdesátých letech 20. století. F. X. Halas vidí několik analogií mezi vznikem originální Jeruzalémské bible ve francouzštině a její české verze. Jednou z nich je analogie popudu, který vedl k vytvoření originální JB. V poválečné Francii se zrodila totiž potřeba určitého typu překladu Písma, stejně jako v Československu šedesátých a sedmdesátých let.³⁰⁵ V obou zemích již byl k dispozici relativně nemalý počet různých překladů Písma, „v jednom i druhém případě však chyběl takový, jenž by se hodil stejně dobře pro posílení víry věřících katolické církve, jako pro jejich moderně pojaté hlubší poučení o Písmu svatém.“³⁰⁶ Ideu vzniku české verze JB posilovala i skutečnost, že její překlad z francouzštiny uskutečnily další země západní Evropy, „které měly dost prostředků na to, aby realizovaly jeden i více překladů Písma přímo z originálu.“³⁰⁷

Další analogii lze nalézt ve vůdčí osobnosti, která by smělé plány proměnila ve skutek. Stejně jako otec Th. -G. Chiffлот dosáhl svou houževnatostí cíle a „získal vedení Jeruzalémské biblické školy pro vytvoření nového překladu Písma do francouzštiny, dokázal i český dominikán, otec Dominik Duka, naplnit své předsevzetí a uvést ve skutek vytvoření české verze Jeruzalémské bible. (...)“³⁰⁸

Prvních devět let práce na překladu probíhalo za totalitního režimu v naší zemi v jakési ilegilitě. Práce za tu dobu pokročila a politické změny závěru roku 1989 učinily z vydání české verze JB už jen problém technický, nikoli politický. Překlad JB v jednom svazku vyšel v roce 2009, kdy vyšly ještě další dva překlady Bible. (*Bible 21 a Český studijní překlad.*)³⁰⁹

³⁰⁴ Srov. HALAS, Příprava české Jeruzalémské Bible v datech, s. 176-177.

³⁰⁵ Srov. HALAS, Smysl české verze jeruzalémské bible, s. 2220.

³⁰⁶ Tamtéž.

³⁰⁷ Tamtéž.

³⁰⁸ Tamtéž.

³⁰⁹ Více o tom v kapitole „Kontext a dobové prostředí vydání ČSP“.

17.5 Autoři překladu Jeruzalémské bible a jejich spolupracovníci

V seznamu spolupracovníků na přípravě české verze JB, jak je uveden v jejím jednosvazkovém vydání z roku 2009, figuruje přes dvacet osob.³¹⁰ Podrobněji zde budou představeny čtyři z nich, které mají největší podíl na vzniku tohoto díla.

*„Prof. PhDr. František X. Halas, CSc. (*1937), historik zaměřující se na církevní dějiny, zejména české, a na dějiny diplomacie a mezinárodních vztahů. V letech 1990-1999 český velvyslanec při Svatém stolci. Spolupracoval na přípravě české verze Jeruzalémské bible, je předsedou české edice mezinárodní teologické revue **Communio**. Je ředitelem Diecézního teologického institutu v Hradci Králové, přednáší na CMTF UP v Olomouci. Je autorem monografie **Fenomén Vatikán** (2004) a statí obírajících se dějinami církve, českou národní historií a dějinami kultury a školství.“³¹¹* Společně se svou ženou Dagmar Halasovou byli jedinými překladateli biblického textu z francouzské předlohy JB do češtiny (na překladu poznámek s nimi spolupracovala Sr. Terezie Brichtová O.P.).

*„PhDr. Dagmar Halasová (*1938), rozená Pojerová, romanistka. Po léta pracovala jako kustod sbírky bibliografií a krásných tisků v Moravské galerii v Brně. Překladatelka řady knižních titulů (zejména Jeruzalémské Bible) a autorka tří knih (Bohuslav Reynek; Druhý hlas; Snová existence- vzpomínky nejen římské).“³¹²*

*„Mons. ThLic. Dominik Duka OP (*1943) je dominikán a (byl) 24. biskup královehradecký. Roku 1986 byl ustanoven provinciálem Českomoravské dominikánské provincie. Po roce 1990 nadále působil jako provinciál dominikánského řádu, vyučoval na Cyrilometodějské teologické fakultě Univerzity Palackého v Olomouci a vykonával též úřad předsedy Konference vyšších řeholních představených. Roku 1998 byl jmenován a vysvěcen biskupem v Hradci Králové.“* Roku 2010 byl jmenován arcibiskupem pražským a počátkem roku 2012 kardinálem. *„Je šéfredaktorem teologické revue **Salve**. (...)“³¹³* Dominik Duka provedl kontrolu překladu Starého

³¹⁰ Srov. *Jeruzalémská bible*, s. 15-16.

³¹¹ Je dobře, že je překladů víc, s. 135.

³¹² Tamtéž.

³¹³ Tamtéž; autor provedl aktualizaci údajů, které jsou v citaci psány jiným typem písma.

zákona podle originálu ve spolupráci s Jeruzalémskou biblickou školou a je garantem celku české verze JB z teologického hlediska.³¹⁴

*„Stanislav Krátký (*1922) je brněnský kněz, tajně svěcený biskup, teolog a vysokoškolský pedagog. V minulosti byl perzekvován komunistickým režimem, patřil mezi významné představitele skryté církve a iniciátory mnoha aktivit církve během pronásledování. Na biskupa byl vysvěcen biskupem Felixem M. Davídkem v roce 1968 (jeho biskupským heslem je Ad plenitudem – K plnosti). V současnosti je proboštem mikulovské kapituly. (...)“³¹⁵ Biskup skryté církve Stanislav Krátký „se prací na přípravě české verze JB (...) přímo neúčastnil, ale zato od jejího počátku až do konce totalitního období tuto práci z fondů skryté církve financoval v podobě stipendia poskytovaného manželům Halasovým (20 000 Kč ročně), jež jim umožnilo věnovat veškerý volný čas JB.“³¹⁶*

³¹⁴ Srov. *Jeruzalémská bible*, s. 15.

³¹⁵ Je dobře, že je překladů víc, s. 135.

³¹⁶ HALAS, Příprava české Jeruzalémské Bible v datech, s. 168.

18. Bible pro 21. století

18.1 Autoři překladu Bible 21

Tým, který přeložil *Bibli pro 21. století*, která nese též označení *Nová Bible kralická*, či jednoduše *Bible 21*, se skládal z pěti lidí.

Alexandr Flek, BA, MTh (*1968) je vedoucí překladu zodpovědný za jeho konečnou podobu. „*Věřícím se stal v 18 letech. Od roku 1989 působil v Praze jako pastor, vedl biblickou školu a pomáhal budovat nové sbory na různých místech ČR i SR. V roce 1991 přijal povolání k práci na překladu Bible do moderní češtiny. Od roku 1994 je vedoucím překladatelem Bible21.*

Ve švédské Uppsale získal bakalářský titul z teologie. Postgraduální studium biblistiky absolvoval na Mezinárodním baptistickém teologickém semináři v Praze. V jeho práci s Písmem jej ovlivnila zejména možnost studovat u překladatelů anglické New International Version (NIV), Dr. Roye Haydena a Dr. Martina Selmana.“³¹⁷

„*Mgr. Jiří Hedánek se narodil r. 1956, věřícím je rovněž od svých 18 let. V 70. letech prošel podzemním katolickým seminářem, později absolvoval obory lingvistika-fonetika a překladatelství-tlumočnictví na Filosofické fakultě UK. Tamtéž studoval hebrejštinu, na Husově teologické fakultě aramejštinu.*

*Pod pseudonymem M. Chašbaz napsal v 80. letech apologetickou knihu *Vzkříšení*, která vyšla na Západě a u nás se široce rozšířila. Do práce na projektu Bible21 se zapojil v r. 1999, nejprve jako externí korektor, od r. 2001 pak jako překladatel na plný úvazek. Jeho odborná způsobilost a jeho hluboký duchovní přístup byly pro tým Bible21 po celou dobu velikým přínosem.“³¹⁸*

Dalšími spolupracovníky na tomto překladu byli Pavel Hoffman, BA, MDiv (odborný poradce pro novozákonní řečtinu), Mgr. Marta Ungerová (odborný poradce pro český jazyk) a PaedDr. Věra Vitvarová (odborný poradce pro český jazyk).³¹⁹

³¹⁷ *Alexandr Flek.*

³¹⁸ *Jiří Hedánek.*

³¹⁹ *Srov. *Nová Bible kralická*.*

18.2 Geneze vzniku a charakteristika překladu Bible 21

„ V protestantském prostředí byly u nás za posledních 400 let běžně dostupné jen dva kompletní překlady Písma.“³²⁰ Prvním z nich je Bible kralická z konce 16. století století. Tento překlad má nesporné jazykové kvality, avšak vzhledem k době svého vzniku je pro dnešního čtenáře často nesrozumitelný. Byly snahy tento text revidovat, ale žádná z revizí kralického textu nebyla přijata širším čtenářským publikem.³²¹

Druhým z nich se stal Český ekumenický překlad, o kterém je pojednáno na jiném místě v této práci.³²² „Po r. 1989 vznikla v některých zejména evangelikálně zaměřených kruzích touha po překladu, který by spojoval přednosti BKR (pozn. Bible kralické) a ČEP. Koncem r. 1991 byla tato touha konkrétně formulována a začaly přípravy na vytvoření Nové Bible kralické.“³²³

„Právě Kralickou bibli považovali překladatelé za nedostižný vzor v kráse a vznešenosti jazyka. Původně se k jejímu odkazu hlásili jednoznačně a vydávali části svého překladu pod názvem Nová bible kralická. Vizí bylo tento stovky let starý text zásadně zrevidovat a transformovat ho do současné mluvy. Cesta se ale brzy ukázala jako neprůchodná. Z původního textu po úpravách nezbylo prakticky nic, proto se návaznost omezila na metodologickou - v otázce teologie (přístup k bibli jako Bohem inspirované autoritě) i práce s jazykem (citlivá syntéza formálního a dynamického ekvivalentu).“³²⁴ Právě v těchto směrech znamenal ČEP pro velkou část veřejnosti příliš radikální odklon od tradice. Ve svém výsledku je Bible 21 zcela novým překladem z originálních jazyků, který ovšem přiznává návaznost na své předchůdce.

V roce 1998 vyšel poprvé Nový zákon v tomto překladu. V průběhu překladatelské práce na Starém zákoně se však ukázalo jako nutné též komplexně přepracovat Nový zákon „směrem k více idiomatické, literární poloze“. Takto přepracovaný Nový zákon vyšel v roce 2004.³²⁵ Překlad celé Bible 21 (kratší protestantský, „jeruzalémský“ kánon, bez deuterokanonických knih) vyšel v roce 2010. Sami tvůrci charakterizují svůj překlad jako „literární, liturgický a lidový.“³²⁶

³²⁰ Nová Bible kralická.

³²¹ Srov. tamtéž.

³²² Více o tom v kapitole „Český ekumenický překlad“.

³²³ Nová Bible kralická.

³²⁴ Bible, překlad pro 21. století.

³²⁵ Srov. Nová Bible kralická.

³²⁶ Tamtéž.

18.3 Ohlasy a kritika překladu Bible 21

Marketingově bylo vydání Bible 21 těsně před velikonoce 2009 velmi úspěšné. Bylo spojené s reklamními upoutávkami, známými tvářemi herců a s celonárodním čtením Bible. Bible 21 vzbudila nebývalý zájem mezi širší veřejností.³²⁷

Důležitým kritickým dokumentem ze strany české katolické církve je *Stanovisko České biskupské konference k překladu „Bible. Překlad 21. století“*.³²⁸ V úvodu se čeští a moravští biskupové zamýšlejí nad názvem tohoto překladu. Dle jejich názoru je to především marketingové hledisko, že se původní název (Nová Bible kralická) vztahující se k minulosti zaměnil za název směřující do budoucnosti (*Bible. Překlad 21. století*, resp. zkratka *Bible 21*.) Zdůrazňují, že implicitní tvrzení, které v sobě konečný název ukrývá, že totiž tento překlad by měl „vystačit“ třem generacím (po 30 letech) je kontroverzní. Náš jazyk se rychle mění a v mnohém například zastaral již i Český ekumenický překlad. Ten přitom vyšel v jednom svazku poprvé až v roce 1979. Pravdivost tohoto implicitního tvrzení bude možné posoudit až na konci 21. století

Vydavatelé *Bible 21* se v předmluvě odvolávají na ČEP jako „*na průlom biblického překládání v duchu moderního přístupu*“.³²⁹ To je tvrzení, které opomíjí mnohé další české moderní překlady. Na tyto překlady též biskupové upozorňují.

Dále je kritizována absence výkladových poznámek a úvodů, které katolická Bible dle Kodexu kanonického práva (CIC 1983, kán. 825) má obsahovat. V současnosti se tento požadavek jeví ještě naléhavější vzhledem k malému povědomí o Bibli mezi širokou veřejností.

Dalším bodem kritiky je malá návaznost tohoto překladu na liturgickou tradici. „*Každý nový překlad musí respektovat stávající liturgickou terminologii, styl a dějinnou kontinuitu tohoto typu jazyka.*“³³⁰ Následuje několik konkrétních kritických poznámek k textu překladu.

³²⁷ Srov. Zdařilá reklama kolem Bible 21.

³²⁸ *Stanovisko České biskupské konference k překladu „Bible. Překlad 21. století“*.

³²⁹ Tamtéž. Přesná citace z předmluvy Bible 21 (2009): „(...) *Průlom přinesl v minulém století až Český ekumenický překlad (1961-1979). Po dlouhé době šlo o první Bibli v moderní češtině, překladatelé navíc do své práce promítli novější poznatky biblických věd. (...)*“ In *Bible 21*, s. xi.

³³⁰ *Stanovisko České biskupské konference k překladu „Bible. Překlad 21. století“*.

Závěrem je řečeno, že tento překlad nesplňuje požadavky pro získání církevního schválení (imprimatur) v rámci katolické církve, neboť nesplňuje požadavky této normy. Katolickým křesťanům však může pomoci kritická konfrontace různých překladů k prohloubení biblických znalostí. Už proto jim není četba a studium jiných překladů zapovězeno.³³¹

Na internetových stránkách lze nalézt mnoho dalších recenzí a stanovisek různých křesťanských denominací a jejich osobností.³³² Ve většině tyto hlasy hodnotí překlad *Bible 21* velmi pozitivně.

18.4 Jednotlivá vydání překladu Bible 21

První vydání Nového zákona se uskutečnilo v roce 1998 nákladem 10 000 kusů. Opravené vydání NZ se realizovalo pak nákladem 5000 kusů v roce 2000 a jeho dotisk (náklad 22 000) v roce 2001. Přepřacované vydání NZ po komplexní revizi pak bylo v roce 2004 (náklad 3000).³³³ „V prosinci 2006 byla vydána unikátní audio nahrávka *Nového zákona v podání předních českých herců. Ta se stala v roce 2007 vůbec nejprodávanějším titulem v kategorii mluveného slova (všech 10 tisíc kompletů po 19 CD bylo vyprodáno)*“³³⁴.

„*Starý zákon vycházel po částech odpovídajících někdejší kralické Šestidílce (Knihy Mojžíšovy 2002, Historické knihy 2005, Poetické knihy 2006, Prorocké knihy 2008; překlad Apokryfů, neboli Deuterokanonických knih, je zatím v přípravné fázi). Samostatně vyšly také biblické knihy Přísloví, Píseň písní a Žalmy.(...)*“³³⁵

Celou Bibli 21 pak vydalo před velikonoce 2009 nakladatelství Biblion v kompaktním formátu 12 x 18 cm ve třech variantách (pevná vazba, měkká vazba z kvalitní imitace kůže tištěna dvoubarevně, luxusní varianta v měkké kožené vazbě se zlatou ořízkou).³³⁶

³³¹ Srov. Stanovisko České biskupské konference k překladu „Bible. Překlad 21. století“..

³³² Např. Řekli o Bibli 21 nebo Stanoviska církví.

³³³ Srov. *Nová Bible kralická*.

³³⁴ *Překladačské práce trvaly patnáct let.*

³³⁵ Tamtéž.

³³⁶ Srov. *Knihy za „křesťanskou“ cenu*.

Závěr

Překládání Bible do češtiny prošlo od počátku 20. století do současnosti dynamickým vývojem. První překlady v tomto období byly dílem jednotlivců a jejich vznik trval mnoho let. Většinou se jednalo o vynikající osobnosti v oboru biblistiky, pro něž překlad Písma byl završením jejich celoživotního díla. Autoři biblických překladů a vydavatelé museli překonávat mnoho obtíží na cestě ke knižnímu vydání svých projektů. Patrně největšího protivenství se dočkal P. V. Škrabal O.P., autor překladu Nového zákona vydaného roku 1948.

Přibližně od 60. let začínají na překladech pracovat širší překladatelské týmy. Výsledné překlady se stávají kolektivním dílem. S masivním nástupem počítačové techniky koncem 20. století se proces překládání zefektivňuje a vzniká větší počet biblických překladů. Významný v tomto ohledu je rok 2009, kdy vyšly hned tři různé překlady celé Bible.

Na jednotlivých překladech je patrný vývoj českého jazyka ve vymezeném období. K tomu je třeba dodat, že do vydání encykliky *Divino afflante Spiritu* (1943) byla pro katolické překladatele latinská Vulgáta většinou závazným výchozím textem, neboť její autorita do té doby nesměla být zpochybňována. V českých protestantských kruzích lze analogicky tuto roli přisoudit Kralické bibli, se kterou byl každý moderní český překlad poměřován. Tyto a mnohé další skutečnosti, jak se o nich píše v této práci, měly vliv na výsledný text překladů.

V novějších překladech dochází k uvolňování norem a vznikají na jedné straně parafráze biblického textu (např. *Slovo na cestu*, resp. *Průvodce životem*), a na druhé straně úporně doslovné překlady (např. *Nové zákony* od J. Podmolika či M. Pavlíka). Oba tyto extrémy ve výsledku poskytují nepřesný překlad. Parafrázovaný text se sice dobře čte široké veřejnosti, ale jsou v něm oslabeny některé podstatné znaky původního textu. Úporně doslovné překlady lpí na originálním textu a jeho gramatických jevech do té míry, že výsledek je nesrozumitelný dnešnímu čtenáři. Vytvořit překlad naprosto věrný originálu a zároveň přístupný dnešním lidem je utopickým ideálem. Překladatelé většinou volí kompromis mezi oběma krajnostmi. Dnes je mezi odbornou veřejností široce zastáván názor, že více překladů Písma je nutností s ohledem na jejich účel

a využití. Liturgický překlad se zákonitě bude lišit od překladu pro soukromou četbu a rozjímání. Odlišný bude překlad určený lidem, kteří s Biblii dosud nepřišli do kontaktu, od překladu určeného pro odborníky či studenty teologických oborů, kteří „pouze“ neumí původní biblické jazyky.

Z výše uvedeného se tedy jeví jako velký přínos skutečnost více moderních překladů Bible do češtiny. Spíše než jejich vzájemnou konkurenci je třeba zdůraznit jejich vzájemnou komplementaritu. Porovnáváním jednotlivých perikop v různých překladech je možné se více přiblížit původnímu smyslu hebrejského resp. řeckého textu. Výzvou pro lingvisty zůstává zhodnotit a porovnat moderní české překlady z jejich jazykové stránky.

Seznam použitých zdrojů

Prameny:

Apoštolář I. část. Z původního řeckého znění přeložil a vysvětlil P. Dr. Ondřej M. Petruš, O.P. Řím: Křesťanská akademie, 1954.

Bible. Překlad 21 století. Praha: Biblion, 2009, (Slovo úvodem).
ISBN 978-80-87282-00-7.

Bible česká. Redigoval dr. Antonín Podlaha. Díl 1. Sv. 3. Osaháš – Knihy Machabejské. Praha: Dědictví sv. Jana Nepomuckého, 1925.

Bible. Český studijní překlad. Praha: Nakladatelství KMS, 2009. ISBN 978-80-86449-61-6.

Bible. Písmo svaté Starého a Nového zákona /včetně deuterokanonických knih/. Ekumenický překlad. 11. vyd. Praha: Česká biblická společnost, 2005.
ISBN 80-85810-37-9.

Bible česká čili Písmo Svaté Starého i Nového Zákona. Podle obecného latinského, od sv. církve římské schváleného výkladu přeložené, poznovu s pilností přehlédnuté a výkladem opatřené. 3. vyd. Praha: Dědictví Svatojanské, 1888/1889. Díl I., 1889, díl II., 1888.

Evangelia. Z původního textu přeložil a vyložil P.Dr. Pavel Škrabal O.P. K tisku znovu připravil P. Dr. Ondřej M. Petruš. Vatikán: Křesťanská akademie, 1951

Jeruzalémská bible. Písmo svaté vydané Jeruzalémskou biblickou školou. Praha: Krystal OP a Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2009. ISBN 978-80-7195-289-3 a ISBN 978-80-87183-10-6.

Nová Bible kralická [online, cit. 20. září 2011]. Dostupné na WWW:
www.bible21.cz/file.php?id=215>

Nový zákon Pána a Spasitele našeho Ježíše Krista. Text kralický z roku 1613 podle původního textu opravený. Vydání jubilejní. [Josef Karafiát s přáteli] Praha: Britická i zahraniční spol. bibl., 1915.

Nový zákon. Sýkorův překlad v revisi Hejčlově k tisku upravil, rozčlenil, úvody a poznámkami opatřil DR. Rudolf Col. Olomouc: Velehrad, 1947.

Nový zákon. Text užívaný v českých liturgických knihách přeložený z řečtiny se stálým zřetelem k Nové Vulgátě. Praha: Česká liturgická komise, 1989.

Nový zákon. Text užívaný v českých liturgických knihách přeložený z řečtiny se stálým zřetelem k Nové Vulgátě. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 1998.
ISBN 80-7192-328-1.

Nový zákon. Z původního textu přeložil a vyložil P. Dr. Pavel Škrabal O.P., licenciát Písma svatého. Olomouc: Krystal, 1948

Nový zákon. Z řečtiny přeložil F. Žilka. Třetí vyd. Praha: Jan Laichter, 1940

Nový zákon. Sýkorův překlad v revisi Hejčlově k tisku upravil, rozčlenil, úvody a poznámkami opatřil DR. Rudolf Col. Olomouc: Velehrad, 1947.

Nový zákon. Z původního řeckého znění přeložil a vysvětlivkami opatřil Dr. Ondřej M. Petruš O.P. řádný profesor papežské University svatého Tomáše. Úvody do evangelí nově upravil Dr. Josef Krejčí. 4. vyd. Řím: Křesťanská akademie, 1986.

Pentateuch (Pět knih Mojžíšových). Český katolický překlad. Překlad Václava Bognera zrevidovali, doplnili a výkladovými poznámkami opatřili Jaroslav Brož, Josef Hřebík, Petr Chalupa, Pavel Jartym, Mlada Mikulicová a Ladislav Tichý. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2006. ISBN 80-7192-638-8.

Písmo svaté Starého zákona, v překladu Mon. Dr. Josefa Hegera. Díl 1. Knihy dějepisné. Praha: Česká katolická charita v ÚCN, 1958.

Písmo. Sv. 1. Zákon: Když počal Bůh, A to jsou jména, Jahve zavolal Móšeho, Ve stepi Sínaj, To pak jsou slova, přel. Vladimír Šrámek za jazykové spolupráce (hebrejšтина) Vladimíra Kajdoše, Praha: Melantrich, 1951.

Překlad nového světa Svatých písem. Přeloženo z revidovaného anglického vydání z roku 1984, Brooklyn –New York: Watchtower Bible and Tract Society, 1991.
ISBN neuvedeno

Římský misál pro neděle a význačnější svátky. [Překlad] a doslov Zdeněk Švéda. Řím: Křesťanská akademie, 1957.

Slovo na cestu. Parafrazovaný text Nového zákona. Podle původního řeckého textu s přihlédnutím k běžným českým překladům vytvořila skupina překladatelů. 2. vyd. Praha: LUXPRESS, 1990. ISBN 80-7130-000-4.

Soubor spisů obecně známý pod názvem NOVÝ ZÁKON a obsahující evangelia, Skutky apoštolů, apoštolské listy a knihu Zjevení. Z revidovaného řeckého textu se stálým zřetelem k anglickému překladu Johna Nelsona Darbyho přeložil Miloš Pavlík. Medvedzie, Tvrdošín: PAVLÍK records, 1995. ISBN 80-967286-2-8.

Literatura:

Alexandr Flek. [online, cit. 20. září 2011]. Dostupné na WWW: http://www.bible21.cz/kdo_jsme/Alexandr_Flek.

BARTOŇ, J. *Moderní český novozákonní překlad: Nové zákony dvacátého století před Českým ekumenickým překladem.* Praha: Česká biblická společnost, 2009. ISBN 978-80-85810-98-1.

BARTOŇ, J. Pozapomenutý překlad Nového zákona (příspěvek ke 40. výročí úmrtí českého biblisty Rudolfa Cola). *Theologická revue*, 75 (2004), s. 187-194.

BARTOŇ, J. Století moderního českého biblického překladu (1909-2009). *Listy filologické*, 2010, roč. CXXXIII, č.1-2, s. 53-77.

BARTOŇ, J. *Tři české jubilejní bible.* [online], Praha: Dingir © 2009 [cit. 12. srpna 2011]. Dostupné na WWW: <http://www.dingir.cz/tri_ceske_jubilejni_bible.shtml>.

Bible, překlad pro 21. století. [online] [cit. 20. září 2011]. Dostupné na WWW: <http://www.reflex.cz/clanek/kultura-literatura/33422/bible-prek-lad-pro-21-stoleti.html>.

BIČ, M.; POKORNÝ, P. *Co nevíš o Bibli : Úvod do studia Starého a Nového zákona.* Praha: Česká biblická společnost, 1997. ISBN 80-85810-15-8.

ČERNUŠKA, P. ThDr. Pavel Škrabal OP – autor díla, které nemohlo být završeno. *Studia theologica*, 2005, roč. VII, č. 4 [22], s. 26-31.

Česká bible v dějinách evropské kultury. Sborník referátů ze stejnojmenné konference. PAVLINCOVÁ, H.; PAPOUŠEK, D. (ed.), Brno: Česká společnost pro studium náboženství, 1994. ISBN 80-901823-1-3, nebo ISBN 80-210-1004-5.

HALAS, F. X. *Co je Jeruzalémská bible a proč by se měl vydat její překlad do češtiny?* Brno: Petrov, 1991. ISBN 80-85247-16-X.

HALAS, F. X. Příprava české Jeruzalémské Bible v datech. *Salve*, 2009, roč. 19, č. 3, s. 167-177.

HEDÁNEK, J. *Několik soudobých překladů Bible do češtiny. Přednáška pro Pražský lingvistický kroužek na zasedáních dne 16. a 30. května 2005* [online]. Praha: Bible 21 © 2005 [cit. 13. srpna 2011]. Dostupné na WWW: http://www.bible21.cz/kdo_jsme/Jiri_Hedanek.

Hodnocení překladu [online]. Dostupné na WWW: <http://www.biblecsp.cz>, Český studijní překlad, POKORNÝ, P. Citace z hodnocení Nové smlouvy v Českém studijním překladu [cit. 13. srpna 2011].

HEIDLER, A. „Apoštolář“ Dr. Petru. *Sklizeň*. 1956, roč. IV., č. 2, s. 8-10.

HEIDLER, A. Nový překlad Apoštoláře. *Nový život*, 1955, roč. VII, č. 5, s. 111-112.

HEJČL, J. Bible česká. *Časopis katolického duchovenstva*, 1917, roč. LVIII. (LXXXIII.), č. 58, s. 777-787.

JÄGER, P., NOSEK, L., PETRÁČEK, T. Ve službě Písmu a církvi: čeští studenti jeruzalémské biblické školy. *Salve*, 2009, roč. 19, č. 3, s. 55-117.

Je dobře, že je překladů víc. Rozhovor o českém překladu Jeruzalémské Bible. *Salve*, 2009, roč. 19, č. 3, s. 135.

Jiří Hedánek [online, cit. 20. září 2011]. Dostupné na WWW: http://www.bible21.cz/kdo_jsme/Alexandr_Flek.

Katechese sv. Cyrilla Jerusalemského. Z textu řeckého přeložil a poznámkami opatřil Jan Lad. Sýkora. Praha: Gustav Francel, 1892.

Kniha knih za „křesťanskou“ cenu [online, cit. 20. září 2011]. Dostupné na WWW: http://www.bible21.cz/recenze/recenze_dalsi.

- KOPEČNÝ, F. Nad nejnovějším překladem Nového zákona. *Studie*, 1969, roč. IV, č. 20, s. 507-516
- KOPEČNÝ, F. Nad posledním překladem nového zákona. *Via*, 1970, roč. III, č.7, s. 108-110.
- KRÁLÍK, O. O překladu Nového zákona, *Věstník jednot duchovenstva*, 35 (1946), s. 329-332.
- KURZOVÁ, H. Biblický jazyk v ekumenickém překladu. In: *Teorie a empirie. Bichla pro Krčmovó*. HOSKOVEC, T.; ŠEFČÍK, O.; SOVA, R. (eds.) Brno: Masarykova univerzita, 2006.(s. 91-101) ISBN 80-210-3955-8.
- KYAS, V. *Česká Bible v dějinách národního písemnictví*. Praha: Vyšehrad, 1997. ISBN 80-7021-105-9.
- METZGER, B. *Starověké a anglické překlady Bible*. Praha: Česká biblická společnost, 2010. s. 11-13. ISBN 978-80-85810-94-3.
- MORÉE, P. C. A. The Making of the Czech Ecumenical Bible Translation (1961-1979). In DE ROEST, H.; WISCHMEYER, W. *Heiliger Text*. Bd. 5, Leiden: University press, 2007. s. 144-158.
- MOUNIN, G. *Teoretické problémy překladu*. Praha: Karolinum, 1999. ISBN 80-7184-733-X.
- NOVÁK, F. *Jan Nepomucký Hejčl a jeho životní dílo*. Praha: KTF UK, 1999.
- OVEČKA, P. Zemřel P. Petruš. *Nový život*, 1971, roč. XXIII, č.1, s. 16-17.
- PETRÁČEK, T. Pravda se nemá čeho bát. *Salve*, 2009, roč. 19, č. 3, s. 19-46.
- PETRÁČEK, T. *Výklad Bible v době (anti-)modernistické krize.(Život a dílo Vincenta Zapletala OP)*. Praha: Krystal, 2006. ISBN 80-85929-81-3.
- PETRŮ, O. M. Nový překlad Apoštoláře. *Vinculum*, 1953, řada III, č. 3-4, s. 6-8.
- PETRŮ, O. M. Škrabalův překlad Nového zákona. *Na hlubinu*. 1948, roč. 22, č. 9., s. 331-334.

PETRŮ, O. M. Tento problém z druhé strany. *Nový život*, 1954, roč. VI., č. 6-7, s. 121-122.

PODMOLIK, J. *Nový kovenant - předmluva* [online]. © John Podmolik Ministries & Cesta panujícího Olomouc 1999-2003. [cit. 29. listopadu 2011] Dostupné na WWW: <http://www.cestapanujiciho.cz/predmluva>.

POKORNÝ, P. Český ekumenický překlad Písma. In: *Česká bible v dějinách evropské kultury*. PAVLINCOVÁ, H.; PAPOUŠEK, D. (eds.), Brno: Česká společnost pro studium náboženství, 1994. s. 11-16. ISBN 80-210-1004-5.

POKORNÝ, P. *Názory představitelů církví*. [online]. Český studijní překlad, [cit. 13. srpna 2011]. Dostupné na WWW: <<http://www.biblecsp.cz>.>

Proč nový překlad. [online]. Český studijní překlad, [cit. 13. srpna 2011]. Dostupné na WWW: <<http://www.biblecsp.cz>.>

Překladatelské práce trvaly patnáct let [online, cit. 20. září 2011]. Dostupné na WWW: http://www.bible21.cz/recenze/recenze_dalsi.

Řekli o Bibli 21 [online, cit. 20. září 2011]. Dostupné na WWW: http://www.bible21.cz/recenze/recenze_dalsi; nebo *Stanoviska církví*. [online, cit. 20. září 2011]. Dostupné na WWW: http://www.bible21.cz/pro_media/Stanoviska_cirkvi.

SOKOL, V. K Colovu překladu Nového zákona, *Časopis katolického duchovenstva*, 89 (1949), s. 29-33.

Stanovisko České biskupské konference k překladu „Bible. Překlad 21. století“. [online, cit. 20. září 2011]. Dostupné na WWW: <http://tisk.cirkev.cz/z-domova/stanovisko-ceske-biskupske-konference-k-prekladu-bible-preklad-21-stoleti/>.

STŘEDA, J. Něco o překladech Bible. *Nový život*, 1954, roč. VI., č. 6-7, s. 120-121.

TICHÝ, L. Nový zákon. *Teologické texty*, 1993, roč. IV, č. 5, s. 175-177.

TICHÝ, L. Ondřej Maria Petřů a jeho překlad Nového zákona. *Studia theologica*, 2005, roč. VII, č. 1 [19], s. 64-68.

TICHÝ, L. Škrabalův překlad Nového zákona. *Studia theologica*, 2005, roč. VII, č. 4 [22], s. 32-37.

VENARD, O.-T. Vydávání Bible v Jeruzalémské biblické škole. *Salve*, 2009, roč. 19, č. 3, s. 137-160.

VERNER, F. *Bibliografie českých překladů bible i jejích částí*. Praha: Česká katolická Charita, 1987.

Zdařilá reklama kolem Bible 21. *Katolický týdeník*, 2009, roč. XX, č. 17, s. 1. Dostupné též na WWW: <http://www.katyd.cz/index.php?cmd=page&type=11&article=6648>.

ŽELIVAN, P. Nový překlad Apoštoláře. *Sklizeň*. 1955, roč. III., č. 4, s. 9-11.

Příloha I.

Chronologický přehled biblických překladů v období 1900 – 2010.

Překlady Starého zákona	Překlady Nového zákona	Překlady celé Bible
Autor / název překladu (rok prvního vydání)	Autor / název překladu (rok prvního vydání)	Autor / název překladu (rok prvního vydání)
Jan Hejčl (1925 – v rámci „Podlahovy Bible české“)	Jan Ladislav Sýkora (1909 Evangelia, 1914 Apoštolář)	
	Jan Ladislav Sýkora – Jan Hejčl (1933 Apoštolář, 1934 Evangelia)	
	František Žilka (1933)	
Vladimír Šrámek (1947 – 1951)	Rudolf Col (1947)	Český ekumenický překlad (1979)
	Pavel Vladimír Škrabal (1948)	
Josef Heger (1955 – 1958)	Pavel Vladimír Škrabal – Ondřej Maria Petřů (1951 Evangelia, Apoštolář I. část 1954, Apoštolář II.část 1955)	Překlad Bible náboženské společnosti svědků Jehovových (1991)
	Ondřej Maria Petřů (1969)	Průvodce životem (1994 – 2004)
	Václav Bogner / Český liturgický překlad (1989)	Český překlad Jeruzalémské Bible (1992 – 2008 v 17-ti svazcích; komplet 2009)
	Miloš Pavlík (1995)	Český studijní překlad (ČSP) (2009)
	John Podmolik (1995 – 1996)	Bible 21 (2009)

Starší katolická překladatelská linie: J. L. Sýkora – J. L. Sýkora, J. Hejčl – R. Col

Mladší katolická překladatelská linie: P. V. Škrabal – P. V. Škrabal, O. M. Petřů – O.
M. Petřů – V. Bogner

Abstrakt

ŠKODA, M. *České biblické překlady od počátku 20. století do současnosti*. České Budějovice 2012. Diplomová práce. Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích. Teologická fakulta. Katedra biblických věd. Vedoucí práce A. Mackerle.

Klíčové pojmy: Nový zákon, překladatelé Bible, překlady Bible, Starý zákon

Práce se zabývá překlady Starého zákona, Nového zákona či celé Bible, které vznikly v češtině v období 1900-2010. Jsou v ní představeni překladatelé Písma a jejich spolupracovníci. Dále mapuje vznik jednotlivých překladů v dobových kulturních a politických souvislostech. Reflektuje ohlasy v tisku, zejména na jejich vydání, jež jsou rovněž v textu zahrnuta. Také dává do vzájemných souvislostí jednotlivé překlady (vznik překladatelských linií). Stručně jsou v ní popsány i méně známé překlady, které jsou důkazem rozmanitosti v přístupu k překládání Písma. Jazykovou stránkou překladů se práce zabývá pouze okrajově a ze všeobecného hlediska. Jsou v ní ale naznačeny trendy, jimž ve své době někteří překladatelé podléhali při své práci, jejímž posláním je přiblížit Bibli současnému českému čtenáři.

Abstract

Title: The Czech Bible Translations from the Beginning of the 20th Century up to the Present

Key words: New Testament, Bible translators, Bible translations, Old Testament

The thesis deals with the Czech translations of the Old Testament, the New Testament or the whole Holy Bible, which were made between 1900-2010. It introduces the Scripture translators and their collaborators. Farther, it outlines the origin of particular translations in historical, cultural and political context. The thesis reflects the reviews in press, mainly responses to their editions, which are also included in the text. It also relates particular translations (origin of translation lines). To show the diversity in approaches to the Scripture translating the work briefly describes some less known translations as well. It only makes a general paging cement about the linguistic aspect of the translations, however, it indicates trends, which influenced some of the translators in their work aiming to introduce the Bible to a contemporary Czech reader.